BÜLENT ECEVİT

Sömürü Düzeninde Yeni Aşama





Genel Yayın: 1769

BÜLENT ECEVİT
SÖMÜRÜ DÜZENİNDE YENİ AŞAMA

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2009
Sertifika No: 11213

EDİTÖR
LEVENT CİNEMRE

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NECATİ BALBAY

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I.-II. BASKI TEKİN YAYINEVİ 1970-1973
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI'NDA
I. BASKI: 1000 ADET, TEMMUZ 2009

ISBN 978-9944-88-708-3

BASKI
YAYLACIK MATBAACILIK
LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-203
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 612 58 60
Sertifika No: 11931

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme hiçbir yolla yayınevinden izin alınmadan çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, NO: 144/4 BEYOĞLU 34430 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Bülent Ecevit

Sömürü Düzeninde Yeni Aşama

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Mustafa Bülent Ecevit

28 Mayıs 1925'te İstanbul Beşiktaş'ta doğdu.

İstanbul ve Ankara Konservatuvarlarında öğretmenlik yapmış olan annesi Fatma Nazlı Hanım, Türkiye'nin ilk profesyonel kadın ressamlarındandır.

Babası Ahmet Fahri Ecevit, Ankara Hukuk Fakültesi'nde adli tıp profesörlüğü yapmış, 1943'te CHP'nin Kastamonu milletvekili olmuştur.

Liseyi Robert Kolej'de, edebiyat kolunda okuyan Ecevit, 1944'te bu okulu bitirdi. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne bir süre devam etti. Hint ve Doğu felsefesiyle ilgileniyordu.

1944'te Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde çevirmen olarak başladığı çalışma hayatına, 1946'da Türkiye'nin Londra Elçiliği Basın Ataşeliği Katibi olarak devam etti.

22 Ağustos 1946 tarihinde Zekiye Rahşan Aral ile evlendi.

İngiltere'de bulunduğu yıllarda Londra Üniversitesi'ne kayıt yaptırdı ve burada İngiliz dili ve edebiyatı, Sanskritçe, Bengalce ve sanat tarihi üzerine eğitim aldı ancak eğitimini tamamlamadı.

Katiplik görevinden 1950 yılında ayrıldı ve aynı yıl Cumhuriyet Halk Partisi'nin çıkarttığı *Ulus* gazetesinde işe başladı. Bu gazetenin kapatılması üzerine Ecevit, *Halkçı* gazetesinde, *Forum* dergisinde ve *Yeni Ulus* gazetesinde yazı işleri müdürlüğü görevini üstlendi, aynı zamanda bu gazetelerde yazılar da yazıyordu.

Ulus gazetesinde başlayan siyaset ilgisi, onu 1954 yılında CHP Çankaya Ocağı'na kaydolmaya itti. Bu sırada gazetecilik görevine devam eden Ecevit, 1954 sonları ile 1955 başları Amerika'nın Kuzey Carolina eyaletine bağlı Winston-Salem'de *The Journal and Sentinel* adlı gazetede konuk gazeteci olarak çalışmaya başladı.

1957'de kazandığı bursla Harvard Üniversitesi'nde sekiz ay boyunca Ortadoğu tarihi ile sosyal psikoloji çalıştı. Aynı yıl CHP'den milletvekili olarak aktif siyaset hayatına adım attı.

1957'den 1980'e kadar Ankara ve Zonguldak'tan CHP milletvekili seçilen Ecevit, 12 Ocak 1959'da İsmet İnönü'nün listesinden CHP Parti Meclisi'ne girdi. 1960'ta Kurucu Meclis üyesi, 1961'de İsmet İnönü hükümetinde Çalışma Bakanı oldu. Bakanlık görevini 1965'e kadar sürdürdü. Ecevit'in Çalışma Bakanlığı döneminde toplu sözleşme ve grev hakkı yasalaştı, sendika özgürlüğü sağlandı, genel olarak çalışma hakları ve sosyal güvenlik genişletildi.

1965'te Ecevit'in Zonguldak milletvekili seçildiği seçimde CHP muhalefet partisi oldu. Bu tarihten sonra Bülent Ecevit, "ortanın solu" fikrini benimsemeye ve bu akımın öncüsü olmaya başladı. 18 Ekim 1966'da CHP'de başlayan demokratik sol hareketle birlikte genel sekreterliğe seçildi.

12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra oluşturulan hükümete CHP'nin de katkıda bulunmasına karşı çıkarak 21 Mart 1971'de Genel Sekreterlik görevinden istifa etti.

Ecevit, 1972 yılında yapılan 5. Olağanüstü Kurultay'da CHP Genel Başkanı seçildi. 1973 seçimlerinde en çok oyu aldığı halde hükümet kuramayan Ecevit, 6 Şubat 1974 yılında CHP-MSP koalisyonunda ilk kez başbakan oldu. Aynı yıl 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs Barış Harekatı'nı gerçekleştirdi. Bu dönemde haşhaş ekimi yasağı, yasadışı kullanımı önleyici tedbirler alınarak kaldırıldı, Türkiye'nin Ege'deki hakları gündeme getirildi, açık yükseköğrenim başlatıldı.

5 Haziran 1977 seçimlerinde CHP'nin aldığı yüzde 41.4'lük oy oranı ile 213 milletvekili çıkaran Ecevit, Türk siyasetinde sol bir partinin aldığı en yüksek oy oranı olarak tarihe geçti. Ecevit 21 Haziran 1977'de azınlık hükümeti kurdu ama güvenoyu alamadı.

1978'de kurduğu hükümette 21 ay başbakanlık görevini yürüttü.

12 Eylül 1980 darbesi sonrasında, askeri darbelerin antidemokratik olduğunu düşünerek karşı çıktığı askeri yönetim tarafından üç kez hapse mahkum edildi ve bir süre cezaevinde yattı. Birçok siyasetçi ile birlikte 10 yıl süreyle politikadan uzaklaştırıldığı dönemde siyasal çalışmalarını sürdürdüğü için hakkında yaklaşık 130 dava açıldı.

21 Şubat 1981'de *Arayış* dergisini çıkartmaya başladı ancak dergi askeri yönetim tarafından kapatıldı.

1985 yılında Hamburg Üniversitesi'nde bir sömestr ders verdi. Yasaklı olduğu bu dönemde ve daha sonraki tarihlerde Avrupa üniversitelerinde, 1988 ve 1992 yılında ise muhtelif Amerikan üniversitelerinde konferanslar verdi.

14 Kasım 1985 yılında Demokratik Sol Parti, Ecevit siyasi yasaklı olduğu için eşi Rahşan Ecevit'in başkanlığında kuruldu.

1987'de siyasi yasakların referandumla kaldırılması üzerine 13 Eylül 1987 tarihinde DSP'nin başına geçti. Ancak aynı yıl yapılan seçimlerde partisi barajı aşamayınca siyasetten çekilme kararı aldı.

1989'da tekrar siyasete dönerek partisinin genel başkanı oldu.

20 Ekim 1991 seçimlerinde Zonguldak'tan milletvekili seçildi.

1995 seçimlerinden sonra DSP, yüzde 14.6 oy oranıyla solun en büyük partisi konumuna geldi. 30 Haziran 1997'de kurulan 55. Hükümet'te başbakan yardımcısı, daha sonraki 11 Ocak 1999'da kurulan 56. Azınlık Hükümeti'nde 4. kez başbakan oldu.

1999 seçimlerinde yüzde 21.7 oy oranıyla partisini birinci parti haline getiren Ecevit, 28 Mayıs 1999'da kurulan 57. Hükümet'te 5. kez yüklendiği başbakanlık görevini 2002 yılına kadar sürdürdü.

24 Temmuz 2004'te DSP 6. Olağan Büyük Kurultayı'nda genel başkanlık görevinden ayrıldı.

Bu tarihten sonra Ulusal Uzmanlar Kurulu adında bir düşünce grubu kurarak ülke gündemiyle ilgili çalışmalarına devam etti.

Bülent Ecevit, 18 Mayıs 2006 tarihinde geçirdiği beyin kanaması sonucunda Ankara Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nde teda-

vi altına alındı. Yaklaşık 6 ay boyunca tedavi gördüğü bu hastanede 5 Kasım 2006'da, 81 yaşında hayata veda etti. 11 Kasım 2006'da Devlet Mezarlığı'na defnedildi.

Siyasi hayatı boyunca kendisine altı kez suikast girişiminde bulunulan Ecevit, dürüstlüğü, nazik kişiliği ve eşi Rahşan Ecevit ile geçirdiği mutlu evlilikle daima kendisinden söz ettirmiştir.

1973 yılında, CHP'nin seçim kampanyası sırasında Türk siyasi sahnesinde "Karaoğlan" olarak anılmaya başlanan Ecevit, ak güvercin, mavi gömlek ve eniştesi İsmail Hakkı Okday'ın hediyesi olan Erika marka daktilosu ile adeta simgeleşmiştir.

Asıl mesleğini hep gazetecilik olarak dile getiren Ecevit'in siyasi yaşamı yanında şair ve yazardı. Yazarlığa sanat yazıları ile başlamıştı. 1950'li yıllarda çağdaş sanat akımlarını tanıtmak üzere kurulan Helikon derneğinin kurucuları arasında yer aldı ve bir süre Sanat Eleştirmenleri Derneği'nin genel sekreterliğini yaptı. Sanskrit, Bengal ve İngilizce dillerinde çalışmalar yapmış olan Ecevit'in lise yıllarında Rabindranath Tagore'dan çevirdiği iki kitap yayımlanmıştır. Bunun dışında T.S. Eliot'un şiir dramı *Kokteyl Parti* ile Ezra Pound ve Bernard Lewis'in yapıtlarını Türkçeye çevirdi. Şiirleri, *Ich Meisselte Lich Aus Stein* (Işığı Taştan Oydum) adıyla Almancaya çevrildi. *Şiirler*, *Elele Büyüttük Sevgiyi* ve en son olarak da 17 yaş şiirlerini de içeren *Bir Şeyler Olacak Yarın* isimli şiir kitapları vardır. Ecevit'in şiirleri Sovyetler Birliği, Yugoslavya, Romanya, Danimarka ve İsveç gibi ülkelerde yayımlandı. Edebiyat dünyasına *Hep Bu Topraktan* dergisindeki şiirleriyle giren, *Milliyet* gazetesinde günlük yazılar yazan Ecevit, siyaset ve şiir kitaplarının dışında *Özgür İnsan* (1972), *Arayış* (1981) gibi dergiler çıkartmıştır.

Çeşitli konulardaki görüş ve konuşmaları da kitapçıklar halinde yayımlanmıştır. Ecevit'in bazı eserleri şöyledir:

Ortanın Solu, Bu Düzen Değişmelidir, Atatürk ve Devrimcilik, Kurultaylar ve Sonrası, Demokratik Sol ve Hükümet Bunalımı, Demokratik Solda Temel Kavramlar ve Sorunlar, Dış Politika, Türkiye/1965-1975, Umut Yılı: 1977, 1980'lere Girerken Türkiye ve Dünya, 10 Yıl Önce 10 Yıl Sonra 24 Ocak Kararları, 1991 So-

nunda TBMM Konuşmaları, 1996 Sonunda Türkiye, Azerbaycan ve Batı Trakya Olayları, Bağımsızlık ve Özgürlük, Başbakan Ecevit'le Sohbet, Başbakan Ecevit "Ekonomiyi Güçlendirme Programını" Anlatıyor, Bozuk Düzeni Değiştireceğiz, Bölge Merkezli Dış Politika, Bülent Ecevit'in Kurultay Konuşmaları 1988, CHP'nin Düzen Değişikliği Programında Çalışanların Hakları ve Etkinliği, Değişen Dünya ve Türkiye, Demokratik Sol ve Hükümet Bunalımı, Demokratik Solda İşçi Köylü Elele, Dış Politika, Dış Sorunlar, Dış Ülkelerdeki İşçilerimizin Sorunları, Doğu'nun Kalkınması, Ecevit Kıbrıs ve Helsinki Gerçeği, Ecevit'in Açıklamaları 1976, Ekonomimizin Durumu ve Güçlendirilmesi, Karşı Anılar, Kendi Düşüncemi Desteklemem Yasaklanamaz, Kıbrıs Gerçeği ve Irak Sorunu, Körfez Bunalımının Öncesi Sonrası, Mithat Paşa ve Türk Ekonomisinin Tarihsel Süreci, Perdeyi Kaldırıyorum, Siyasal Yaşamı Tıkanıklıktan Kurtarma Yolları, Sömürü Düzeninde Yeni Aşama, Toplum Siyaset Yönetim, Toplumsal Kültürün Türk Siyasal Yaşamına Etkisi, Uygulamada Demokratik Sol.

İÇİNDEKİLER

I. Bölüm
Bunalım Nasıl Oluştu? 1

II. Bölüm
Yanlışlarda Direniş ve Bunalımdan Çıkışın Yolu 55

III. Bölüm
Sokak ve Ekonomideki Anarşi Devlete Egemen Oluyor 83

IV. Bölüm
"Yapan Yapsın, Kapan Kapsın" Dönemi 99

V. Bölüm
Güney Amerika Modeli ve O Modelin Bedeli 115

VI. Bölüm
İşçi Hareketi, Demokratik Sol ve Sömürü Düzeni 125

I. BÖLÜM*

BUNALIM NASIL OLUŞTU?

Bu bölüm 16 Şubat 1980 günü Millet Meclisi'nde 1980 Bütçesi'nin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Bülent Ecevit'in Gruba yaptığı konuşmanın genişletilmiş metnidir.

Süre bir küçük saatle sınırlı olduğu için konuşmanın bu süreye sığmayan paragrafları ve bölümleri SİYAH olarak dizilmiştir.

Millet Meclisi'ndeki konuşmada yer alan ve bu metinde BEYAZ punto ile dizilmiş olan paragraflarda ve bölümlerde ise, konuşma metni yazılıya dönüştürülürken, dil ve üslup düzeltmeleri yapılmıştır.

1980 Mali Yılı Bütçesi'yle ilgili Millet Meclisi görüşmelerini, tarihimizin en ağır bunalım dönemlerinden birini yaşamakta olduğumuz sırada yapıyoruz.

Bunalım Türkiye'de yeni başlamış değildir. Fakat birkaç aydır tırmanarak yoğunlaşan bunalım, Demirel Hükümeti'nin kuruluş biçimiyle, kuruluşundan beri izlediği genel tutumla, hele geçen ay uygulamaya koyduğu yeni ekonomik modelle, çok ileri boyutlara varmıştır.

Tarımda da sanayide de üretim hızla düşüyor. Enerji veya girdi darlığından, kaynak yetersizliğinden veya başka güçlüklerden ötürü fabrikalar birbiri ardına kapanırken, birçok köylüler, çiftçiler yeni fiyatlarla gübreye veya –bulsalar bile– mazota para yetiştiremeyecekleri için, üretimlerini kısma zorunluluğunu duyuyorlar.

Bu durumda işsizlik hızla artıyor.

Aylıklarıyla yalnızca ev kiralarını ya da yalnızca yakıt giderlerini karşılamaya yetişmekte güçlük çeken nice memurların, teknik personelin ve birçok işçilerin yaşam zorluğu, son haftalarda birbirini izleyen büyük zamlarla, dayanılmaz ölçülere varmıştır.

Yeni ekonomik modelle fiyatların büyük ölçüde serbest bırakılması, her türlü piyasa denetiminin ve hemen her türlü desteklemenin kaldırılması, pahalılık artışını zincirleme bir tırmanış sürecine sokmuştur.

Eşi görülmedik memur kıyımı, bu işsizlik ve korkunç pahalılık döneminde on binlerce işçinin işten atılması veya atılma tehdidi altında bulunması, birçok devlet dairelerinde silahlı zorbaların baskısı ve sayısız gencimizin, çocuğumuzun okuma zorluğu, can güvensizliği ve gelecek güvensizliği içinde bunalıma sürüklenmesi, gitgide ağırlaşan ekonomik ve toplumsal sorunlara eklenince, eylem kışkırtıcıları için de elverişli bir ortam oluşuyor.

Bütçe Önemini Yitirdi

Bu koşullar altında Bütçe iki açıdan önemini yitirmiştir.

Yapılan son devalüasyondan ve gerek bu devalüasyonun gerekse yeni ekonomik modelin büyük ölçüde hızlandırdığı, üstelik sürekli kıldığı enflasyondan sonra maliyetler öylesine yükselmiş ve Bütçe'ye öylesine ağır yükler gelmiştir ki, artık fiilen bu Bütçe, hazırlandığı gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce ele alındığı gibi uygulanamayacaktır. Özellikle hükümetin benimsediği ve uygulamaya koyduğu yeni ekonomik modelden sonra, bu Bütçe, artık yürürlükteki Planla ve Program'la da bağlantısını koparmıştır.

Bütçenin önemini yitirişinin birinci nedeni bu...

Öte yandan, yeni ekonomik modelin doğurduğu ve doğuracağı sorunlar, toplumda yer almaya başlayan son derecede kaygı verici olaylar ve gelişmeler, kamuoyunun dikkatini, haklı olarak, Bütçe'den başka noktalara çekmektedir. Yalnız Türk kamuoyunun dikkatini değil, Türkiye ile ilgili yabancı çevrelerin de dikkati bu sorunlar ve olaylar üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Bütçenin önemini yitirişinin ikinci nedeni de bu...

O nedenle ben, bu konuşmamda, yeni Bütçe'nin ayrıntıları üzerinde durmayacağım. Sözcü arkadaşlarım sırası geldikçe bu konularda Cumhuriyet Halk Partisi'nin görüşlerini belirtecekler.

Yanıtlar

Asıl konuşmama geçmeden önce, Adalet Partisi Grubu'nun değerli sözcüsünün bugünkü konuşmasında bana yönelttiği bazı sorularla veya eleştirilerle ilgili kısa açıklamalarda bulunacağım.

Adalet Partisi Grubu sözcüsü Sayın Oğuz Aygün, benim komünizm tehlikesini küçümser görünmeme değinerek, "Türkiye'ye tehlike Arnavutluk'tan mı gelecek?" diye konuştuğumu söyledi. Fakat bu sözü ne zaman neden söylediğimi, belki anımsamadığı için, belirtmedi. Benim anımsadığıma göre şu nedenle söylemiştim o sözü:

Bundan birkaç yıl önce bir Adalet Partili Sayın Dışişleri Bakanı, Adalet Partisi'nin hükümette bulunduğu dönemde Türkiye'nin tek tek birçok komünist ülkelerle ne kadar iyi ilişkiler kurduğunu belirttikten sonra, aynı günlerde, Adalet Partili sözcüler beynelmilel komünizmin Türkiye'ye yönelttiği tehlikeden söz etmişlerdi. Bunun üzerine ben de, Adalet Partili Dışişleri Bakanı'nın, birçok komünist ülkelerle kendi hükümetleri zamanında ne kadar iyi ilişkiler kurulduğunu örnekler sayarak anlattığını, o arada yalnızca Arnavutluk'tan söz etmediğini belirtmiş ve, "Türkiye'ye beynelmilel komünizm tehlikesi acaba Arnavutluk'tan mı geliyor?" diye sormuştum.

Bunu Sayın Aygün'e anımsatırım.

1978'de İngiltere'de ve Amerika'da bulunduğum sırada, Türkiye'ye başka yönlerden gelen tehlikelerin daha ivedi bir önem kazandığını belirtirken de, özellikle Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlara Batı ülkeleri kamuoyunun dikkatini çekmek istemiştim.

Bu konuda bugünkü Demirel Hükümeti'yle aramızda önemli bir yaklaşım ayrılığı olduğunu biliyorum.

Örneğin, değerli Dışişleri Bakanı'nın, bir süre önce Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, uluslararası ilişkilerle ilgili genel görüşme sırasında yaptığı konuşmayı incelediğimizde, pek önemli birçok noktaya hiç değinmediğini görürüz. O arada, Yunanistan'ın NATO askeri yapısına dönüşüyle ilgili olarak Türkiye ile Yunanistan arasında ciddi bir anlaşmazlık konusu bulunduğu halde, Sayın Dışişleri Bakanı, konuşmasında bu konuya değinme gereğini bile duymamıştır. Türkiye ile Yunanistan arasında Ege'ye ilişkin olarak çok ciddi ikili sorunlar vardır. Bu sorunlara ise, Sayın Bakan, tek bir cümle ile değinip geçmiştir.

Aramızdaki ayrılık şudur:

Ben, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlara bütün dünya kamuoyunun dikkatini çekmeye çalıştım; öylece bu sorunların Ulusumuz yararına çözümünü kolaylaştırıcı bir ortam hazırlanmasına elimden gelen katkıyı yapmağa uğraştım. Bugünkü Adalet Partisi Hükümeti ise, Sayın Dışişleri Bakanı'nın deyimiyle "NATO'nun Türkiye'ye sarsılan güvenini yeniden sağlamak" arzusuyla olacak, mesele çıkartan bir müttefik gibi görünmemek arzusuyla olacak, bu sorunlara hiç değinmemektedir. Aramızdaki önemli bir ayrılık budur.

Adalet Partisi Grubu sayın sözcüsünün, "Afganistan işgal edildiğine göre Türkiye de tehlikede değil mi?" yolundaki sorusuna gelince, şunu belirtmek isterim ki, Türkiye Afganistan durumunda olmaktan çok uzaktır. Gerçi tehlikelerin çok yakınındadır, ama çok şükür her bakımdan Afganistan'ın durumundan uzak bir ülkedir Türkiye...

Dünyanın bugünkü dengesinde, bir dünya savaşı göze alınmadan, Türkiye'ye saldırmayı kimse kolay kolay göze alamaz.

Afganistan halkıyla aramızda çok yakın tarihsel kardeşlik ilişkileri bulunmakla birlikte, gerek dünya dengesindeki yeri bakımından gerek başka bakımlardan, Türkiye ile Afganistan'ı karşılaştırmak sanırım doğru olmaz.

Yine Sayın Adalet Partisi sözcüsü, bizim "Sosyalist Enternasyonal"deki üyeliğimize değinerek, "Sosyalistler milliyetçi olamaz" dedi. Bizim anladığımız veya "Sosyalist Enternasyonal"in anladığı anlamda sosyalistleri, sosyal demokratları veya demokratik sosyalistleri bir yana bırakıyorum; sanırım Sayın Aygün'ün kastettiği anlamdaki sosyalistlere veya komünistlere geliyorum... Acaba Çin'in milliyetçi olmadığını söyleyebilirler mi?.. Acaba Romenlerin milliyetçi olmadığını, demin sözünü ettikleri Arnavutların milliyetçi olmadıklarını söyleyebilirler mi?..

Dışardan yardım istedikleri bir dönemde, "Sosyalist Enternasyonal"i böylesine dillerine dolamaları, bütün dünyada yadırganacak biçimde dile dolamaları da biraz talihsizliktir. Çünkü yardım istedikleri NATO müttefiki, Avrupa Ekonomik Topluluğu üyesi veya Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Örgütü (OECD) üyesi ülkelerden

birçoğunun başında "Sosyalist Enternasyonal" üyesi partilerin kurduğu hükümetler bulunmaktadır.

"Sosyalist Enternasyonal"le ilgili olarak bugün bir gazetede yapılan bir yayın da bu kürsüye getirildiği için, kısaca ona da değinmek isterim:

"Sosyalist Enternasyonal"in birkaç gün önce Viyana'da katıldığım son toplantısında Türkiye'nin sorunları gündeme getirilmedi. Türkiye'nin sorunlarına benim dışımda kimse değinmedi. Ben de gündemde bulunan enerji sorunuyla ve silahsızlanma sorunuyla ilgili olarak, dünyadaki genel gerginlik çerçevesinde, Türkiye'ye değindim ve –başta bulunan hükümetler bakımından bir ayrım gözetmeksizin– Türkiye'ye, Türkiye durumundaki ülkelere, neden ve niçin bol miktarda yardım yapılması gerektiğini savundum.

Viyana'daki özel görüşmelerim sırasında, Demirel Hükümeti'nin benimsediği yeni ekonomik modelle ilgili olarak Güney Amerika benzetmesini, bazı kimseler benden duymaksızın yaptılar. Kimlerin bu benzetmeyi yaptığını açıklamaya mezun değilim, ama herhalde Başbakan mevkiinde bulunan kimseler benimle görüşmelerinde böyle bir söz söyleyemezlerdi. Onun için söz konusu gazetenin bu konuda "Sosyalist Enternasyonal" toplantısına katılan bir başbakana veya başka devlet adamlarına, "Böyle bir benzetme yaptınız mı?" diye başvurmasını yadırgadım.

Özel görüşmelerim sırasında, Türkiye'nin durumunu iyi bilen bazı gözlemciler, ülkemizde yeni uygulanmaya başlayan ekonomik modelle aşırı sağcı bilinen Amerikalı iktisatçı Friedman'ın görüşleri aracındaki benzerliğe değindiler. Ama *Tercüman* gazetesinin görüştüğü veya görüşeceği kimseler arasında bu benzetmeyi yapan kimselerin bulunacağını sanmıyorum.

Belki bir eksikliktir ama Friedman'ın Şili diktatörü Pinochet'ye danışmanlık yaptığını da ben Viyana'da öğrendim.

Milliyetçilik ve Yabancı Sermaye

Yine milliyetçilik konusuna geliyorum... Milliyetçilikten asıl uzaklaşma tehlikesi, milliyeti olmayan çokuluslu sermaye ile bü-

tünleşme ölçüsünde belirginleşir. Tabii, çokuluslu sermaye gerçeğini inkâr edemeyiz ve bundan kaçınılamayacağını da biliriz; ama Demirel Hükümeti'nin uygulamaya koyduğu ekonomik politika, Türk ekonomisini, gerekenin çok ötesinde çokuluslu sermayeye açabilecek, hatta teslim edebilecek bir ekonomik politikadır.

O kadar ki küçük ve orta boy bir Türk girişimcisinin, sırf kendi öz teknolojimizle, ulusal teknolojimizle ve sermayemizle kurduğu bir konserve fabrikası, bir mandıra, bir un fabrikası bile, bugün, yüzde yüz sermayesiyle yabancı firmaların, yabancı sermayenin eline geçme olasılığıyla karşı karşıyadır.

Bazı Adalet Partili milletvekillerinin müdahalelerinden bu söylediğime inanmadıklarını anlıyorum. İnanmayanlar hükümete sorsunlar. Yeni ekonomik model uygulanmaya başladıktan sonra hükümet acaba, Ortadoğu'dan dolaşarak gelen yabancı sermayeye, "Buyurun, yüzde yüzüne kadar tüm sermayesi sizin olarak Türkiye'de istediğiniz fabrikayı kurabilirsiniz!" diyor mu demiyor mu?

Yeni fabrika kurmayı da bir yana bırakalım, Türkiye'ye bu yoldan gelecek yabancı sermayeye, hükümet, şimdi, "Türk sermayesiyle ve teknolojisiyle kurulmuş fabrikalardan istediğinizi satın alabilirsiniz!" diyor mu demiyor mu?

Demiyorsa, hükümet çıksın, buradan açıklasın biz de kendilerini kutlayalım.

Türkiye'ye yabancı sermayenin gelmesini kuşkusuz özendirmek gerekir. Ama bir özendirmeyi, kendi gücümüzün, sermayemizin, teknolojimizin yetmediği alanlarda, dışsatımımızı arttıracak, Türkiye'ye yeni dış pazar olanakları sağlayacak yönde ve kendi girişimcilerimizi engellemeyecek, ekonomik bağımsızlığımızı zedelemeyecek biçimde ve ölçüde yapmak gerekir.

Oysa hükümet, sanayinin her dalından, tarım sanayisine, madenciliğe, tarıma, hayvancılığa varıncaya kadar her alanı yabancı sermayeye açmaktadır. Bu durumda Türkiye'de, Güney Amerika tipi yabancı plantasyonlar da (yani bazı Güney Amerika ülkelerindeki gibi yabancı sermaye sömürüsüne dayalı büyük çiftlikler) kurulabilecektir. Özellikle küçük ve orta boy sanayicilerimiz, hatta köylülerimiz, çiftçilerimiz, asla baş edemeyecekleri bir yabancı sermaye rekabetinin baskısı altında ezileceklerdir.

Düşük yatırımlarla kısa sürede bol kazanç sağlanabilecek basit teknolojili işletmelerin kapısı, yabancı sermaye için, ardına kadar açılınca, yabancı sermaye, asıl gereksinme duyduğumuz alanlarda Türkiye'de yatırım yapma gereğini kolay kolay duymayacaktır.

Kendi sermayemizle ve teknolojimizle hiç döviz harcamadan kurulabilecek ve Türkiye'ye döviz kazandırabilecek sanayi ve tarım işletmeleri, böylece yabancı sermaye eline geçtikçe, Türkiye, yabancı sermayenin bu işletmelerden dışarıya transfer edebileceği dövizler nedeniyle, kazanacağından çok döviz yitirebilecektir.

Görünürde, yüzde yüz sermayeyle Türkiye'de yatırım yapma hakkı, yalnızca Ortadoğu ülkelerine veya İslam Bankası'yla ilişkili ülkelere tanınıyor.

Fakat, aramızdaki anlaşma gereğince, yarın Ortak Pazar ülkeleri bu hakkın kendilerine de tanınmasını isteyebileceklerdir; gerek tarım veya sanayi ürünleri konusunda gerek işçi hakları konusunda, Ortak Pazar ülkeleri, Türkiye'ye tanımakla yükümlü oldukları hakları ve olanakları bile ülkemizden esirgedikleri halde, Türkiye'de en geniş olanaklardan yararlanabileceklerdir.

Kaldı ki, bunun için, aramızdaki anlaşmaya dayanarak bizi zorlamalarına da gerek yoktur. Ortak Pazar ülkeleri olsun, başka herhangi bir ülke olsun, bir Ortadoğu firması görüntüsüne, kılığına bürünerek yurdumuza geldiğinde, istediği yerde, istediği alanda, istediği işletmeyi yüzde yüz yabancı sermayesiyle kurabilecek veya kurulu olanları satın alabilecektir. Tabii, bu olanaktan, yine bir Ortadoğu firmasıyla işbirliği yapan çokuluslu şirketler de yararlanabilecektir.

Öylelikle, bu yönüyle de, Güney Amerika modeli, Türkiye'ye belki bazı Güney Amerika ülkelerinde bile olduğundan daha ileri ölçüde getirilmiş olmaktadır.

Olaylar Ağırlaştıkça Başbakan Olayları Küçümsüyor

Türkiye'de son haftalarda çok ağır ve göz korkutucu olaylar olurken, Sayın Başbakan, birkaç gündür, bu olayları küçümseyici bir tutum izlemeye başlamıştır.

Bu bir "başını kuma gömme" taktiğidir.

Sayın Başbakan'ın sözlerine ve TRT'nin haberleri ustalıklı veriş biçimine bakılırsa, son günlerde yer almakta olan olayların pek de o kadar kaygı duyulacak bir yanı yoktur!.. Oysa bu olaylar Türkiye'de şimdiye kadar görülmemiş nitelikte ve boyutta olaylardır.

İzmir'de bazı halk topluluklarıyla güvenlik kuvvetleri arasında, maalesef, tanklı tüfekli çatışmalar olurken, Sayın Başbakan televizyon ekranına çıkıp, "İzmir'de sabahtan beri sükunet var" diyebilmektedir.

Türkiye'nin en büyük kentinde, İstanbul'da bazı tedhişçilerin baskısı altında, dükkanların çoğu kapanırken, yurttaşlar bu yüzden günlük gereksinmelerini karşılayamazken, Sayın Başbakan, yine aynı gün, televizyon ekranında, İstanbul'la ilgili olarak, "Ufak tefek, orda burada, dükkan kapadım-açtım gibi yakışıksız işlerin dışında bir şey yok" diyebilmektedir.

Kars'ta yine aynı gün birkaç saat içinde dört bankada yangın çıkarılırken, Sayın Başbakan bunu da küçümseyerek, "Kars'ta sabahleyin bankalara bomba-momba atılmış" diyebilmektedir.

Tunceli'de aynı gün bazı topluluklarla devlet kuvvetleri arasında maalesef çatışmalar olurken, Sayın Başbakan yine televizyon ekranında, "Tunceli'de bir-iki şey olmuş" diyebilmektedir. "Devlet her yerde vaziyete hâkimdir, her şeye hâkimdir, yani paniğe mahal yoktur" diye de sözlerine ekleyebilmektedir.

Oysa Sayın Başbakan'ın bu sözlerinin yayınlandığı televizyon haber bülteninde, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nın çok daha gerçekçi bazı duyuruları yayınlanarak asıl durumu bütün acılığı ile ortaya koymuştur. Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nın bildirisinde, başkent halkından, "Binaların ana giriş kapılarının devamlı olarak kapalı tutulması" istenmiştir; ayrıca daire ve ev kapılarına zincir de takılması, güvenlik görevlisi olduklarını bildirenlerin hüviyetlerinin mutlaka görülmesi istenmiştir.

(Adalet Partisi sıralarından "doğru" sesleri gelmesi üzerine:)

Doğru, tabii, çünkü kimin gerçek polis olduğu, kimin gerçek polis olmadığı artık belli değil maalesef. Zaten Türkiye'de polis üniforması giymiş bazı kimselerin son zamanlarda Türk yurttaşla-

rına yaptıklarını biz hiçbir zaman Türk polisine yakıştıramayız, yakıştıramadık.

Başkentte her kapı çalınışında göz deliğinden veya pencerelerden bakılması, ancak tanınan kimseler olduğu anlaşıldıktan sonra kapının açılması yolunda isteklerin Sıkıyönetim Komutanlığı'nca haklı olarak belirtilmesi gereği ilk kez duyulmaktadır.

(Adalet Partisi sıralarından "sayenizde" sesleri gelmesi üzerine:)

İnsaf edin, üç aydır hükümettesiniz, bari son üç günde olanlar bizim sayemizde değil de sizin sayenizde olsun.

Şiddet Eylemleri Ekonomik ve Toplumsal Sorunlardan Soyutlanamaz

Adalet Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Sayın Demirel genel olarak, iç huzursuzlukları, şiddet eylemlerini, ekonomik ve toplumsal sorunlardan soyutlama eğilimindedir. Son hükümet programı görüşmelerinde de bu soyutlamayı yapmıştır ve, "Şiddet eylemlerinin ardında ekonomik ve toplumsal nedenler de aranırsa, gösterilirse şiddet eylemcilerine mazeret aranmış ve gösterilmiş olur" yollu bir garip mantık kullanmıştır.*

Türkiye'de şiddet eylemlerinin tek nedeni elbette ekonomik ve toplumsal sorunlar değildir. Ekonomik ve toplumsal sorunlar dışında, bu sorunların yarattığı etkenler dışında, yıllardır Türkiye'de terör eylemlerinin birçok kışkırtıcıları olagelmiştir. Sayın Demirel de bunları çok iyi bilir; bazıları ile kendisinin çok yakın ilişkisi vardır.

Fakat Türkiye'de ekonomik ve toplumsal sorunlarla –ve Sayın Demirel'in geçen gün "yoktur" dediği sosyal çalkantılarla– terörist

---

22 Kasın 1979 günü Millet Meclisi'nde Hükümet Programı görüşülürden Başbakan'ın bu konuda söylediği sözler aynen şöyledir:

"Bunca olup bitenden sonra Türkiye'de kan dökülmesinin mazeretini kimse bulamaz. Bunca olup bitenden sonra, Türkiye'de anarşi, terör, bölücülük, yıkıcılık diye adlandırdığımız bu olayı kimse 'şu sebepten dolayı oluyor, binaenaleyh bunlar izale edilmedikçe bunlar olur' diyemez. Başka bir deyimle, 'Türkiye'nin sosyal ve ekonomik şartlarından dolayı bu olaylar oluyor' filan diyemez artık; bunlar bitmiştir."

eylemler arasındaki bağlantı da artık gözlerden sakınılamayacak kadar açıktır.

Bu bağlantıyı görebilmek için, bizim gibi sosyal sorunlara ağırlık veren bir Demokratik Sol veya sosyal demokrat partiden olmak gerekmez. Toplumbilim veya siyaset bilimi açısından da, hatta salt ekonomi bilimi açısından da, toplumsal huzursuzlukların, kargaşalıkların, ekonomik sorunlardan tümüyle soyutlanamayacağı bütün dünyaca kabul edilen bir gerçektir.

Dünyanın hangi ülkesinde enflasyon –şimdiki hükümet döneminde olacağı anlaşıldığı gibi– yüzde 100'lere ulaşırsa, yatırımlar büyük ölçüde duralarsa, gelişme düşme noktasına varırsa, üretim büyük ölçüde düşerse, işsizlik oranı yüzde 20'yi bulursa, pahalılık dayanılmaz ölçülere varırsa ve buna temel maddelerden birçoğunun yokluğu da eklenirse, o ülkede ciddi toplumsal ve siyasal sorunlar ortaya çıkar; toplumdaki gerilim tehlikeli boyutlara ulaşır, bazı patlamalar kaçınılmaz olabilir, en azından Sayın Demirel'in dün söylediğinin tersine, toplumda birtakım sosyal çalkantılar olur.

Demin de belirttiğim gibi, Türkiye'de kargaşalığın ve terörün bunlardan başka nedenleri de yoktur demek istemiyorum. Ekonomik bunalım son üç ayda hızla büyümüş olmakla birlikte, sorunların sırf üç ayda bu noktaya geldiğini de elbette iddia etmiyorum. Fakat Demirel Hükümeti'nce üç aydır izlenen tutum ve özellikle son haftalarda uygulamaya konulan yeni ekonomik model, ekonomik sorunları büsbütün ağırlaştırmaktadır ve ağırlaştıracaktır; toplumsal bunalımın, çalkantıların, kargaşalığın ardında, terörün ardında, ekonomik sorunların etkisi de kuşkusuz önemli bir yer tutmaktadır.

AP'nin ve Bazı Yandaşlarının Huzursuzlukla, Terörle İlgili Sorumluluğu

Kaldı ki kargaşalığın, huzursuzluğun, terörün ekonomik etkenler dışındaki nedenlerinden de yine Adalet Partisi ve bugünkü Demirel Hükümeti'nin tutumu büyük ölçüde sorumludur. Adalet

Partisi'nin eski hükümet ortaklarından ve yeni destekçilerinden biri terörün, şiddet eylemlerinin kışkırtılmasında yıllardan beri açıkça önemli bir rol oynamaktadır. Adalet Partisi Hükümeti'ne destek olan o partinin yandaşları durumundaki militanlar, zorbalar Ankara'da, başkentin ortasında devlet dairelerini basmaktadırlar; ve buna bile kayıtsız kalmak yoluyla, hükümet, Türkiye'de terörün bir devlet terörü durumuna gelmesine, seyirci kalmanın da ötesinde, neden olmaktadır.

Aynı zorbalar yer yer çarşıları haraca bağlamakta; bazı kentlerin, kasabaların otobüs terminallerinde yolculardan zorla para toplamakta; birçok kentlerde, kasabalarda, hatta yer yer köylerde yurttaşlarımıza her zulmü yapmaktadırlar.

Bütün bunları bir yana bırakınız, aylığı ile yalnızca ev kirasını ödeyemez veya yalnızca yakıt giderlerini karşılayamaz duruma gelmiş olan devlet memurları, on binlerce memur, kışın ortasında oradan oraya sürülürse, toplumda huzursuzluk olmaz mı? Ne kadar huzursuzluk olacağına yeni ve canlı bir kanıt vereyim: Bu hükümetin atadığı bir genel müdür, bu hükümetten gelen baskılar karşısında dayanamayıp, "Ben bu karın, kışın ortasında bunca memuru oradan oraya süremem" demiş ve görevinden çekilmiştir.

Tepkilerin Hafif Kalışının Nedenleri

Tüm kışkırtmalara ve gözler önündeki etkenlere karşın, Türkiye'de toplumdan gelen tepkilerin beklenebileceğinden çok daha hafif kalmasının başta gelen nedenleri şunlardır:

Birincisi, Türk halkı demokrasinin bilincine varmıştır, demokrasinin zedelenmemesine büyük özen göstermektedir; ve koşullar ne kadar ağırlaşmış olursa olsun, kendisini eylem niteliğinde tepkilere yöneltmek isteyen birtakım kışkırtıcıların ardından gitmemeye, onların kucağına düşmemeğe dikkat etmektedir.

Zamanı geldiğinde tepkisini demokrasinin sağlıklı kuralları içinde göstermeyi beklemektedir halkımız... Yeter ki demokrasi işlesin, demokrasi Türkiye'de bütün gerekleri ile yürürlükte kalabilsin.

Bunca olaya ve kışkırtmaya karşın, bunca huzursuzluğa ve soruna karşın, Türkiye'de kargaşalığın ve tepkilerin çok şükür belli bir düzeyde kalabilmesinin bir başka nedeni de Türkiye'nin iki büyük partisinden biri olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin, bugünkü Ana Muhalefet Partisi'nin, sorumluca ve her türlü kışkırtıcılıktan uzak davranışıdır.

Bizim 21 aylık son hükümet dönemimizde de sıkıntılar vardı; ama o dönemde her anlamdaki sıkıntılar şimdi olduğunun çok altındaydı. Yaşam pahalılığı şimdiki ile mukayese edilemeyecek kadar düşük düzeyde idi; 1978'de kahveden başka hiçbir şeyin yokluğu, darlığı çekilmiyordu. 1979'da, birazdan anlatacağım nedenlerle, bazı darlıklar, kuyruklar oldu; fakat az da olsa bulunan şeyin kuyruğu olur. Bugün bazı temel gereksinme maddeleri tümden yok olduğu için kuyruk yapmaya da gerek kalmamıştır.

Yine Cumhuriyet Halk Partisi hükümetteyken de şiddet eylemleri vardı; fakat o zaman şiddet eylemlerinin hem boyutları bugünkünün çok altındaydı, hem de niteliği çok değişikti. O dönemde büyük kentler halkından, kapılarına kilit üstüne bir de zincir takmaları, gelenlere göz deliğinden bakmadan kapıyı açmamaları yolunda uyarılar yayınlama gereği duyulmuyordu. O dönemde devlet kuvvetleriyle işçiler ve başka halk kesimleri arasında kitle çatışmaları olmuyordu.

İki Partinin Muhalefetleri Arasındaki Fark

Şimdi, o dönemde, Cumhuriyet Halk Partisi'nin o hükümet döneminde, acaba Adalet Partisi nasıl bir muhalefet stratejisi izliyordu. Ana Muhalefet Partisi olarak nasıl bir üslup kullanıyordu, bir de ona bakalım. Yalnız koşullar açısından değil, partilerin muhalefetteki sorumluluğu açısından da bir karşılaştırma yapabilmek için, birkaç örnek vererek, bunu anımsatmakta yarar görüyorum.

Hükümette bulunduğumuz sırada, bir bayramda, dinimiz gereği herkes arasında birliğin, kardeşliğin pekiştirilmesi gereken bir bayramda, bir gazeteci, Ana Muhalefet Partisi lideri Sayın Demirel'e soruyor:

"Hükümete bayram mesajı gönderecek misiniz?"

Sayın Demirel'in yanıtı:

"Ölüye mesaj gönderilir mi? Gayrimeşru koltuk meraklılarına mesaj göndermem."

(Adalet Partisi sıralarından "doğru, doğru" sesleri gelmesi üzerine:)

Bazı Adalet Partili milletvekilleri, Sayın Demirel'in o zamanki sözlerini şimdi de doğru bulduklarını söylüyorlar. Belli ki kendilerine, iktidarda bile, yeterince sorumluluk duygusu gelememiş.

Yine biz hükümette iken, o zamanın Ana Muhalefet Partisi lideri Sayın Demirel'e soruluyor:

"Hükümetle diyalog kuracak mısınız?"

Sayın Demirel'in yanıtı:

"Ne diyalogu ne diyalogu? Eli kanlılarla diyalog olur mu? Bunların yaptıkları başka ülkelerde olsa halk çürük domates yağmuruna tutar."

İster misiniz Sayın Demirel, şimdi bu sözü sizin için de söyleyelim.

(Sayın Demirel'in, yerinden, "Söyle, söyle" demesi üzerine:)

Siz "söyle" deseniz de söylemeyiz. Çünkü biz, siz değiliz. Bizde sizin sorumsuzluğunuz yok, bizde sizin kışkırtıcı üslubunuz yok. Böyle bir sözü hiçbir zaman ve hiçbir kimse için söylemedik ve söylemeyiz. Bırakınız böyle sözler söylemeyi, en ağır ve haksız ithamlara, en ağır hakaretlere uğradığımız zaman bile, hükümete saygıda kusur etmemek için elimizden gelen çabayı gösteriyoruz.

Bizim hükümet dönemimizde Ana Muhalefet Partisi olarak Adalet Partisi ve Genel Başkanı, Millet Meclisi'nin oyları ile işbaşına gelmiş, Anayasa'ya göre kurulmuş olan Cumhuriyet Hükümeti'ni her gün gayrimeşru ilan ediyorlardı. Kimi gün ona "Çankaya Hükümeti," kimi gün "Paris Hükümeti" diyorlardı. O sıralarda Ana Muhalefet Partisi lideri Sayın Demirel, "Başbakan" demekten özenle kaçındığı, "Hükümetin Başı" dediği kimsenin Allende akıbetine uğraması için açıktan temennilerde bulunuyordu.

Esnafa, işyerlerini kapatmaları yolunda telkinler, baskılar veya kışkırtmalar yöneltmek, şimdi Sıkıyönetim Komutanlığı'nca "te-

röre yönelik bir eylem" diye niteleniyor; "adi bir rezalet" olarak niteleniyor ve, bu adi rezaleti yapan gençlerden, hatta, yine Sıkıyönetim'in açıklamasında belirtildiğine göre, çoğu 16-17 yaşındaki, yani çocuk çağındaki bu gençlerden 300'ünün, bu davranışlarıyla suç işledikleri için gözaltına alındığı açıklanıyor.

Oysa biz hükümette iken, esnafa yönelik, şoföre yönelik, daha pek çok toplum kesimlerine yönelik bu tür bir eylem ve direniş kışkırtıcılığını, tek başına, o dönemin Ana Muhalefet Partisi ve bu partinin bugün Başbakan olan lideri yapıyordu. Bizim dükkân kapatmalardan yakınmaya hakkımız vardır; Sıkıyönetim'in de bundan yakınmaya hakkı vardır; ama Sayın Demirel'in yakınmaya hakkı yoktur. Bugün 16-17 yaşındaki çocuklar, bu tür bir eylem kışkırtıcılığı yaptıkları için, kınanıyorlar, gözaltına alınıyorlar. Oysa Ana Muhalefet Partisi lideri olarak Sayın Demirel, aylarca, kendi ağzından, kendi partisinin bildirileriyle, bu tür kışkırtmaları yapmadı mı?

Demin, Adalet Partisi Grubu'nun sayın özcüsü, Meclis kürsüsünden, bu çocukları kimlerin yetiştirdiğini sordu. Belli ki sizler yetiştirdiniz, Adalet Partisi yetiştirdi.

(Bir AP milletvekilinin yerinden, "Sen yetiştirdin" demesi üzerine:)

Biz hükümetteyken, her Allah'ın günü, esnafı kepenk kapatmaya, şoförleri kontak kapatmaya çağıran sizler değil miydiniz?

(Yine bir AP milletvekilinin yerinden, "Yalan" demesi üzerine:)

Yani geçen gün İstanbul'daki bazı şiddet eylemcisi çocukların yaptığı kışkırtmaların aynısını, 1978'de ve 1979'da, hem de açıktan ve Ana Muhalefet Partisi'nin, Ana Muhalefet Partisi liderinin ağzıyla, bu partinin yetkili organlarının bildirileriyle yapanlar, şimdi hükümette bulunanlar değil miydi? Ev kadınlarını tencereleriyle, tavalarıyla, hükümete karşı, devlete karşı, daha geçen yıl ve önceki yıl, sokağa dökülmeye kışkırtanlar kendileri değil miydi?

O kadar da değil, henüz kahveden başka hiçbir maddenin yokluğunun veya darlığının çekilmediği, fiyat artışlarının hızlanmadığı sırada ve şimdiki gibi Bakanlıkların zorbalarca basılmadığı, yaşını başını almış masum yurttaşların gece yarısı evlerinden polislerce –veya polis kılığına girmiş kimselerce– gözleri bağlanarak kent

dışına götürülmediği, işkence görmediği bir iktidar döneminde, 16 Aralık 1978'de, Adalet Partisi, o zamanki Ana Muhalefet Partisi, bir bildiri yayınlayarak toplumun tüm kesimlerini mücadeleye, direnişe çağırıyor, kışkırtıyordu.

Gübresini, mazotunu zamanında bulan, ürünlerine yüksek taban fiyat alan Türk köylüsüne ve silah tehdidi ile bağış toplamaya alışmış zorbaların baskısından büyük ölçüde kurtarılan Türk esnafına, sanatkarına, girişimcisine hitaben, 16 Aralık 1978 günü yayınladığı bildiride, Adalet Partisi Genel İdare Kurulu, "Otoriter ve zalim bir rejimin kölesi olmamak için bütün gücünüzle mücadele ediniz" diyordu. Bu çağrıyı, o toplum kesimlerinin yanı sıra, işçilere, memurlara, polislere ve öğretmenlere de yöneltiyordu; hepsine birden, "Mücadele etmenin zamanı bugün" diyordu.

Kimmiş öğretmenleri asıl kışkırtanlar, TÖB-DER mi yoksa Sayın Demirel ve partisi mi?

Aynı bildiride Adalet Partisi, memurlara, "Zorba ve zalim bir idareye karşı mücadele edin" çağrısında bulunuyordu.

Türk polisini, "Ülkemizin başına örülmek istenen çorabın rengini ve markasını iyi belle" diyerek, hükümete karşı kışkırtıyordu.

Aynı bildiride Adalet Partisi, iktidarda bulunanları, "menfur emellerin tahakkukunu kolaylaştıracak gaflet ve dalalet sahipleri" olarak tanımlıyor, toplumun bütün kesimlerinden, bildiride kullanılan ifadeyle, "milletin gazabı"nı ortaya koymalarını istiyordu.

Şimdi yine soruyorum Sayın Demirel, bugün, olayların çok daha ağırlaştığı, değişik boyutlar ve nitelik edindiği şu dönemde, sizin hükümetinize karşı Cumhuriyet Halk Partisi'nin böyle bir bildiri yayınlaması durumunda siz ne dersiniz? Bunu da, "Yapın" diyebilir misiniz?

Üstelik böylesine kışkırtıcı bir bildiri, Cephe Hükümetlerinden devraldığımız ağır dış borç yükünü hafifletebilmek için yabancı ülkelere görev gezisinde bulunduğumuz bir sırada, yani "Hükümetin Başı" da Türkiye'de değilken yapılıyordu.

Biz, Ana Muhalefet Partisi'nden gelen bu ağır kışkırtmalara karşın, ülkede huzur ve güvenlik sağlamaya, enkaz haline gelmiş bir ekonomiyi yeniden kurup işletmeye çalışıyorduk.

Çok şükür, Adalet Partisi'nin ve liderinin bütün bu direniş kışkırtmalarına karşın, kepenk ve kontak kapatma, sokağa dökülme kışkırtmalarına karşın, altın tüccarından bir kesimi dışında bu çağrılara uyan hiçbir Türk esnafı, hiçbir Türk şoförü, memuru, öğretmeni olmadı. Kepenkler de, kontaklar da açık kaldı.

Bugünün Ana Muhalefet Partisi, yani şimdi muhalefette bulunan Cumhuriyet Halk Partisi ise ne yapıyor?

Adalet Partisi'nin muhalefetteyken yaptığının tam tersine, direnişe geçen işçileri direnişten vazgeçirmek, caydırmak için uğraşıyor; kepenk kapatmak zorunda bırakılan esnafı kışkırtıcıların baskılarına boyun eğmemeye çağırıyor Cumhuriyet Halk Partisi.

Türkiye'de gerilime katkıda bulunmama isteğiyle, Cumhuriyet Halk Partisi, hükümete dışarıdan destek olan bir partinin bile yaptığı muhalefetin yarısını yapmıyor. Yurdun birçok köşesinde artık sabrı tükenen halkımızdan gelen yasal bütün istekleri bile, Cumhuriyet Halk Partisi, "şu gergin ortamda sırası değil" diye erteliyor.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin böylesine ılımlı davranışına karşın Türkiye'de böylesine olaylar oluyor; ve yine buna karşın, iktidar partisi, Temsilciler Meclisi'nin daha geçen gün yayınladığı bildiri ile, Ana Muhalefet Partisi'ni, olayların baş sorumlusu gibi gösteriyor; onun da ötesinde baş hedef olarak gösteriyor.

Ülke sorunlarına birlikte çözüm aramak için defalarca uzattığımız eli geri çeviriyor; böylesine bir bunalım döneminde, bizzat Sayın Başbakan'ın deyimiyle sorunların "devlet sorunu", "milli sorun" durumuna geldiği bir dönemde, iki büyük parti arasında kurmaya çalıştığımız köprüyü Adalet Partisi yönetimi dinamitliyor.

Eğer Cumhuriyet Halk Partisi'nin, resmi Parti Stratejisi'ne de bağlanan bu sorumluca ve ılımlı davranışı ve tutumu olmasaydı; Türk halkı da böylesine sorumluluk bilinci içinde ve sağduyulu olmasaydı; bu hükümetin tutum ve davranışları karşısında, AP yönetiminin iktidardayken bile sürdürdüğü kışkırtmalar karşısında, hele ekonomik bunalımın, yaşam pahalılığının, geçim zorluğunun, yoklukların, işsizliğin ve sosyal adaletsizliğin bugünkü boyutlara ulaştığı bir sırada, bunalım çok daha başka bir nitelik edinirdi.

Önceki gün basın toplantımda da belirttiğim gibi, demokrasi çok sabır isteyen bir rejimdir. Bu anlayışla biz, bugünün ağır koşulları altında yurttaşlarımıza diyoruz ki, "Gereğinde yüreğinize taş basın, sağlı sollu kışkırtıcıların oyunlarına, tuzaklarına düşmeyin."

İşçilere yöneltilen direniş ve genel grev çağrısı konusunda da daha geçen gün şunları söyledim:

"Türkiye'de işçiler, hele 1963'te kendilerine tanınan yasal haklardan sonra, en ileri ölçüde örgütlenme ve siyasete ağırlığını koyabilme olanağına kavuşmuş bir halk kesimidir. Bu kadar geniş hakları ve özgürlükleri bulunan bir halk kesiminin, bugünkü kadar ağır koşullar altında bile, yasadışı birtakım tavırlar ortaya koymaları sakıncalı olduğu kadar gereksizdir de..."

Türk halkı demokrasiyi koruyabilmenin gereği olan sabrı çok şükür bizimle birlikte gösteriyor; daha doğrusu biz halkımızla birlikte o sabrı gösteriyoruz. Fakat halkın demokrasi uğrunda gösterdiği bu sabra bakıp da, "Bu halk mazlum bir halk, sessiz bir halk ne yük getirsek bu halk çeker, ne baskılar uygulasak bu halk katlanır" diye düşünmek son derecede sakıncalı ve tehlikeli bir davranış olur. Ana Muhalefet Partisi'nin, büyük bir sorumluluk bilinci içinde, kışkırtıcılıktan özenle kaçınan ılımlı bir muhalefet stratejisi izlemesine güvenip, iktidarın keyfi bir yönetim yolunda birtakım zorbalarla ve bazı çıkar çevreleriyle el ele yürümesi ise çok büyük bir ihtiyatsızlık olur.

Çünkü, itiraf etmek gerekir ki, bizim partimizin devlet ve demokrasi kuruculuğundan kaynaklanan bu sorumluca ve ılımlı muhalefet stratejisinin de bir muhtemel sakıncası olabilir. Bazı kışkırtıcılar, "Görüyorsunuz işte, Cumhuriyet Halk Partisi de gereği gibi muhalefet yapmıyor, öyleyse bizim ardımızda yürümenizden başka çare yok" diyerek sabrı tükenen bazı toplum kesimlerini gitgide daha çok etkileyebilirler ve arkalarından sürükleyebilirler.

Türkiye'de gitgide daha ileri boyutlara varan kargaşalıkların, olayların elbette iç güvenliğe ilişkin bazı önlemleri de alınmalıdır; ama yalnızca güvenlik önlemleriyle bunların önlenebileceğini, yatıştırılabileceğini beklemek hayal olur. Hangi ülkede bu tür olaylar çıkarsa mutlaka ardında birtakım ekonomik ve toplumsal neden-

ler de vardır. Kaldı ki Türkiye'de bu nedenler, düzen bozukluğundan, ekonomik yapının sakatlığından, hızlı ve dengesiz değişimden, sağlıksız kentleşmeden, artan işsizlikten, sosyal adaletsizliklerden kaynaklanan bu nedenler, özellikle, demin belirttiğim gibi, şimdi uygulanmaya başlayan ekonomik politikayla büsbütün ağırlık kazanacaktır. Şimdiden bunun acı belirtileri görülmektedir.

Ekonomik Bunalım Nasıl Oluştu?

Öyleyse, bütçe görüşmelerini de vesile bilerek, öncelikle Türkiye'nin ekonomik sorunlarına eğilmemiz, bu sorunların çözümüne yönelmemiz gerekir. Fakat bu sorunların nasıl ve ne yönde çözülmesi gerektiğini saptayabilmek için, ekonomimizin bugünkü ağır bunalım noktasına neden ve nasıl geldiği de göz önünde tutulmalıdır.

Bu açıdan, konuşmamın bu bölümünde, ekonomik bunalımın kökenlerini irdelemeye, gözler önüne sermeye çalışacağım.

Dünya Ekonomik Bunalımı

Bilindiği gibi, 1973 sonlarında dünya bir ekonomik bunalım dönemine girmiştir. Bu ekonomik bunalım dönemine girişin başlangıcı petrol fiyatlarında yer alan hızlı artıştır.

1973'te petrol fiyatlarındaki artış süreci başlamadan hemen önce, bir varil petrolün dünya piyasalarındaki resmi fiyatı iki buçuk dolardan ibaretti. Fakat ilk büyük artıştan sonra, 1974 başında, bir varil petrolün fiyatı 11.66 dolara yükseldi. Yani dünya petrol fiyatlarında bir hamlede yüzde 366 oranında bir yükseliş oldu. Yükselen petrol fiyatları 1979 başına kadar, pek az değişiklikle, yaklaşık bu düzeyde kaldı. Fakat 1979'da yeniden çok büyük bir yükseliş oldu. Ortalama 12 dolardan 24 dolara yükseldi. 24 dolar da resmi piyasadaki en ucuz petrolün fiyatıydı. Bunun da çok üstünde fiili fiyat artışları dünyada yaygınlaşmaya başladı.

Üç yıllık Cephe Hükümetleri döneminde dünya petrol fiyatlarındaki toplam artış yaklaşık yüzde 13'ten ibaret kalmıştı; fakat 1979 yılının Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti dönemine rastla-

yan aylarında dünya petrol fiyatlarına, yeniden, yüzde 100'ü aşan zamlar geldi. Bazı petrol ürünleri fiyatlarında daha da büyük yükselişler oldu.

Yine 1974'te başlayan dünya ekonomik bunalımı döneminde, sanayi ülkeleri de kendi ürünlerinin fiyatlarını sürekli yükselttiler. Özellikle sanayide kullanılan ara malları, yatırım malları fiyatları genel olarak petrol fiyatlarından da daha hızlı yükselmeye başladı.

Bundan özellikle gelişme sürecindeki veya yoksul ülkeler sıkıntı çektiler. Bir yandan hızla yükselen petrol fiyatları, bir yandan da hızla yükselen ara malı ve yatırım malı fiyatları arasında bu ülkelerin ekonomileri ve yaşamları sıkıştıkça sıkışıyordu.

Dünya ekonomik bunalımının bir bakıma daha çok sıkıntısını çeken ülkeler ise, gelişme sürecindeki ülkeler arasında yarı sınaileşmiş oranlardı. Türkiye de bunlardan biridir. Çünkü bu gibi ülkeler sınaileşmeye başladıkları için, belli bir düzeyde bir sanayi yapısı edindikleri için, petrol dışalımı, sanayi girdisi dışalımı gereksinmelerini bir ölçünün ötesinde kısamayacak durumdadırlar. Bir ölçünün ötesinde kısarlarsa ekonomilerinin çarkları işlemez olur ve büsbütün ağır bunalımlara sürüklenirler. Türkiye de işte bu ülkelerden biridir.

Dünya petrol fiyatlarındaki ilk büyük yükselişten, 1973 sonları ile 1974 başlarına rastlayan yükselişten önce, Türkiye, o zaman bir hayli de düşük olan dışsatım gelirlerinin yalnızca yüzde 17'si ile tüm petrol ve petrol ürünleri dışalımı gereksinmesini karşılayabiliyordu. Bugünse dışsatım gelirlerimizin tümü yalnız petrol dışalımı ve petrol ürünleri dışalımı gereksinmemizi bile karşılamaya yetmiyor.

Oysa petrol ve petrol ürünleri dışında, Türkiye, döviz ödeyerek dışardan ilaç almak zorundadır, gübre almak zorundadır, ara malları, yatırım malları almak zorundadır, Silahlı Kuvvetler için, iç güvenlik kuvvetleri için ve daha pek çok vazgeçemeyeceği gereksinmesi için dışalım yapmak zorundadır. Dediğim gibi, tüm dışsatım gelirleri ise yalnızca petrol dışalımına bile yetmez olmuştur artık.

Üstelik bir de bütün bunların üstüne, Türkiye, ağır bir dış borç yükü altındadır. Bulup buluşturup, bu dış borçların çok büyük miktarlara varan taksitlerini ve faizlerini dövizle ödemek zorundadır.

Fakat Türkiye'nin bu duruma düşmüş olmasının nedenini, sorumluluğunu, yalnızca dünya petrol fiyatlarındaki veya ara mallar ve yatırım malları fiyatlarındaki artışlara yüklemek de gerçekçi olmaz, haksızlık olur. Neden haksızlık olur, neden gerçekçi olmaz?

Dünya Bunalımından En Çok Etkilenen Ülke Türkiye

Bugün dünyada, Türkiye dahil, 156 devlet var. Bu 156 devletten 155'i –yani, en yoksulları dahil, Türkiye dışında hepsi– dünya ekonomik bunalımına karşın, ekonomik anlamda başlarını iyi kötü suyun üstünde tutabiliyorlar. Tüm dışsatım geliriyle yalnızca petrol dışalımını karşılayamayan tek ülke, o 156 ülke arasında bu durumdaki tek ülke, Türkiye'dir. Dünyada bu duruma düşmüş bir ülke daha yoktur.

Bu nasıl olmuştur? Türkiye nasıl olup da dünya ekonomik bunalımından en ağır biçimde etkilenen ülke durumuna gelmiştir?

Geriye Doğru Bakış

Yeni Adalet Partisi Hükümeti işbaşına geldikten sonra petrolün, mazotun, *fuel-oil*'in yok olması ile ilgili eleştirilerle ve yakınmalarla karşılaşınca, Sayın Demirel, "Petrol, mazot vardı da biz mi içtik?" dedi; veya, "Bunlar vardı da iki ayda mı yok oldu?" dedi.

Sizin içtiğinizi sanmıyoruz.

Ekonomik bunalımı bu boyutlara vardırmakta son üç aylık hükümetin de büyük etkisi oldu. Ama Türkiye'nin yalnızca son iki-üç ayda bu duruma geldiğini de iddia etmiyoruz.

Herhalde insaf sahibi hiç kimse, Türkiye'nin, Türk ekonomisinin, 21 aylık Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti döneminde de bu duruma geldiğini iddia edemez.

Böylesine kötü bir duruma bu kadar kısa süreler içinde düşülemez.

Onun için, şöyle 10-15 yıl gerilere bakalım. Son 10-15 yıldır Türkiye'de kurulan hükümetlerin çoğunda, büyük çoğunluğunda, Adalet Partisi vardır. Bu süre içinde toplam 10 yıl 2 ay, hükümet-

ler, ya doğrudan Adalet Partisi'nce ya da Adalet Partisi'nin başkanlığında veya katılmasıyla kurulmuştur. Türkiye'nin ekonomik yapısındaki düzenindeki bozuklukların, sakatlıkların nedeni de, özellikle, Adalet Partisi'nin iktidar sorumluluğunu ya tek başına taşıdığı veya başka ortaklarıyla paylaştığı bu yıllarda aranmalıdır. Şimdi o 15 yıllık döneme, ve özellikle Adalet Partisi'nin tek başına iktidarda olduğu yıllara bakalım.

Dışsatımdaki Başarısızlık ve İhmal

O dönemde, ekonomik durumları bizimkine benzer orta gelir düzeyindeki ülkelerden pek çoğu dışsatım gelirlerini Türkiye'nin kat kat üstünde bir hızla arttırabiliyorlardı.

Adalet Partisi Hükümetleri döneminde Türkiye'nin dışsatım gelirleri reel olarak pek az artarken, 1977'de, yani Cephe Hükümetlerinin son yılında, büyük gerileme göstermiştir. Türkiye 1976 yılında dışsatımdan 1 milyar 960 milyon dolar elde ederken, 1977 yılında ancak 1 milyar 753 milyon dolar elde edebilmiştir. Benzer durumdaki bütün ülkeler dışsatımlarını yükseltirken Türkiye'nin dışsatım geliri, bir yılda 207 milyon dolar eksilerek, yüzde 11 oranında gerilemiştir.*

Acaba böyle bir gerileme, olanaklarımızın yetersizliği açısından, ekonomimizdeki darboğazlar açısından kaçınılmaz mı idi? Hiç de değil. Nitekim hemen ardından, 1978 başında Cumhuriyet Halk Partisi hükümete geldi; ciddi darboğazlar, ağır sorunlar içinde, büyük engellerle karşı karşıya bir ekonomi, enkaz halinde bir ekonomi devraldı; fakat bütün bunlara karşın dışsatım gelirlerimiz bir yılda yüzde 30 oranında artarak 2 milyar 288 milyon dolara

---

1977'de Türkiye'nin dışsatım geliri 1 milyar 753 milyon dolar iken, gerek nüfusları, gerek doğal olanakları çok daha az olan Yugoslavya'nın dışsatımdan elde ettiği gelir 5 milyar 254 milyon dolar, Bulgaristan'ın dışsatım geliri 6 milyar 323 milyon dolar, Romanya'nın dışsatım geliri 7 milyar 21 milyon dolar, İspanya'nın dışsatım geliri ise 10 milyar 230 milyon dolardı. Kaldı ki bütün bu ülkeler, yine çok daha sınırlı doğal olanaklarına karşın, bizden farklı olarak, turizmden de büyük döviz gelirleri sağlayabiliyorlardı.

yükseldi. Bu, dünya ortalamasının kat kat üstünde bir yükselişti. Demek ki Türkiye'de böylesine bir ekonomik bunalım döneminde bile, bu olanak, bu potansiyel varmış, fakat Adalet Partisi Hükümetleri o olanakları, o potansiyeli değerlendirememiş.

Sayın Demirel der ki, "1978 yılında tarım ürünleri stokları buldunuz da onları sattınız."

Pekiyi siz neden satamadınız? Haydi diyelim ki 1978'de elde bulunan stoklarla dışsatım gelirlerimiz yüzde 30 yükseldi. Fakat 1979 yılının ilk 10 ayında da dışsatım gelirlerimizi, 1978'dekinin üstüne, bir yüzde 11 daha arttırdık. Kaldı ki 1978'deki artış hızını yalnız tarım ürünleri stoklarını değerlendirerek değil, aynı zamanda sanayi ürünleri dışsatımımızda büyük artışlar sağlayarak gerçekleştirdik. 1979'un ilk 10 ayında da dışsatımımızdaki sanayi ürünleri artış oranı yüzde 44'ü buldu.

Biz hükümetten 1979 Kasımı'nda ayrıldık, Adalet Partisi Hükümeti kuruldu. Yılın son iki ayında, kasım ve aralık aylarında, Adalet Partisi Hükümeti işbaşına gelince ne oldu? Bir yıl öncenin, yani 1978 yılının, kasım ve aralık aylarına göre, Türkiye'nin dışsatım gelirleri tam 210 milyon dolar geriledi. 1977'de Cephe Hükümeti, Türkiye'nin dışsatım gelirlerini, 12 ayda 207 milyon dolar geriletmişti; 1979 sonunda ise iki ayda 210 milyon dolar geriletti. Böylelikle 1977'de gösterdiği marifetin daha fazlasını, Demirel Hükümeti, 1979 yılının yalnızca son iki ayına sığdırmayı başardı. CHP Hükümeti sırasında hızlı bir ilerleme sürecine, atılım sürecine girmiş olan dışsatımlarımız, Demirel'in iki aylık hükümet döneminde, büyük bir hızla gerilemeye başladı.

Şimdi Sayın Demirel'in diliyle soralım: "1979'un kasım ve aralık aylarında dışsatımda görülen bu hızlı gerileyiş, önceden yoktu da bu yeni hükümet işbaşına gelince mi oldu?"

Evet, öyle oldu.

1978 ve 1979 yıllarında, özellikle 1979'da, ekonomimizin karşı karşıya bulunduğu çetin darboğazlara karşın, Türkiye'nin dışsatım gelirlerini böylesine arttırabildiğimiz halde, daha önceki yıllarda dışsatımın gerilemeye başlamış olması ve bu gerilemenin Demirel Hükümeti kurulur kurulmaz yeniden başlaması, mazereti ol-

mayan bir kusurdur, akıl almaz bir başarısızlıktır. Buna mazeret aramaya kalkışmak, Türkiye'nin olanaklarını, potansiyelini küçümsemek anlamına gelir.

O halde Türk ekonomisinin böylesine bir darboğaza ve bunalıma sürüklenmesinde başlıca neden Adalet Partisi Hükümetlerinin veya Adalet Partili Hükümetlerin dışsatımda gösterdikleri bağışlanmaz kusurdur ve başarısızlıktır.

Şimdi Adalet Partisi'nin son hükümet dönemindeki mazot ve *fuel-oil* yokluğuna geliyorum. Sayın Demirel, "Vardı da içtik mi?" diyor.

Hayır içmediniz, ama eğer Türkiye'nin dışsatım gelirlerini iki ayda böylesine düşürmeseydiniz, Türkiye hiç değilse hastanelerini ısıtacak, fabrikalarının çarklarını döndürecek, ürünleri dışsatım için limanlara götürecek kadar mazotu, *fuel-oil*'i bulabilirdi.

Eğer Demirel Hükümeti, bunun yanı sıra, bölge ülkelerinden bazıları ile kurduğumuz dostça ilişkileri zedeleyip de Cumhuriyet Halk Partisi döneminde sağlanan petrol bağlantılarından bazılarını işlemez duruma getirmeseydi, kendisine devrettiğimiz geniş kredi olanaklarını zamanında kullanmayı bilseydi, evlerimiz de okullarımız da *fuel-oil*'siz kalmazdı.

Bunları belirtmekle, Türk ekonomisinin, hiçbir ülkede eşi görülmedik bir bunalım noktasına sürüklenmiş olmasının bir nedenini ortaya koymuş oluyorum: Adalet Partisi Hükümetlerinin dışsatımdaki başarısızlığı ve ihmali...

Verdiğim bu kanıtlardan, rakamlardan sonra, sanırım Sayın Demirel bile dışsatım konusunda, kendi yaptığından başkasının, kendi yapabildiğinden daha iyisinin yapılamayacağını öne sürebilecek, son zamanlarda sık sık söylediği bu sözü söyleyebilecek durumda değildir.

Geçen kış, Cumhuriyet Halk Partisi hükümetteyken, yakıtsızlıktan okullar kapanmadı, yurttaşlar hastanelerde, evlerinde, işyerlerinde soğuktan titreşmediler. Akaryakıtsızlıktan, şehirlerarası otobüs seferleri ve taşımacılık aksamadı. Pazarlara, limanlara ürünlerin taşmaması gibi durumlar olmadı. Gerek bazı bölge ülkeleriyle kurduğumuz dostluk ilişkileri ve ekonomik işbirliği ile sağ-

lanan petrol bağlantıları, gerek dışsatım gelirlerimizi ve genel olarak dış gelirlerimizi arttırmada gösterilen başarı, ekonomik darboğazlar bakımından Cumhuriyet tarihinin en zor dönemini oluşturan 1979 başlarında bile, Türkiye'yi bu kış çektiği sıkıntılardan esirgemeye yetti.

Şimdi, dışsatımı, en azından dışsatım gelirlerini, büsbütün geriletici bir sürece giriyor Türkiye. Özellikle, Demirel Hükümeti'nin yeni ekonomik politikası dışsatımı âdeta zorla geriletecek, dışsatım gelirlerini zorla düşürecek niteliktedir.

TARİŞ, ÇUKOBİRLİK, ANTBİRLİK, FİSKOBİRLİK, gibi büyük kooperatif birlikleri, Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti döneminde, Türkiye'nin dışsatım gelirlerini arttırmada ve dışsatım ürünlerimizin değerini yükseltip köylülerimizin gelirini arttırmada, ne kadar etkin ve başarılı olabileceklerini kanıtlamışlardı.

Şimdi yeni hükümet kooperatif birliklerinin bu başarısını cezalandırıyor; halkın yararlandığı, köylünün, üreticinin ve tümüyle ülkenin yararlandığı bu başarıyı cezalandırıyor; bu kooperatif birliklerinin Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti döneminde başarıyla kullandıkları dışsatım yetkisini onların elinden büyük ölçüde alıp birtakım çıkar çevrelerine veriyor.

Daha akıl almaz şeyler de yapıyor bu hükümet, örneğin dışsatımda fiyat tescilini, hatta özel sektörün kendi kendini denetimini kaldırarak, iş çevrelerine, "Türkiye'nin ürünlerini dışarıya kaça satarsanız satın" diyor.

Bu durumda olacak olan şudur: Bazı vurguncular 100 dolarlık bir malı 80 dolara dışarıya satmış gibi işlem yapacaklar; gerçekte yine 100 dolara veya ona yakın bir fiyata satmış olacaklar, aradaki farkı da kaçak döviz olarak yurtdışında bırakabilecekler. Kooperatif birlikleri ve devlet dışsatımdan artık büyük ölçüde alıkonulduğuna göre, bazı iş çevrelerinin düşük fiyattan dışsatım yapmış görünerek döviz kaçırdıklarını, mukayese yoluyla fark etmek de kolay olmayacak. Böylece dışsatımımız miktar olarak artsa da dışsatım gelirlerimiz aynı ölçüde artmayacak veya düşecek.

Demirel Hükümeti dışsatımda döviz kaçakçılığına açık kapı bırakmanın da ötesine gidiyor; döviz kaçakçılığını yasallaştırıyor.

Şöyle ki, hükümetin aldığı bir başka karara göre, 40 bin dolara kadar dışsatım sevkıyatının tüm dövizi yurtdışında bırakılabilecek. Üstelik, Sayın Başbakanlık Müsteşarı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşar Vekili, bir demeç vererek, bu yasal döviz kaçırma yolundan ne kadar geniş ölçüde yararlanabileceklerini de işadamlarına açıklıyor, onlara yol gösteriyor; diyor ki: "Eğer 400 bin dolarlık malı bir partide değil de 10 partide sevk ederseniz 400 bin doların tümünü dışarıda bırakabilirsiniz."

Demek ki 10 partide değil 100 partide dışsatım yaparlarsa 4 milyon doları yurtdışında bırakabilecekler ve rakamlar böylece büyüyüp gidecek.

"Peki o zaman Türkiye dövizsiz kalmaz mı?" diye sorulduğunda da şöyle yanıt veriyor yetkili:

"Niye kalsın? İşadamları o kadar dövizi dışarıda ne yapacaklar?"

Ne yapacaklarını erbabı bilir. Kanun kaçağı bazı yurttaşlarımız var ki nicedir yurtdışında böyle kaçak dövizlerle beyler gibi yaşıyorlar.

40 bin dolar rakamı da çok ilginç. Çünkü dışsatımda kullanılan TIR kamyonlarının taşıdığı yükün ortalama değeri 40 bin dolar. Demek ki, istenirse, özellikle karayolundan yapılan dışsatımların tüm döviz geliri, hem de yasal olarak, yurtdışında bırakılabilecek.

Böylece Türkiye'de terörün, şiddet eylemciliğinin başlıca kaynaklarından biri olan silah kaçakçılığına da yeni bir döviz kaynağı, hükümetin kendi kararı ile oluşturulmuş bulunuyor.

Daha önce de söylediğim gibi, bu kararın hesabı mutlaka bir gün sorulacaktır.

Döviz kaçakçılığını yasallaştırmanın hesabı, hele döviz darboğazı dolayısıyla bütün dünyadan yardım istenen, yurtdışındaki işçilere "daha çok döviz gönderin" diye yalvarılan bir dönemde, gerçek tüccarların tenezzül etmeyeceği kaçakçılık yollarını yasallaştırmanın hesabı bir gün mutlaka sorulacaktır.

Kendi ürünlerimizden, kendi işçimizin ve köylümüzün alın terinden elde edilen dövizi yurtdışına kaçırtmak için kapıları ardına

kadar açarken, biz ne yüzle dışarıdan yardım isteriz? İstedik de verdiler diyelim –muhtemelen verecekler de–, ama kendi döviz kazanma gücümüzü böylesine kısarak, hatta engelleyerek, dışarıdan aldığımız kredilerin faizlerini, taksitlerini nasıl ödeyebiliriz?

Öyle görülüyor ki, Adalet Partisi Hükümeti, gelecekte Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti'ne yeni ve yüklü bir miras daha bırakma kararındadır. Bu da zaten Cumhuriyet Halk Partisi'nin kuruluşundan beri kaderidir.

Fakat borçlanma konusuna geçmeden önce, dışsatımla bağlantılı olarak, Demirel Hükümetlerinin geçmişteki dışalım politikasına ve sorumsuzluğuna da kısaca değinmek isterim.

Demirel Hükümetleri döneminde dışsatım gelirleri düşük düzeyde bırakılır, hatta geriletilirken dışalım harcamalarında hızlı artışlara neden olunmuştur.

Örneğin 1977'de Türkiye'nin dışsatımdan elde ettiği döviz dışalım için harcadığı dövizin ancak yüzde 30'unu karşılayabiliyordu. Oysa Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti, 21 ayda bu oranı, yani kendi dışsatım gelirlerimizle dışalım giderlerimizi karşılama oranını, büyük ölçüde yükseltti. 1978'de bu oran yüzde 50'ye erişti.

Üretimden kısmak pahasına mı sağlandı bu?

Hayır. Birçok temel üretim dallarında üretim de arttırıldı. Çünkü dışarıdan dövizle alınan girdileri azaltırken, ekonomimizin öz gücünü daha çok harekete geçirebildik.

Sorumsuzca Borçlanma Politikası

Şimdi borçlanma konusuna geliyorum.

Biz borç almanın karşısında değiliz. Ancak bunca döviz olanaklarına karşın, dışsatım yoluyla, turizm yoluyla geniş döviz kazanma olanaklarımız bulunmasına karşın, Türkiye'nin borç ödeyemez duruma düşürülmesine karşıyız.

"İran karışık, Afganistan işgal altında, nasıl olsa Batılılar bizim nazımızı çekerler" diye düşünülebilir. Kim bilir belki de bir süre nazımızı çekerler; ama onun siyasal bedeli borçların yükünden de

daha ağır olur. Biz Afganistan'ın işgaline, İran'ın karışmasına değil, bölgemizde yeni sorunlar ortaya çıkmasına da değil, her şeyden önce kendi ulusumuzun gücüne, kendi topraklarımızın olanaklarına dayanarak güvenerek ayakta durmanın yolunu bulmaya çalışmalıyız. Borçlanırken de, her şeyden önce, borcumuzu nasıl ödeyeceğimizi düşünmek, dış borç ödeme gücümüzü arttırmak zorundayız.

Türk ekonomisinin bu bunalım noktasına gelmesinin, eski yanlışlıklardan ve sorumsuzluklardan kaynaklanan bir nedeni de bu konudadır. Demirel ve AP Hükümetlerinin, özellikle Cephe ortaklığı dönemindeki savurganca ve sorumsuzca borçlanma politikası Türk ekonomisinin bu duruma düşmesinde başlıca etkenlerden biri olmuştur.

Herkes borçlanır. Önemli olan,

1) Nasıl borçlanıldığıdır;

2) Borçların nasıl kullanıldığıdır;

3) Alınan borçları ödeyebilme gücünün ne ölçüde sağlandığıdır.

Bu ölçütlere (kıstaslara) vurulduğunda, Demirel Hükümetleri, hele Cephe Hükümetleri, dışsatımda olduğu gibi borçlanma konuşanda da sıfır not alırlar.

1974 sonunda Türkiye'nin ödenmemiş borçları toplam 3 milyar 279 milyon dolardı. Bunun da sadece 229 milyon dolan kısa vadeli borçtu.

Üç yıllık Cephe Hükümetleri dönemi sonunda ne oldu?

Dış borçlarımız 11 milyar 357 milyon dolara yükseldi; yani üç yılda üç katından fazla arttı. Bu yeni borçların çoğu da kısa vadeli idi. Kısa vadeli borçlarımız üç yılda 30 kat artış göstererek, 229 milyon dolardan 6 milyar 555 milyon dolara yükseldi. Faizleri ile birlikte toplam borçlarımız, çoğu kısa vadeli –hatta çok kısa vadeli– olmak üzere 18 milyar doları buldu. (Ertelemeler ve bazı faiz oranlarındaki artışlar, faizleriyle birlikte dış borçlarımızın toplamını hızla daha da yüksek düzeylere çıkarıyor.) Bu borçlardan büyük bölümü en olumsuz koşullara bağlı idi. Büyükçe bir bölümü gerçek anlamda "borç" bile sayılmazdı, emanet paraydı, "DÇM" denilen dövize çevrilebilir mevduattı.

Cephe Hükümetleri döneminde ne kadar kötü koşullarla ve sorumsuzca borçlanıldığını böylece saptadıktan sonra, şimdi o borçların nasıl kullanıldığına bakalım.

Ekonomiye dışarıdan kan verme yoluyla da olsa canlılık katmak, güç katmak üzere kullanıldığı vakit, dış borçlar iyi kullanılmış demektir.

Üç yılda üç kata çıkarılan, kısa vadelileri 30 kata çıkarılan dış borçlar Cephe Hükümetleri döneminde acaba nasıl kullanılmış?

O borçlar akıllıca kullanılarak gelişme hızımız mı arttırılmış? Hayır, gelişme hızımız yılda ortalama yüzde 7'den yüzde 4'e düşmüş. Sayın Demirel'in bizim hükümet dönemimize uyguladığı ölçüte göre, yani nüfus artış hızını da çıkarırsanız, kalkınma hızı 1977'de yüzde l'e düşmüş demektir.

Yatırımlar mı hızlandırılmış? Hayır, yatırımlar duralamış.

Üretim mi artmış? Hayır, üretim gerilemeye başlamış.

Dışsatımlarımız mı artmış? Hayır, dışsatımlarımız da gerilemiş.

O halde, bir avuç vurguncuyu istifçiyi zengin etme dışında, bazı kimselere dışarıda konaklar edinme, bayram tatilleri geçirme olanağı sağlama dışında ne yapıldı bu kadar borçla?

İki yıldır bunu soruyorum. Üç yılda üç katından fazla arttırılan dış borçlarla Türk ekonomisine, Demirel Hükümetleri döneminde, Cephe Hükümetleri döneminde ne katıldığını soruyorum. Fakat bugüne kadar bu sorumun yanıtını alabilmiş değilim.

Bu kadar dış borçla gelişme hızı olarak ne kattınız Türkiye'ye, istihdam olanaklarını arttırma bakımından ne kattınız, dışsatım artışı olarak ne kattınız, dış ödeme gücümüzü arttırma bakımından ne kattınız? Yıllardır bunları soruyorum, ama hâlâ bir yanıt alamıyorum.

Belki Sayın Demirel yine, "Başka türlüsü yapılamazdı" diyebilir. Yani borç para ile, el parası ile, sizin yaptığınız, gibi, har vurup harman savurmaktan başka bir şey yapılamaz mıydı?

Bu kadar dış borca karşın ekonomi güçlenecek yerde güçsüzleştiği için, dış ödemeler gücümüz de büsbütün azaldı. Türkiye dıştan alınmış malların bedellerini transfer edemeyen, bizden çok daha yoksul ve azgelişmiş ülkelere bile birikmiş borçlarını ödeyemeyen,

dış mali saygınlığı, ekonomik bakımdan güvenilirliği sarsıldıkça sarsılan ve Merkez Bankası çekleri dünyanın dört bucağından "geçersizdir" diye geri çevrilen bir devlet durumuna düşürüldü Demirel Hükümetleri döneminde.

Yine bu kadar dış borca karşın, 1977 yılında Türkiye, Sayın Demirel'in deyimiyle, "yetmiş sente muhtaç" duruma düşürüldü.

Son zamanlarda o "yetmiş sente muhtaç" sözünü geri almaya, tevil etmeye çalışıyor Sayın Demirel. Oysa yazık ediyor. Çünkü kırk yılda bir doğru ve gerçekçi bir söz söylemişti. Şimdi doğruluğunu ve gerçekçiliğini kanıtlayacağım.

1977 ortalarında bir aylığına geçici bir hükümet kurmuştuk. O sırada dışarıdan 48 bin dolarlık (48 milyon değil, 48 bin) röntgen filmi getirtmeye ihtiyacımız oldu ve bu 48 bin doları Merkez Bankası veremedi. Onun da yarısı kadar, 24 bin dolarlık tetanos serumuna ihtiyacımız oldu, Merkez Bankası onun da dövizini veremedi.

Sayın Demirel, ikide bir, yeni hükümeti kurarken Merkez Bankası'nı "kilitli" devraldıklarını söylüyor. 1977 ortalarında ve daha sonra 1978 başında hükümet kurduğumuzda, kilitli değildi Merkez Bankası'nın kapıları, ardına kadar açıktı, çünkü içinde kilitlenecek bir şey yoktu.

İşte böylesine ağır bir ekonomik bunalım noktasına sürüklenişimizin bir nedeni de bu kadar sorumsuzca, savurganca ve sakat bir borçlanma politikasıdır.

CHP Hükümeti'nin Sağlıklı Borçlanma Politikası

21 aylık Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti döneminde de borçlanıldı, ama, halk deyimiyle, yiğitçe borçlanıldı; borç ödeme gücümüz arttırılarak borçlanıldı.

Sağladığımız yeni kredilerin hepsi uygun koşullu kredilerdi, kısa vadeli, yüksek faizli krediler değildi. Bizim hükümetteyken sağladığımız program kredilerinin (nakit kredilerin) çoğunun ilk 10 yıllık süresi ödemesizdir ve birçoğu 40 yıla kadar vadelidir, faizleri de ortalama yüzde 4'tür.

1978'de, henüz Cephe Hükümetlerinin ardından Türkiye'ye yeterince ekonomik güvenilirlik sağlanamadığı bir sırada, 818 milyon dolar program kredisi gelmiştir; 1979 yılında ise yaklaşık 1 milyar 800 milyon dolar program kredisi sağladık. Bunlar da geç geldiği, temmuzdan sonra gelmeye başladığı için, çoğunu, hiç kullanmadan, bizden sonra kurulan Adalet Partisi Hükümeti'ne bıraktık.

Demirel Hükümeti'nin şu ana kadar "geldi-geliyor" dediği program kredilerinin hemen tümü, CHP Hükümeti'nin geçen yıl ayrılmadan önce sağlamış olduğu ama vakit kalmadığı için büyük bölümünü kullanamadan Adalet Partisi Hükümeti'ne devrettiği kredilerdir. Demirel Hükümeti, üç ayda, bu önceden sağlanmış kredileri bile kullanmakta güçlük çekmiştir.

Şimdi ayrıca yeni krediler gelecek, biliyorum. Zaten bu yıl ve önümüzdeki yıllar için de Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti döneminde söz alınmıştı. Verilen sözlerin ne ölçüde tutulacağı, ne ölçüde aşılacağı henüz belli değildir. Yeni sağlanacak krediler bol da olabilir. Umarız ki, bizim sağladığımız ve yeni sağlanacak krediler bu kez olsun daha sorumluca kullanılsın.

Biz bu hükümete 1 milyar 375 milyon dolar kullanılmamış uygun koşullu program kredisi, onun yanı sıra da 1 milyar 336 milyon dolar kullanılmamış proje kredisi devrettik. Proje kredileri, projelerin gerçekleşme aşamalarına göre, doğal olarak ileriye sarkmaktadır.

Yeni hükümete devrettiğimiz kredilerden ve kredi olanaklarından daha da önemlisi, sağladığımız borç ertelemeleridir. Cephe Hükümetlerinin bize devretmiş olduğu kısa vadeli borçların kapıya gelip dayanmış taksitlerini büyük ölçüde ertelettik; en az üç yıl ödemesiz olmak üzere, 5 milyar 400 milyon dolar kısa vadeli borcu (yani devraldığımız kısa vadeli borçların tümüne yakınını) erteletmeyi başardık.

Demek ki, dış ödemeler bakımından, 1978 başında boğulma noktasına gelmiş bir ekonomi devraldık, fakat 21 ay sonra ayrılırken nefes alma süresi kazandırılmış ve hasta yatağından ayağa kaldırılmış bir ekonomi devrettik yeni hükümete.

Karşılığında ise yalnızca istiskal, yalnızca hakaret gördük. Bu sağladığımız olanaklara karşın, Sayın Demirel hâlâ hiç sıkılmadan Türkiye'nin 21 aylık Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti döneminde bu duruma getirildiğini söyleyebilmektedir.

Biz, sağladığımız kredileri, yılbaşı, bayram turizminde değil, vurguncuları-istifçileri zengin etmek için değil, 1979'un ağır zorluklarına karşın üretimi ve yatırımları hızlandırmak için kullandık. Bu arada gübre gibi, sıvı çelik, bakır cevheri, ham petrol gibi önemli dallarda, çok düşük bulduğumuz üretimi hızlandırmış olarak hükümetten ayrıldık.

Dış borç ödeme gücümüzü yükseltmeye, böylece Türkiye'nin dünyadaki güvenilirliğini ve genel anlamda gücünü arttırmaya büyük önem verdik.

Bunun için bir yandan dışsatım gelirlerimizi olağanüstü bir hızla arttırırken, bir yandan da bölge ülkelerine ve bazı Afrika ülkelerine mühendislik ve müteahhitlik hizmetleri sunma olanaklarımızı (gerek devlet sektörünün gerek özel sektörün bu konudaki olanaklarını) çok daha iyi değerlendirmeye başladık. Türkiye'nin o yönden de döviz gelirlerini yükseltebilir duruma gelmesini sağladık.

Turizm İhmali

Türk ekonomisinin son yıllardaki darboğazlara gereksiz yere sürüklenmesinde en önemli etkenlerden biri de özellikle Adalet Partisi Hükümetleri döneminde turizmin akıl almaz biçimde ve ölçüde ihmal edilmiş olmasıdır.

Gerek doğal güzellikler ve iklim gerek tarih zenginlikleri bakımından dünyada turizme Türkiye kadar elverişli bir ülke daha bulmak zordur. Ona karşın Türkiye yıllarca turizmden döviz kazanacak yerde döviz yitirdi. Yani yabancı turistlerden kazandığı dövizlerden daha çoğunu, Türkiye'den yabancı ülkelere giden turistler eliyle harcadı. Türkiye'nin "70 sente muhtaç" duruma geldiği Cephe Hükümetleri döneminde bile bu konuda herhangi bir önlem alınmadı.

O yüzden Türkiye 1976 yılında 37 milyon dolar, 1977 yılında da 64 milyon dolar turizmden döviz açığı verdi.

Buna karşılık Cumhuriyet Halk Partisi'nin hükümette bulunduğu 1978 yılında turizmden 146 milyon dolar, net döviz kazandık. 1979 yılı sonunda ise bu tutar 300 milyon dolar dolayına yükseldi.

Bu karşılaştırma da, Demirel Hükümetlerinin, elimiz altında bulunan bir döviz kaynağını, en dar yıllarımızda bile nasıl sorumsuzca ihmal ettiğine acı bir örnektir.

Yanlış Bir Ulaşım Politikası

Ekonomimizin böylesine bir bunalım noktasına getirilişinin bir başka nedeni de, tüm uyarılara karşın, uzun yıllar izlenen yanlış ulaşım politikasıdır.

Bizden çok daha varlıklı bazı Avrupa ülkeleri, daha İkinci Dünya Savaşı biter bitmez, dünyanın nereye gitmekte olduğunu çok önceden görerek, demiryolu taşımacılığına, suyolu taşımacılığına ağırlık vermeye başladılar.

Denizyolu taşımacılığı ve genel olarak suyolu taşımacılığı dünyanın en ucuz ulaşım türleridir. Üstelik bizim üç yanımız da denizle çevrilidir. Ama yıllardır deniz kıyılarımızdaki kentlerimiz kasabalarımız arasında bile ulaşım ve mal taşımacılığı denizden değil kara yolundan yapılageldi.

Gemi yapım sanayiimizin küçümsenemeyecek bir düzeyde bulunmasına karşın Türkiye'nin Deniz Ticaret Filosu Kıbrıs Rumlarının bile Deniz Ticaret Filosundan çok geride kaldı.*

Bu yüzden Türkiye mal taşımacılığı için yabancı gemilere yılda 700-800 milyon dolar kadar döviz ödemek zorunda kalmaktadır. Bunun büyük bir bölümünü de Yunan veya Kıbrıs Rum gemilerine ödemektedir.

Tabii deniz taşımacılığında bu geri kalmışlığımızı 21 ay gibi kısa bir sürede gideremezdik. Fakat bu süre içinde Türkiye'yi kü-

---

1978'de Kıbrıs Rum Deniz Ticaret Filosu 2.549.000 gros ton; Türkiye'nin Deniz Ticaret Filosu ise 1.358.000 gros ton.

çümsenemeyecek miktarda savaş gemileri siparişleri alır ve o yoldan döviz kazanabilir duruma getirebildik. Denizyolu ulaştırmacılığında yeni bazı iç hatlar açtık.

Cumhuriyet'in ilk döneminde Türkiye, büyük mali ve teknik sorunlara karşın önemli bir demiryolu şebekesi gerçekleştirebilmişti. Geniş potansiyeli olan bir demiryolu sanayii kurabilmişti. Fakat sonradan demiryolculuk da ihmal edildi. Son kez hükümete geldiğimizde vagon yapımını durma noktasında bulduk. Demiryollarımızdan önemli bir bölümünü güvenlikle kullanılamayacak kadar yaşlanmış durumda bulduk.

Döviz darboğazına sürüklendiğimiz yıllarda bile, Cumhuriyet Halk Partisi muhalefetinin uyarılarına, uzmanların, teknisyenlerin uyarılarına karşın, Demirel Hükümetleri, gerek can maliyeti gerek döviz maliyeti çok yüksek olan karayolu ulaştırmacılığına, taşımacılığına öncelik vermekten vazgeçmediler, denizyolu ve demiryolu taşımacılığına gereken önemi vermeye yanaşmadılar.

Cumhuriyet Halk Partisi ise 21 aylık hükümet döneminde vagon üretimini arttırdı, insan ve yük taşımacılığı için demiryolu seferlerini arttırdı.

Dünyada ve Türkiye'de benzin ve mazot fiyatlarının özellikle 1979 başlarından itibaren büyük ölçüde yükselmesiyle, şimdi, demiryolu sistemimizin üzerine büyük yük gelmektedir. Fakat altyapı yıllarca ihmal edildiği için demiryollarımız bu yükü taşıyamaz durumda kalmaktadır.

Böylece Adalet Partisi'nin hükümette bulunduğu yıllarda izlenen ve dünyanın tersine giden yanlış bir ulaşım politikasının da, içine düştüğümüz döviz darboğazında ve ekonomik bunalımda ne kadar önemli bir etken olduğu açıkça görülüyor.

Bu yüzden Türkiye şimdi kömürünü, üretim için gereken gübresini ve elde edilmiş ürününü bile taşıyamaz durumdadır. Pancar ülkesi Türkiye büyük ölçüde o nedenle bu yıl döviz ödeyerek dışarıdan şeker almak zorunda kalacaktır ve başka nedenlerin yanı sıra, bu nedenle de dışsatımımız aksayacaktır. Bu aksamalar şimdiden görülmeye başlamıştır.

Adalet Partisi Hükümetleri uluslararası taşımacılık bakımından da Türkiye'nin olanaklarını değerlendiremediler.

Türkiye dünyanın en önemli ticaret yolu üzerinde bir köprü durumundadır. Tarih boyunca öyle olmuştur. Ortadoğu'nun ekonomik önemi arttığından beri Türkiye'nin bu bakımdan değeri büsbütün yükselmiş, olanakları büsbütün genişlemiştir.

Fakat yıllar boyunca hükümetlerin ihmali yüzünden Avrupa-Ortadoğu taşımacılığı doğal yolundan ve köprüsünden başka yönlere, örneğin Yunan gemileri ile Selanik-Lazkiye üzerinden, bizim dışımızda, Ege'ye ve Akdeniz'e kaymaya başlamıştır.

CHP Hükümeti bu konuda da Türkiye'nin olanaklarını değerlendirmek üzere uluslararası girişimlerde bulundu. Bölge ülkeleri ile birlikte, Türkiye'ye, tarih boyunca taşımacılık bakımından taşıdığı önemi yeniden kazandıracak ortak ulaşım sistemleri planlamaya başladı.

Ama hükümet değiştiğinden beri bunların da sözü edilmez oldu.

Yanlış Sınaileşme Politikası

Öte yandan yıllar boyunca izlenen yanlış bir sınaileşme politikası da Türkiye'nin yine gereksiz yere bugünkü ekonomik bunalıma, döviz darboğazına sürüklenmesine ve ekonomimizin gereksiz biçimde ve ölçüde dışa bağımlı duruma gelmesine neden oldu.

Dış pazarlara atılabilen bir sanayi yapısı yerine, iç pazarı sömüren bir sanayi yapısı oluşturuldu ülkemizde. Ülkemize döviz kazandıracak yerde büyük döviz kaybımıza neden olan bir sanayi yapısı oluşturuldu.

Dara gelince cikletsiz de yapabilirdik, gazozsuz da yapabilirdik, hatta otomobilsiz de yapabilirdik. Hele motorunu yapamadan ülkeyi otomobil sanayileri ile donatmak dışa bağımlılığımızı arttırmaktan ve döviz darboğazımızı büsbütün daraltmaktan başka bir sonuç veremezdi, vermedi.

Bu gibi sanayi dalları olmadan da yaşayabilirdik. Nitekim, bırakın bunları, halkımız, her gün tonlarca çayın Rize'den denize döküldüğü Türkiye'de çaysız yaşamaya alıştı. Tütün ülkesi Türkiye'de sigarasız kalmaya alıştı; sıfırın altında 25 dereceye, 40 dereceye inen şehirlerde kışı yakıtsız bile geçirmeye alıştı halkımız.

Eğer bu dışa bağımlı lüks tüketim sanayilerine öncelik verilecek yerde, yıllarca yalnızca sözü edilen, temeli atılıp da taş taş üstüne konmayan kilit sanayiler, dışsatıma yönelik sanayiler öncelikle kurulmuş olsaydı, bunların yapımı ihmal edilmeyip zamanında gerçekleştirilmiş olsaydı, bugün Türkiye'ye hastaneleri ısıtacak, fabrikaları işletecek *fuel-oil*'i da rahat rahat getirtebilir durumda olurduk.

Bu konuda yine Cumhuriyet Halk Partisi'nin ve birçok ekonomistlerin, uzmanların yaptıkları uyarılar dikkate alınsaydı, Adalet Partisi Hükümetleri yanlış sınaileşme politikalarında –yanlışlığı apaçık ortaya çıktıktan sonra bile– direnmeselerdi, geniş bir sınaileşme potansiyeli ve eğitilmiş insan gücü bulunan Türkiye bugünkü ekonomik bunalıma sürüklenmezdi.

Elbette son iki ayda-üç ayda oluşmadı bu sakat sanayi yapısı. Ama 21 aylık Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti döneminde de oluşmadı.

Eğer Cumhuriyet'in ilk döneminde büyük güçlüklere, olanaksızlıklara karşın izlenmeye başlayan sağlıklı sınaileşme çizgisi, Türkiye'yi giderek daha çok ekonomik bağımsızlığa kavuşturacak bir sınaileşme politikası, Adalet Partisi Hükümetlerince de izlenmiş olsaydı, Türkiye'nin ekonomisi bugün çok güçlü olabilirdi.

Tarımın ve Köylünün İhmali

Yalnız sanayi alanında değil, tarım alanında yapılan yanlışlıklar ve gösterilen ihmal de Türkiye'nin gerek ekonomik, gerek toplumsal sorunlarının ağırlaşmasında önemli bir etken oldu.

Türkiye, herkesin bildiği gibi, kendi halkını kendi ürünleri ile besleyebilen sayılı ülkelerden biridir. Ama bunun ötesinde Türkiye daha birçok bölge ülkelerinin halkını da besleyebilirdi. Nitekim 21 aylık Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti döneminde bazı bölge ülkelerine ve Afrika ülkelerine tarım ürünleri ve hayvan dışsatımımızı büyük ölçüde arttırdık; o yoldan sağladığımız dövizlerle petrol gereksinmemizin karşılanmasına katkıda bulunabildik.

Fakat Adalet Partisi Hükümetleri tarımın önemini küçümsediler.

Bu yüzden Türkiye'de tarımsal üretim ve tarım ürünlerinden, hayvancılıktan elde edilen dışsatım geliri, çok düşük düzeyde kaldığı gibi, köylülerimizin büyük çoğunluğu da yoksulluktan kurtulamadı. O yüzden her yıl sayısız yurttaşımız kentlere göç etti; kentlerde de birçoğu işsiz veya aç kaldı ve Türkiye bunun sonucu olarak yalnız ekonomik değil, ciddi sosyal bunalımlara da sürüklendi.

Başta başkent Ankara olmak üzere bütün büyük kentlerimizi saran ve bazılarında kent nüfusunun çoğunluğu barınan gecekondu mahalleleri tarımdaki ihmalciliğin ve köylülere yapılan haksızlığın acı, uyarıcı ve sarsıcı kanıtlarıdır.

Şimdi, korkarım ki, tarımsal üretimde de bir düşüş dönemine giriyoruz. Bu kış çektiğimiz akaryakıt sıkıntılı, birçok yerlerde köylülerimizin hiç mazot bulamaz duruma düşmüş olması, şimdiden tarımsal üretimi ve tarım ürünlerinin dışsatımını büyük ölçüde aksatmıştır.

Gübre fiyatlarına getirilen yüzde 500 ile yüzde 750 arasındaki zamma, mazot fiyatlarındaki yüzde 100'ü bulan zam da eklenince, önümüzdeki mevsimde Türkiye'nin, uzun yıllardan beri ilk kez, bazı bakımlardan yiyecek sıkıntısı bile çekmesi beklenebilir. Nitekim şimdiden bunun belirtileri görülmeye başlamıştır.

İşçi Dövizleri Gelişindeki Gerileme

Demirel başkanlığındaki Cephe Hükümetleri döneminde işçi dövizleri gelişleri de hızla gerilemeye başladı.

Türkiye'ye 1974'te 1 milyar 426 milyon dolar işçi dövizi gelmişken, 1977'de bu rakam 982 milyon dolara kadar düştü.

Fakat 1979'da aldığı önlemlerle Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti, 10 ayda Türkiye'ye 1 milyar 502 milyon dolar işçi dövizi gelmesini sağladı. Demirel Hükümeti'nin zamansız olarak ve gerekenin çok üstünde yaptığı devalüasyon üzerine ise, hâlâ, işçi dövizleri gelişinde bu hükümetle birlikte yeniden başlayan gerileme süreci sona erdirilemedi.

Yurtdışındaki işçilerimizin çok sağlıklı bir eğilimi vardır. Tasarruflarını bir araya getirerek ülkemizde, hem de ülkemizin geri kal-

mış yörelerinde, ortak sanayi yatırımlarına yönelmek isterler. Cumhuriyet Halk Partisi Programı'nın "halk sektörü" kavramı yurtdışındaki işçilerimizin bu sağlıklı eğiliminden, bu yurtseverliğinden esinlenmiştir.

Oysa büyük sermaye çevrelerine, dışa bağımlı sınaileşmeye, yabancı sermayeye her türlü özendirici kolaylığı sağlayan Adalet Partisi Hükümetleri, Türk işçilerinin bu halk sektörü girişimlerini büyük ölçüde engellemişlerdir.

Cumhuriyet Halk Partisi hükümete geldiğinde yurtdışındaki işçilerimizin ortaklaşa kurdukları sanayi tesislerinden birçoğunu işlemez durumda, başlattıkları yatırımları yürümez durumda buldu ve kısa sürede bunları yeniden canlandırmaya başladı.

Önemli olan, yurtdışındaki işçilerimiz için, Türkiye'de fabrikalar kurmayı örneğin otomobil getirmekten daha çekici kılabilmektir. Adalet Partisi Hükümetlerinin bu alandaki yanlış politikaları ve ihmalleri de Türk ekonomisinin bugünkü bunalıma ve döviz darboğazına gereksiz yere sürüklenmesinde küçümsenemeyecek bir etken oldu.

"Barajlar Kralı"nın İhmal Edilen Krallığı

Sayın Demirel ve Adalet Partisi en iddialı oldukları alanda en büyük başarısızlığı gösterdiler.

Bugün gerek dünyadaki gerek Türkiye'deki ekonomik bunalımın temelinde petrol ve enerji bunalımı yatmaktadır. Dünya böyle bir bunalım dönemine girdiğinden beri, hızla petrol tüketimini kısma ve petrol dışı kaynaklardan enerji üretimine ağırlık verme yollarını aramaya bağlamıştır.

Eğer kendisine "barajlar kralı" dedirten Sayın Demirel, yıllar yılı kendi "krallığı"nı akıl almaz ölçüde ihmal ederek, petrol krallıklarından veya ülkelerinden alınan petrole dayalı santrallerin yapımına, *fuel-oil*'e ve mazota dayalı santrallerin yapımına öncelik vermeseydi, Türkiye böylesine bir enerji darboğazına sürüklenmezdi.

(Adalet Partisi sıralarından, "Siz bir tek çivi çaktınız mı?" diye bir söz gelmesi üzerine:)

Bizim bu alanda neler yaptığımızı, ne kadar çivi çaktığımızı, Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti zamanında yapımı hızlandırılan veya başlatılan enerji santrallerine gidip görün, orada anlarsınız. Yatağan'a gidin, Soma'ya gidin, Afşin-Elbistan'a gidin, Keban'ın yeni ünitelerini görün... Enerji alanında yıllarca kullanılamayan bazı proje kredilerine bile biz işlerlik kazandırdık.

(Sayın Süleyman Demirel'in, yerinden, "Soma'nın temelini ben attım" demesi üzerine:)

Temelleri atıp bıraktınız Sayın Demirel. Parlak törenlerle attığınız temellerden birçoğunu, yıllarca tek bir çivi çakmadan, taş taş üstüne koymadan boş bıraktınız.

Demirel Hükümetlerinin kendi doğal kaynaklarımızı akıl almaz biçimde ihmali yüzünden, linyite dayalı, suya dayalı enerji santrallerinin bitirilip devreye girmesi geciktikçe gecikti.

Linyit yatakları, kolay ve ucuz işletmecilikle bol kâra alışmış özel madencilerin elinde bırakıldı.

Bu nedenlerle, enerji üretiminde kullanılabilir su kaynaklarımız 1977 sonunda ancak yüzde 9.5 oranında, kömür kaynaklarımız ise ancak yüzde 6 oranında değerlendiriliyordu; ve biz enerji üretmek için dışarıdan getirtmek zorunda kaldığımız akaryakıta döviz yetiştiremiyorduk.

Eğer suya, linyite dayalı enerji santralleri ihmal edilmeyip zamanında bitirilse idi, bol akarsuyu, linyit kömürü olan Türkiye, şimdi her gün 4-5 saat elektrik kesintileri, onun da ötesinde elektrik enerjisi kısıntıları içinde bunalmazdı, fabrikaları bir bir devreden çıkıp ekonomisi felç olmazdı.

Ne kadar yanlış ve sorumsuzca olduğu artık apaçık ortaya çıktıktan sonra bile, Sayın Demirel, hâlâ o sakat enerji politikasını savunuyor, "Eskiden petrol çok ucuzdu da ondan öyle yaptık" diyor. Son Hükümet Programı konuşmasında bile bu iflas etmiş enerji politikasını savunmaya kalkıştı.

Haydi bu politikanın yanlışlığını zamanında fark edemediniz, fakat dünyada petrol bunalımı başlayıp da, en varlıklı ülkeler hatta zengin petrol üreticisi birçok ülkeler bile, petrol dışı kaynaklardan enerji üretimine ağırlık vermeye, yönelmeye koyuldukları sırada siz nerede idiniz?

Sayın Demirel hâlâ, "benim yaptığımdan başkası doğru olamazdır havasında," hâlâ öyle konuşabiliyor.

Geçen gün televizyonda *Hastane* diye bir seri filmin bir bölümünü seyrettim. Bu filmde, teşhislerinde hiç yanılmadığını sanan bir uzman hekimin, itiraf etmeyi içine sindiremediği bir teşhis yanlışlığı yüzünden bir ailenin nasıl yıllarca ıstırap çekmesine neden olduğu anlatılıyordu. Tıpkı Sayın Demirel gibi... Ama bizdeki film, o Amerikan filminden farklı. O televizyon filminde, bir ailenin birkaç yıllık ıstırabına neden olduktan sonra da olsa, doktor yanıldığını itiraf ediyor ve daha doğru olduğu ortaya çıkan teşhise göre ameliyata katılıyor. Sayın Demirel ise o alçakgönüllülüğü bir türlü gösteremiyor. Oysa alçakgönüllü olmadan demokrat olunamaz; alçakgönüllü olmadan doğru yol bulunamaz. Yanılmış olabileceğini kabul etmeden, yanıldığını anladığında doğru yola sapmadan insanlık ilerleyemez, bilim ilerleyemez.

Tarih boyunca insanlığı ve toplumları en büyük felaketlere, yanılabileceğini kabul edemeyen, kendi doğru bildiğinden başkasının doğru olabileceğini aklı almayan, kendi yaptığından başkasını tasavvur edemeyen kimseler sürüklemişlerdir.

Aslında terörizmin ardında da bu yatar. Kendilerinin tek doğruyu, en iyiyi bildiklerine, başka türlüsünün söz konusu olamayacağına inanan kimseler, giderek, başka türlü düşünenlere yaşam hakkı bile tanımaz olurlar.

Yıllarca izlediği enerji politikasının ne kadar yanlış olduğu, duran fabrikalardan, her gün saatlerce kesilen elektrikten, gitgide boğazımızı sıkan döviz darboğazından apaçık görülür duruma geldiği halde, Sayın Demirel, o politikada bugün bile direniyor. Bizim devletleştirdiğimiz linyit ocaklarını yeniden özel sektöre devretmeye kalkışıyor. O zaman ne olacak? O zaman, Soma'da hızlandırdığımız, Yatağan'da bitirilecek noktaya getirdiğimiz, Kangal'da temelini attığımız enerji santralleri ve daha birçok linyite dayalı santraller gereğince işletilemeyecek. Yine yabancılara avuç açarak dışarıdan daha çok *fuel-oil*, daha çok mazot alma gereksinmesi duyulacak.

Petrolü, mazotu içmediniz biliyoruz. Ama büyük ölçüde bu yanlış enerji politikanızla da Türkiye'yi bu mazot ve *fuel-oil* darboğazına, bu döviz darboğazına sürüklediniz.

Demirel yönetimindeki Adalet Partisi, evvelce hükümette bulunduğu dönemlerde hasta ettiği ekonomimize her konuda olduğu gibi enerji konusunda da yanlış ilaçlar verip hastalığı büsbütün ağırlaştırmaya her yönde inatla devam ediyor. Bizim hasta yatağında bulup ucun ucun canlandırmaya başladığımız ekonomiyi, şimdi Demirel Hükümeti, Sayın Demirel'in kendi diliyle söylediği gibi "felç" ediyor.

Doğal Kaynakların İhmali

Adalet Partisi Hükümetleri, doğal kaynaklarımızı, yalnız enerji alanında değil başka alanlarda da bağışlanmaz ölçüde ihmal ettiler.

Madenlerimizi, minerallerimizi işleyecek tesisleri geciktirip ya da nerede ise çalışmaz duruma getirip, Türkiye'yi, kendi topraklarında hazineler dolusu var olan bazı madenleri, mineralleri bile, örneğin fosfatı, bakırı, kömürü, demiri bile, dövizle dıştan alına durumunda bıraktılar.

Kendi topraklarımızın yetiştirdiği tütünleri işleyecek fabrikaların yapımını yıllarca geciktirdikleri için, Türkiye'yi başka ülkelerde sigara yaptırma zorunda bıraktılar.

Şimdi de sigarayı özel sektöre ve yabancı sermayeye yaptırmaya hazırlanıyor yeni Demirel Hükümeti.

CHP Hükümeti'nin Zorlukları ve Yaptıkları

Görülüyor ki Sayın Demirel'in ve hükümetinin devraldığı ekonomik durumdan ve güçlüklerden yakınmaya hakkı yok. Çünkü bunların sorumlusu en başta Sayın Demirel'le Adalet Partisi... Bu güçlükler, bu bunalım her yönüyle kendi eserleri.

Biz güçlükleri ağırlaştırarak değil hafifleştirerek devrettik kendilerine.

Koşulların ağırlığından, olanakların azlığından yakınmaya, mazeret olarak onlara sarılmaya da hakları yok. Çünkü biz, Türkiye'nin ekonomik bakımdan en ağır koşullarını, en dar olanaklar dönemini, hükümette, 1979'un ilk altı ayında yaşadık.

Daha önce belirttiğim gibi, İran olayları ile birlikte, 1979 başlarından itibaren, dünya petrol fiyatları hızla yükselmeye başladı. Üç yıllık Cephe Hükümetleri döneminde dünya petrol fiyatlarındaki toplam artış (üç yılın toplam artışı) yaklaşık yüzde 13'ten ibaret kalmış iken, 1979'un hükümette bulunduğumuz aylarında dünya petrol fiyatları yüzde 100'ün üstünde artış gösterdi.

1978'de bir aylık petrol gereksinmesine ödenmesi gereken döviz yaklaşık 120 milyon dolar iken bir hamlede ayda 250 milyon dolara yükseldi.

Bu yükseliş, bir yılda canımızı dişimize takarak dışsatımda sağladığımız yüzde 30 döviz gelir artışını bir kalemde aldı götürdü ve daha da yok mu dedi.

Bu ölçüde artan fiyatlar dolayısıyla petrole ödeyecek döviz bulmakta zorluk çekerken, Cephe Hükümetlerinin bıraktığı kısa vadeli borçların yüzlerce milyon dolarlık taksitleri de gelip kapıya dayandı.

Üstelik o aylarda 1979 yılına ait hiçbir yeni kredi de alamamıştık henüz.

Ona rağmen son üç aylık Demirel Hükümetleri döneminde çekilen sıkıntıların, darlıkların, yoklukların yarısı çekilmedi. Yer yer mazot kuyrukları oldu, ama çiftçiler de, sanayiciler de üretimleri için gereken mazotu ve *fuel-oil*'i zamanında alabildiler. Sayın Demirel istediği kadar aksini iddia etsin, sanayicinin de çiftçinin de bildiği gerçek o ki, koşulların en çok ağırlaştığı, olanakların en çok daraldığı o aylarda mazotsuzluktan veya *fuel-oil*'sizlikten sanayide de tarımda da üretim aksaması olmadı.

Hiç kimse evinde, hastanede okulda soğuktan donmadı.

Birçok temel maddelerin üretimi artarken, birçok yeni enerji, sulama yatırımlarına ve başka alanlardaki yatırımlara da başlandı.

Yine geçen yıl, CHP Hükümeti döneminde, köylere tarihimiz boyunca görülmedik kadar hizmet götürüldü: Yol, su, elektrik, telefon götürüldü.

Köylüye görülmemiş ölçüde yüksek taban fiyatları, destekleme alım fiyatları verildi.

Tüketicinin aldığı malların fiyatlarında yükselişler oldu, ama o fiyat yükselişleri şimdi Adalet Partisi Hükümeti dönemindeki zincirleme zamların çok çok gerisinde idi.

Bütün bunlara karşın Sayın Demirel ve Adalet Partisi sözcüleri söylemediklerini bırakmadılar bizim hükümetimize.

Biz Gittik Neler Oldu?

Sayın Demirel, "Bu Hükümet gider, dert biter" dedi.

Biz gittik, Demirel hükümeti geldi, ama dertler bitmedi. Neler bitti? Mazot bitti, *fuel-oil* bitti, çay bitti, sigara bitti, son günlerde tüp gazı bitti, daha birçok şeyler bitti.

O da yetmedi, bitenlerin de bitmeyenlerin de fiyatı alabildiğine yükseldi ve yükselmeye devam ediyor. Bazı temel gereksinme maddelerine üç ayda birkaç zam üst üste geldi.

Çok daha ölçülü, insaflı zamlar için 1978'de, 1979'da neler diyordu Sayın Demirel:

"Hükümet vatandaşın sofrasını basmıştır" diyordu...

"Bu bir çılgınlık" diyordu...

"Bu bir geri zekâlılık" diyordu.

(Adalet Partisi sıralarından "doğru" sesleri gelmesi üzerine;)

Sayın Demirel'in o zaman söylediği bu sözlere hâlâ "doğru" derseniz, şimdi Sayın Demirel'e ne sıfatlar bulacaksınız, onu da varın siz saptayın!

Biz, köylünün üretim maliyetini yükseltmemek için, gübre fiyatını olduğu yerde tuttuk, arttırmadık; bu uğurda yılda 40 milyar liralık devlet sübvansiyonunu göğüsledik; ve siz bize "geri zekâlı" dediniz. Demirel Hükümeti geldi, gübre fiyatlarını yüzde 500'den yüzde 750'ye kadar arttırdı. Bize "geri zekâlı"lığı lâyık gören Sayın Demirel'e bugün ne sıfat biçeceksiniz, Adalet Partililer, onu da siz bulun!

Sayın Demirel'in biz hükümetteyken söylediklerine devam ediyorum:

"Zamla öldürüldükten sonra diriltmeye imkân yoktur... Paramız paçavra edilmiştir... Ekonomi hançerlenmiştir."

Oysa Demirel Hükümeti'nin üç ayı dolmadan yağından etinden, sütünden, peynirinden, demirine, çimentosuna, mazotuna, kömürüne, kâğıdına kadar her şeye yüzde 100 ile yüzde 800 arasında zam geldi.

Bu arada zeytinyağının kilosu 70 liradan 240 liraya, ayçiçeği ve pamuk yağının kilosu 36 liradan 100 liraya, zeytin 110 liradan 325 liraya, koyun eti 180 liradan 265 liraya, beyazpeynir 90 liradan 160 liraya fırladı.

Üstelik temel yiyecek maddelerindeki bu olağanüstü fiyat artışlarından Türkiye'nin bozuk düzeninde, köylüden-üreticiden çok aracının kazancı oluyor. Köylü olağanüstü boyutlara varan üretim maliyetlerini bile karşılayamayacak duruma düşüyor.

Demirel Hükümeti bu zamlarla da yetinmedi, "Fiyatlar serbesttir" dedi. Devlet sektörüne bile, "Dilediğini dilediğin fiyata satabilirsin" dedi.

Hangi devlet sektörüne verdi bu yetkiyi?.. Partizanlık baskısı altında kâr edemez duruma getirilen devlet sektörüne... Başına işbilir kimseler değil, partizanlar, militanlar getirilen devlet sektörüne... Sorumluluğunun bilincine vardırılamamış devlet sektörüne, "Fiyatlarına dilediğin gibi zam yapabilirsin" denildi.

Oysa kapitalist ülkelerin en kapitalistinde bile fiyatlar böylesine başıboş bırakılmaz. En azından temel gereksinme maddelerini, temel hizmetleri, hele böylesine darlık dönemlerinde, devlet destekler, piyasada halk yararına devlet denetiminin etkinliği arttırılır.

Sayın Demirel diyor ki,

"Telefonu kim kullanıyorsa, trene kim biniyorsa onların açığını o kimseler kapatsın."

Oysa yurttaşlar bu gibi kamu hizmetleri için devlete vergi ödüyor. Şimdi ne olacak? Devlete vergi ödeyen memur Ankara içinde sekiz liraya çıkan telefonu kullanamayacak, yüzlerce lira tutan defterleri kitapları alıp da çocuğunu belki okutamayacak; ama vergi kaçırdıkları için zengin olan kimseler, bunların fiyatı kaça çıkarsa çıksın, hepsinden gönüllerince yararlanabilecekler.

Böylesine bir fiyat anarşisine, böylesine başıbozuk piyasa ekonomisine halkı insafsızca teslim eden bir tek ciddi kapitalist ülke biliyorsanız –bırakınız sosyalistini, sosyal demokratını, bunu yapan bir tek ciddi kapitalist ülke biliyorsanız– lütfen çıkıp burada örnek veriniz. Ama veremezsiniz. Güney Amerika Modeli'ni en ileri ölçüsüyle uygulayan ülkeler dışında böylesine bir soygun serbestliğine örnek gösterilemez.

Bu Modelle Ne Olur?

Gerçi Türkiye bu modeli izlemeye başladığı için sevinenler arasında, kapitalizmi ciddi olarak benimsemiş bazı ülkeler de bulunabilir. Ama onlar kendilerine başka ülkelerde sağlayabileceği sömürü olanakları için sevinirler buna.

Bu ekonomik politikayla, hele bu ekonomik politikanın dış politika gerekleri yerine getirilmekle, krediler de gelir Türkiye'ye. Fakat o kredileri ödeyebilme gücü gelmez ve böyle bir ekonomik politikanın dış politikadaki bedeli, ulusal bağımsızlık yönünden riskleri, yükleri arttıkça artar.

Bu ekonomik politikayla yabancı sermaye de gelebilir Türkiye'ye. Ama Türkiye'nin özgücünü arttıracak yönde değil, dışa bağımlılığını azaltacak yönde değil, Türk girişimcilerinin, hele küçük ve orta boy girişimcilerin kendi güçleriyle ve ulusal gücümüzle kurdukları salça fabrikalarını, mandıralarını bile ellerinden almak üzere ve Türkiye'den kazandığını döviz olarak yurtdışına götürmek üzere gelir. Getirdiğinden çok daha fazlasını götürmek üzere gelir.

Böylece yabancıların kazancı artar; işçimizin, köylümüzün alın teri karşılığında sağlanan dövizi yasallaşmış döviz kaçırma yollarından yurtdışında bırakanların kazançları artar; ama Türkiye'nin kazancı artmaz, Türk halkının kazancı artmaz; Türk halkı işçisiyle, köylüsüyle, memuruyla ve fabrikaları çalıştıracak mühendisiyle yoksullaştıkça yoksullaşır, ezildikçe ezilir, hatta özel sektördeki küçük ve orta boy işletmeciler, gerçek anlamda milli sanayiciler de ezilirler, ya yok olup giderler ya da büyük sermayenin, yabancı sermayenin uydusu durumuna gelirler.

Bu "yapan yapsın, geçen geçsin" diyen bir politikadır.

"Ezen ezsin, ezilen ezilsin" diyen bir politikadır...

"Kapan kapsın, batan batsın" diyen bir politikadır...

Çağımızda hiçbir devlet, "Batan batsın, kapan kapsın" diyemez, "Ezen ezsin, ezilen ezilsin" diyemez; ama yeni ekonomik politikayla böyle bir devlet oluşturulmaktadır ülkemizde. Böyle bir ekonomik politikayı, devlet, ancak ezip sömürenlerle el ele, kapıp kaçıranlarla el ele yürütebilir.

Nitekim Demirel Hükümeti bu politikanın o gereğini de yerine getirmiştir. Ekonomiyi ve bunun doğal sonucu olarak da, büyük ölçüde devleti, bazı büyük çıkar çevreleri ile, ortaklaşa yönetme yoluna girmiştir.

O kadar ki, Merkez Bankası yetkileri bile, büyük ölçüde, özel bankalara devredilmektedir, özel bankalarsa, gitgide büyük sermaye çevrelerinin aile bankaları durumuna gelmektedir.

Döviz gelirlerinin ancak yüzde 20'sini tutup gerisini özel bankalara bırakacak olan Merkez Bankası, ekonomideki etkinliğini büyük ölçüde yitirecektir. Türkiye'nin dış borç taksitlerini bile ödemekte zorluk çekecektir.

Çağdaş Anlamda Kapitalizm de Değildir Bu Sistem

Bu ekonomik model, bu sistem, çağdaş anlamda kapitalizm de değildir. Ama bir ülkeyi çağdaş anlamda kapitalist ülkelerin yine çağdaş anlamda sömürgesi durumuna getirecek bir politikadır. **Çağdaş anlamdaki kapitalist ülkelerde, örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde veya Ortak Pazar ülkelerinde çiftçiler kendi haline bırakılmaz, tarım kesimine geniş devlet desteği sağlanır.**

Çağdaş anlamda kapitalizmi uygulayan ülkelerde, tüketiciler için, "Fiyat arttırmak serbesttir, ne halleri varsa görsünler" denmez. Çoğunda piyasaya ve fiyatlara devlet denetimi en etkin biçimde uygulanır. İsviçre gibi bir kapitalist ülke, "Halk pahalılıktan ezilmesin, vurguncunun elinde kalmasın diye" kooperatifçiliği ekonominin en güçlü kesimi haline getirir.

Başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, kapitalist ülkelerde, hükümetler yönetimi tekelci sermaye ile paylaşmazlar, tekelciliği önlemek için en sert önlemleri getirirler.

Vergi kaçakçılığına karşı da en etkin yasalar bazı kapitalist ülkelerde uygulanmaktadır. Yine vergi adaletinin en ileri ölçüde sağlandığı ülkeler arasında bazı kapitalist ülkeler yer almaktadır.

Çağdaş anlamdaki kapitalist ülkelerde, kitabın, defterin fiyatı memur maaşına yetmeyecek kadar yükselirse, "Gücü yetmeyenler çocuklarını okutmasınlar" denmez. Çocukların okul giderleri, okuma giderleri, yalnız kitabına, defterine kadar değil, çoğu kez gündüz okulda, içecekleri süte kadar devletçe desteklenir, hatta bazılarında parasız sağlanır.

Çağdaş anlamdaki kapitalist ülkelerde, ekonomiyi ve kambiyo işlemlerini büyük sermayeye ve birkaç aile bankasına terk etmek şöyle dursun, özel bankalar sıkı devlet denetimine alınır. Bankaların büyük sermayeyi tekelleştirme aracı olarak kullanılması kesin kurallarla önlenir.

Yine kapitalist ülkelerden birçoğunda, hele dış ödemeler dengesinin önemli ölçüde bozulduğu dönemlerde, ulusal parayı koruma mevzuatı yok edilmez, dışsatımcıların diledikleri kadar dövizi dışarıda bırakmalarına veya isteyen yabancının gelip istediği kadar payla istediği kuruluşu satın almasına izin verilmez.

Çağdaş anlamda kapitalist ülkelerin en zenginlerinden bile birçoğunda altın alım-satımı denetimsiz bırakılmaz.

O ülkelerde özel sektör vardır, ama özel sektörün de üstünde devlet vardır; girişim özgürlüğü korunur, ama ondan da önce halkın yaşama hakkı korunur.

Biz elbette Adalet Partisi'ne ve Adalet Partisi Hükümeti'ne, "sosyalist" olun demiyoruz, "sosyal demokrat olun" da demiyoruz; demeye hakkımız yoktur. Ama bir şey olacaksınız bari çağdaş anlamda doğru dürüst kapitalist olunuz!

Küçük Amerika Değil Güney Amerika Olunur Bu Modelle

Yalnız Türkiye'deki belli büyük çıkar çevrelerinin değil, bazı gelişmiş ülkelerdeki çıkar çevrelerinin ve onlarla bütünleşmiş bazı yabancı siyasal çevrelerin de kalpleri fethedilebilir bu politikayla...

Ama sonunda Türkiye ne hale gelir? Türkiye'nin ne hale geleceği de benzer ekonomik politikaların uygulandığı bazı ülkelerden bellidir.

Bir zamanlar, "Türkiye'yi küçük Amerika" yapacağız denilirdi. Bu ekonomik politikayla Büyük Amerika da, küçük Amerika da olunmaz. Ancak Güney Amerika olunur.

Bir Güney Amerika ülkesi olmanın da kendine göre usulü, adabı, kuralları vardır. Güney Amerika ekonomik modeli, bir ülkeye, bağımlılaştırıcı dış politikası ile birlikte gelir; güçsüzleri semirtip, gitgide güçsüzleşen halk kitlelerini ezici hasta toplum yapısıyla birlikte gelir; ve sömürülenleri hak arayamaz duruma, ezilenleri ses çıkaramaz durumuna getiren siyasal rejimiyle birlikte gelir bu model bir ülkeye... Bu ayrılmaz parçaları olmaksızın gelse, Osmanlı diliyle bu "lâzım-ı gayri müfarıkı" olmaksızın gelse, zaten yürüyemez bu tür ekonomik bir politika.

Demin söylediğim gibi, kapitalizmde en ileri gitmiş olan ülkelerde bile köylü bizim köylümüzden çok daha varlıklı olduğu halde bile, "Tarlanı nasıl sürersen sür, ekinini nasıl yetiştirirsen yetiştir" denmez köylüye... Gübrenin dünyadaki fiyatı bir ölçünün üstüne vardı mı, devlet devreye girer, köylünün yanında yerini alır, gübre için alır, ilaç için alır, mazot için alır köylünün yanında yerini... Eğer köylünün çiftçinin yetiştirdiği ürünün dünya piyasalarındaki değeri düşükse, onun yaşam düzeyini belli bir noktanın altına düşürmemek için, devlet o ürünlere de gereken ölçüde desteği sağlar. Onun için bu modelin bir örneğine herhangi bir kapitalist ülkede rastlama olanağı yoktur. Ama kapitalizmi ciddi olarak uygulayan ülkelerde nelerin yapıldığını, nelerin yapılmadığını burada daha ayrıntılı olarak anlatsam, Adalet Partisi sıralarından ve Milliyetçi Hareket Partisi sıralarından bize yine "komünist" deneceğini de çok iyi bilirim.

Fakat, yine demin söylediğim gibi, çağdaş anlamdaki kapitalist ülkelerden bazılarının yönetimleri Türkiye'ye böyle bir sistem gelmesine sevinebilir, Türkiye'de böyle bir sistemi destekleyebilirler. Nitekim bazı Güney Amerika ülkelerinde de destekliyorlar.

Dünyanın en kritik noktasında, jeopolitik açıdan, stratejik açıdan en can alıcı noktasında ve en zengin pazarların yanı başında yer alan Türkiye gibi bir ülkenin, ekonomik bakımdan ve giderek siyasal bakımdan kendi ağlarına düşmesini elbette isterler.

Ama bunun Türkiye için bedeli ne olur? Bölgemiz için bedeli ne olur? Dünya için ve hatta Demirel Hükümeti'nin getirdiği bu ekonomik modele sevinen bazı ülkeler için zamanla bedeli ne olur bunun? Ne olacağı yakınımızdaki uzağımızdaki acı örneklerinden bellidir.

Şimdi, sözüm ona Türkiye o ülkeler durumuna düşmesin diye uygulanmaya başlayan politika, tam tersine, Türkiye'yi de o ülkelerininkine benzer durumlara düşürebilir.

Çok yakınımızdaki bazı ülkeler bu oyunun farkına iş işten geçtikten sonra vardılar. Umarım ki Türkiye'de iş işten geçmeden oyunun farkına varılsın...

Yoklar Kalksa da Yoksulluk Artar

Ben kendimi aldatmıyorum... Bu ekonomik politikayla bu süre sonra yokluklar kalkabilir, ama yoksulluk artar.

Yokluklar o kadar kalkabilir ki, tuvalet malzemesinin en nadideleri, yabancı moda evlerinin en lüks giysileri bile piyasaya çıkabilir. Ama hastasına ilaç alamayanlar, üstüne giysi alamayanlar, evine et alamayanlar, çocuğunu okutamayanlar artar.

Bu ekonomik politikayla yakında kuşsütü bile çıkabilir piyasaya. Ama televizyonun *Uykudan Önce* programını, bu programda verilen öğüte karşın, süt içmeden seyretmek zorunda kalan çocukların sayısı artar; gereğince beslenemeyecekleri için kavruklaşan insanların sayısı gitgide artar.

Kısacası bu ekonomik modelle halk kitlelerine refah değil, gitgide daha çok yoksulluk gelir. Toplumda adaletsizlikler, çalkantılar yoğunlaşıp tehlikeli boyutlara ulaşır. Sesini çıkaramasın diye ezilen halkın hakları, özgürlükleri kısılmakla kalmaz, ülkenin bağımsızlığı da sınırlandıkça sınırlanır.

Mücadelemizi Halkla Vereceğiz

Önlenemez mi bütün bunlar? Önleyebilmek için biz üstümüze düşen tarihsel görevi bilinçle ve kararlılıkla yerine getireceğiz. Ön-

leyebilmek için, halkımızın uyanıklığını, halkımızın bilinçliliğini değerlendireceğiz.

Sözüm ona bu oyunu bozmak için demokrasiyi yıkmaya kalkışan birtakım maceracılarla el ele vererek veya onları yanımıza alarak değil, onları da karşımıza alarak vereceğiz bu mücadeleyi... Çünkü demokrasiyi yıkmak veya yıktırmak, bu oyunun, bu sistemin, bu modelin amacına ulaşmasını çabuklaştırmaktır, kolaylaştırmaktır. Çünkü bu sistemin amacı, amaçlarından biri, demokrasiden kurtulmak, ezilen halkı ses çıkaramaz, hak arayamaz duruma getirmektir. Başka türlü uygulanamaz bu sistem. Dünyanın hiçbir yerinde başka türlü uygulanamamıştır.

Yine bu mücadeleyi verirken, Cumhuriyet Halk Partisi, şiddet eylemleriyle veya kışkırtmalarla işçiyi, esnafı ya da başka halk kesimlerini tuzaklarına düşürmeye uğraşanlara da, sindirmeye kalkışanlara da karşı çıkacak, her zaman karşı çıktığı gibi...

Barış içinde, demokratik rejimin ve demokratik hukuk devletinin kuralları içinde vereceğiz mücadelemizi. Bu ekonomik politikanın yükü altında ve bu politikanın beraberinde getireceği rejim altında ezilmekten esirgemeye çalıştığımız halkın desteğiyle, yalnızca onun desteğiyle yürüteceğiz mücadelemizi...

Halktan kopuk birtakım eylemcilerin, sözde devrimcilerin veya sabırsız devrimcilerin desteğiyle değil, onların ardından sürüklenerek değil, halkın yanında halk için vereceğiz mücadelemizi.

Uzattığımız El Geri Çevrildi

Başbakan Sayın Demirel'in deyimiyle, Türkiye'de sorunlar "devlet sorunu" boyutlarına varmıştır; "millet sorunu" boyutlarına varmıştır. Böyle bir dönemde, birçok başka demokratik ülkede örnekleri görüldüğü gibi ve bizim aylar öncesinden, haftalar öncesinden, işlerin nereye doğru gitmekte olduğunu görerek önerdiğimiz gibi, Türkiye'nin iki büyük partisi el ele verebilirdik. Bunun dünyada çok partili demokratik rejimle yönetilen birçok ülkelerde, böyle bunalım dönemlerinde, hatta çok daha az bunalımlı dönemlerde örnekleri görülmüştür; ve o ülkeler bunalımlardan, demokratik rejimi zedelemeksizin, ancak o şekilde esenliğe çıkabilmişlerdir.

Fakat ne çare ki bizim iyi niyetle uzattığımız el geri çevrildi, kurmaya çalıştığımız köprü dinamitlendi.

Şimdi, demokrasiyi yozlaştırıp çökertme planı önündeki en büyük engellerden biri olan Cumhuriyet Halk Partisi, Adalet Partisi iktidarı tarafından baş hedef olarak gösterilmektedir.

Cumhuriyet Halk Partilileri sindirmek için, yer yer yaşlı başlı yandaşlarımız, bazı sessiz ve sade Anadolu kasabalarındaki yurttaşlarımız, çocuk, torun sahibi arkadaşlarımız, gece yarısı evlerinden polis kılıklı kimselerce alınıyorlar, gözleri bağlanarak kent dışına götürülüyorlar, dayaktan işkenceden yüzleri vücutları yara bere içinde yine gözleri bağlı oraya buraya bırakılıyorlar. Kurşunlanmaktan kurtulanların da bir kısmı böyle böyle etkisiz duruma getirilmek isteniyor.

Nazari olarak Türkiye'de hâlâ bir demokratik hukuk devleti vardır, ama insan hakları ve insan haklarının birçok dikta rejimlerinde bile en dokunulmazı olan yaşama hakkı, işkence görmeme hakkı, Türkiye'de bugün böylesine ayaklar altına alınmaktadır.

Fakat biz bütün bunlardan yılmadık ve yılmayacağız. Bu acıları çekenler, demokrasi düşmanlarının oyununa gelen, bilerek veya bilmeksizin onların aleti olan kışkırtıcıların kucağına, tuzağına düşmeyeceklerdir.

Bilinçli Bir Plan

Bu hükümet kurulunca kurtarılmış bölgeler kalkacaktı. Oysa şimdi yurdun birçok köşesi, başta bazı devlet daireleri olmak üzere militanların işgali altında...

Şiddet eylemleri, Halk Partisi hükümetten gidince üç aya kalmadan bitecekti. Üç ayda şiddet eylemlerinde canlarını yitirenlerin sayısı 700'ü aştı.

Canlar yitiyor, ocaklar sönüyor, çarşılar kapanıyor, bankalar bombalanıyor, işçiler ilk kez eylemlerin içine sürükleniyor, ilk kez ülkemizde kitle çatışmadan yaygınlaşıyor; ama Sayın Demirel hâlâ "işlerin düzelmekte" olduğunu, "işlerin yolunda" olduğunu, "paniğe kapılacak bir şey olmadığını," Türkiye'de bir "sosyal çalkantı var sayılamayacağı"nı söyleyebiliyor.

Benzetmek gibi olmasın, ama Mao döneminde bazı Çin resmi temsilcileri, uluslararası toplantılarda konuşmak üzere kürsüye çıktıklarında, "Gök kubbenin altında her şey karmakarışık, işler yolunda demektir" diyerek söze başlarlarmış. Bunun anlamı da şu: Gök kubbenin altında işler öyle karıştı ki bu karışıklığın içinden bizim istediğimiz düzen ortaya çıkacak.

Sayın Demirel'in de bir yandan "yangın var" diye haykırıp, bir yandan "işler yolunda" diye sevinmesi ona benziyor.

Belli ki bilinçli olarak bir plan uygulanıyor. Ama bu planın uygulanması sonunda kimlerin oyunu başarıya ulaşır, kimlerin istediği olur, orası önceden kestirilemez.

Ölmek İçin Değil de Yaşamak ve Yaşatmak İçin

Adalet Partisi Temsilciler Meclisi, geçen günkü bildirisinde, Cumhuriyet Halk Partisi'ni baş düşman ilan eder, baş hedef gösterirken, Türkiye'nin bir kentinde ilginç bir şey oldu: Bir Adalet Partili muhtarla bir Cumhuriyet Halk Partili Belediye Meclisi üyesi, belki de birlikte oturup, "Keşke el ele versek de Türkiye'yi kurtarmanın yolunu bulabilsek!" diye dertleştikleri bir çayevinden çıktılar; ve çayevinden çıktıkları vakit bir tedhişçinin silahından çıkan kurşunla birlikte can verdiler.

Allah ikisine de rahmet eylesin!

Ne olurdu, bazıları bıraksalardı da, iki büyük partinin demokrasiye bağlı üyeleri, halkın ıstırabını birlikte yaşayan üyeleri, ölmek için değil de, yaşamak için ve yaşatmak için yan yana gelebilselerdi zamanında...

Fakat olmadı, olamadı, oldurulmadı.

Allah ulusumuza yardımcı olsun.

II. BÖLÜM*

YANLIŞLARDA DİRENİŞ VE BUNALIMDAN ÇIKIŞIN YOLU

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı'nın 29 Şubat 1980 günü Millet Meclisi'nde, bütçe görüşmelerinin sonunda yaptığı konuşma.
Konuşmaya yazılı metinde eklenen yerler (I. Bölüm'de olduğu gibi) SİYAH puntoyla dizilmiştir.

Bütçe görüşmelerinin başlangıcında da söylemiş olduğum gibi, ülkemizin içine sürüklendiği ağır ekonomik bunalım ve toplumsal bunalım karşısında 1980 mali yılı bütçesi gerçekliğini ve önemini büyük ölçüde yitirmiştir.

Türkiye'nin içinde bulunduğu bunalımı, demokrasiye bağlı olanların, demokrasiye bağlı siyasal kuruluşların, partilerin birlikte göğüslemeleri gerekirdi. Oysa, geride bıraktığımız bütçe görüşmeleri de gösterdi ki, bunalımın nedenlerini belirlemede, teşhisinde bile birleşmemiz zordur; nerede kalmış tedavide, çözümde birleşebilelim!..

Yanlışlarda Direniş

Teşhiste birleşmeyi güçleştiren bir etken Adalet Partisi'nin geçmiş hükümet dönemlerindeki yanlışlıklarını kendi kendine bile itiraf etmekten çekinmesidir. Tersine, o yanlışlıkları çok daha ileri götürerek âdeta bile bile yinelemektedir, şimdiki Adalet Partisi Hükümeti...

Geçen ay sonlarında resmen uygulamaya konulan yeni ekonomik model yanlışlıklarda direnişin açık ve ileri bir kanıtıdır.

Hükümetin kuruluşundan bu yana yüzüncü gün çoktan dolmuştur. Güven oylamasından bu yana da yüzüncü gün dolmak

üzeredir. Yeni ekonomik politikalar bir ayı aşkın süredir uygulanmaktadır. Fakat ona rağmen ortada iyiye doğru giden hiçbir şey yoktur ve Demirel Hükümeti'yle birlikte her alanda başlayan kötüleşme sürecinin yavaşladığı bir tek alan da yoktur henüz.

Ona karşın, yanlışlığı böylesine ortaya çıkmış davranışlarda, tutumlarda direnilmekte ve daha da ileri gidilmektedir.

Daha da ileri gidildiğinin en yeni kanıtlarını vereceğim:

Birincisi, geçen gün *Resmi Gazete*'de dışsatımda tescilin kaldırıldığı açıklanmıştır.

İkincisi, kamu fonlarının özel bankalara yatırılabilmesine olanak sağlanmıştır.

Üçüncüsü de yeni bir "Vergi Tasarısı" hazırlanmıştır.

Bunların ne açıdan şimdiye kadar yapılan yanlışlıkları daha da ileri götüreceğini, götürecek nitelikte olduğunu birazdan açıklayacağım.

Boşa Giden Devalüasyon

Şimdi, herhangi bir alanda iyileşme başlamadığına, kötüleşmenin hızlanarak sürdüğüne birkaç belirgin örnek vermek istiyorum.

Örneğin, bu hükümetin geçen ay sonlarında yaptığı devalüasyon, hep bilindiği gibi, gerekenin çok üstünde bir devalüasyon oldu. Bir doların serbest piyasadaki değeri yaklaşık 55 TL iken 70 TL'ye yükseltildi. Bunun mantığı da, birkaç ay sonra yine devalüasyon yapmaya mecbur kalmayalım diye gerekenin üstünde devalüasyon yapıldığı yolundaydı. Oysa, bu mantığın kendisi Türk parasına karşı daha çok güvensizlik uyandırdı. Türk parasının değer yitirmesiyle ilgili olarak yeni beklentiler uyandırdı ve dışarıda, serbest piyasada, Alman Markı'nın Türk parası karşılığı değeri ortalama 5 TL yükseldi. Şimdi bir Alman Markı Almanya'da 40,9 TL yerine, yaklaşık 45 TL'den alınıyor; Türkiye'de bu farkın daha da yüksek olduğunu duyuyoruz.

Görülüyor ki, yeni ekonomik politikalar işçi dövizleri bakımından bekleneni vermemiştir ve vermeyecektir. Nitekim, işçi dövizlerinde umulan artış olmamıştır.

Belli ki hükümet gerek devalüasyon kararını, gerek başka ekonomik kararlarını, sonuçlarının ne olacağını iyice hesaplamadan, bilimsel biçimde hesaplamadan, kamuoyu önünde ve hatta belki de kendi içinde ciddi olarak tartışmadan, "hele bir deneyelim, belki de tutar" mantığı içinde almıştır.

Oysa, bu gibi konularda Nasreddin Hoca'nın "belki tutar" diye göle maya çalması gibi, "belki tutar" diye milletin hayatıyla oynayacak tehlikeli önlemler, tehlikeli çözümler getirilemez. Kaldı ki, Nasreddin Hoca'nın göle maya çalma öyküsü de, aslında insanlara karşı, hükümetlere karşı bir uyarıdır.

Buna karşılık 1979 ilkbaharında, yazında CHP ne yaptı? Bir devalüasyon yapmadan önce zemini iyice yokladı. Aylarca bir katlı kur sistemi, pirimli kur sistemi uyguladı; Türk parasının gerçek değerinin nerede tutturulabileceğini kesinlikle saptadı; ondan sonra bu devalüasyon yaptı ve o devalüasyon sonucunda, o kur ayarlamaları sonucunda, yurtdışındaki işçilerimizin Türkiye'ye gönderdiği döviz, bir yıl öncesine göre yaklaşık iki kat arttı. Oysa, şimdi hükümet işçi dövizleri gelirinde böyle bir artışı, buna yakın bir artışı bile müjdeleyebilecek durumda maalesef değildir.

Bu ölçüde büyük bir devalüasyonun, gereksiz ölçüde büyük bir devalüasyonun bir başka gerekçesi de, dışsatımı hızlandırmaktı. Oysa, Türkiye'de üretim o kadar düşüktür ve görülür gelecekte de o kadar düşük kalacaktır ki, maliyetler hele son zamlarla o kadar yükselmiştir ki, böylesine büyük bir devalüasyonla bile dışsatımda beklenen artış maalesef sağlanamayacaktır. Dışsatımda bir ölçüde artış sağlanabileceğini bir an için kabul etsek bile, dışsatımdan elde edilen dövizleri yurtdışında bırakmak üzere öylesine geniş kapılar açılmıştır ki, dışsatımda artış sağlansa ondan da Türkiye'nin bir döviz yararı olmayacaktır.

Demek ki, Türk parasının değerindeki düşüşü durduramadığına, hızlandırdığına göre, işçi dövizlerinin gelişinde beklenen hızı sağlayamadığına göre, dışsatımı veya dışsatım gelirini hızlandıramayacağına göre, böylesine bir büyük devalüasyon boşu boşuna yapılmış olmaktadır.

Sanırım ki, Uluslararası Para Fonu bile, IMF bile böylesine akılışı, mantıkdışı bir devalüasyona şaşırmıştır.

Enflasyonun Hızlanışı ve Yoklukların Devamı

Hükümetçe uygulamaya konulan yeni ekonomik politikalar enflasyon konusunda da, enflasyon hızını kesme bakımından da bir işe yaramamıştır. Enflasyonun hızını kesecek yerde, ona büsbütün hız katmıştır.

Sayın Başbakan ikide bir 1979 yılında enflasyon hızının yüzde 100'e vardığını söyleyerek, vatandaşları, kamuoyunu üç haneli enflasyon hızına hazırlamaya çalışıyor. Oysa, gerçekte 1979 yılında enflasyon hızı yüzde 100 değil, yüzde 63.9 olmuştu. Yüzde 63.9 oranında enflasyonu sevinilecek bir şey diye söylemiyorum elbette. Ama, gerçek resmi rakam olarak söylüyorum. Bu yılsa, 1980 yılında ise, hükümetin güya enflasyon hızını kesmek üzere aldığı önlemler yüzünden enflasyon hızının yüzde 100'ü bulacağı, belki de aşacağı şimdiden belli olmuştur. Nitekim, ocak ayında, henüz yeni büyük zamların genel fiyatlar üzerindeki etkisi görülmeden önce, Türkiye'de enflasyon hızı rekor düzeye erişmişti. Bir ayda yüzde 9.2 oranına yükselmişti. Yeni büyük fiyat zamlarının genel fiyatlar üzerindeki etkisi asıl şubat ayında görüleceğine göre şubatta enflasyon hızı, hiç kuşkusuz, ocak ayında kırılan rekoru da aşacaktır.

Darlık döneminde fiyatları serbest, piyasayı denetimsiz, dağıtımı da başıboş bırakmanın doğal sonucu olarak geçen ayki olağanüstü zamlardan sonra da, zincirleme fiyat artışları sürmektedir. Hele temel gıda maddelerindeki fiyat artışları yurttaşlarımızın sağlığı bakımından kaygı verici boyutlara varmıştır. Üç ay içinde, bilindiği gibi, zeytinyağı fiyatları yüzde 400 artmıştır. Üç ay içinde zeytinyağı dışındaki likit yağ ve margarin fiyatına üst üste getirilen birkaç zamla bunlarda toplam yüzde 300 fiyat yükselişi gerçekleşmiştir. Ona rağmen yağ bulmakta yurttaşlarımız hâlâ büyük sıkıntı çekmektedirler. Tuz fiyatı yüzde 500 arttırılmıştır. Gazdan, bezden, şekerden mazota kadar her alanda yapılan zamlar dayanılmaz ölçülere varmıştır.

Bütçe görüşmelerinin başlangıcında, yokların kısa sürede kalkabileceğini, ancak yurttaşların alım gücünün piyasada var olacak malları almaya yetmeyeceğini ileri sürmüştüm, fakat bu konudaki iyimserliğimin de aşırı olduğunu şimdi, aradan geçen iki hafta içinde, görmüş bulunuyoruz. Ölçüsüz fiyat zamlarıyla ve karaborsa

yasallaştırılmakla yokların var edilemeyeceği bu iki haftalık süre-de anlaşılmıştır.

Piyasada hâlâ büyük yağ kıtlığı vardır, çay kıtlığı vardır, sigara kıtlığı, ilaç kıtlığı, kâğıt kıtlığı, şeker kıtlığı vardır. Özellikle fiyatların serbest, piyasanın denetimsiz bırakılması suretiyle vatandaşlarda yaratılan güvensizlik, yokluğu büsbütün arttırmaktadır. Çünkü vatandaş eline geçen parayı gücü yettiği oranda "nasıl olsa fiyatı günden güne yükselecek" diye, olabildiğince mala yatırmaktadır. Tüketici vatandaşın dışında asıl bazı varlıklı işadamları bu yoldan ve bu düşünceyle istifçiliğe yönelmektedirler.

Fiyatların serbest bırakılmasına karşı, kömürde akaryakıtta ve çimentoda hâlâ karaborsa vardır, çift fiyat vardır ve bütün bunlar Sayın Başbakan tarafından, halkla alay edercesine, "şifa belirtisi" gibi gösterilmektedir.

Çok daha küçük zamlar, fiyat ayarlamaları için, 21 Mart 1979 günü, "Zamla öldürdükten sonra diriltmeye imkân yoktur" diyen Sayın Demirel, şimdi zamların şifa olduğunu, derde çare olduğunu söyleyebilmektedir. 2 Nisan 1979'da, bizim için, "Vatandaştan fedakârlık istemeleri iflastan başka bir şey değildir" derken; şimdi, 26 Ocak 1980'de ve başka tarihlerde söylediği gibi, Sayın Demirel, "Milletimiz fedakârdır, fedakârlık istiyoruz" diyebilmektedir.

Oysa halktan fedakârlık bekleyebilmek için ilkin bir ülkede sosyal adalet sağlamak gerekir. Halktan kimin için fedakârlık isteniyor? Yeni vergi tasarısına geldiğim vakit bu hükümetin halktan kimler için fedakârlık istediği çok iyi anlaşılacaktır.

İddiaların aksine, yeni ekonomik politika uygulamaya konulurken ileri sürülen iddiaların aksine, darlıklar devam etmektedir, enflasyon hızlanarak sürmektedir, karaborsa da kararark sürmektedir ve yapılan büyük devalüasyondan sonra da, demin belirttiğim gibi, paramızın değeri hızla düşmeye devam etmektedir.

Baş Kışkırtıcı: Demirel

Sayın Demirel çelişkide, muhalefette iken başka, iktidardayken başka türlü konuşmada, artık kendi rekorlarını da kırıyor. Eskiden genellikle, "Dün dündür, bugün bugündür" diyerek eskiden söyle-

diklerini tevile çalışırdı. Şimdi eskiden kendi söylediklerini düpedüz yalanlıyor. Onun için bu yalanlamalarının asılsızlığını en azından bir kanıtla Meclis Kürsüsü'nden sergilemek zorundayım.

Bundan 14 gün önce bütçe görüşmeleri başlarken Adalet Partici Genel İdare Kurulu'nun 1978 sonlarında yayınladığı kışkırtıcı bir bildiriden, bütün toplum kesimlerini ayaklanmaya, direnişe kışkırtan bildiriden parçalar okumuştum. Buna karşılık Başbakan Sayın Demirel, "Adalet Partisi muhalefette iken kimseyi kışkırtmadı, kimseye kepenk ve kontak kapatmayı telkin etmedi" dedi

Bundan olsa olsa şu anlam çıkabilirdi: Sayın Demirel belki de Adalet Partisi Genel İdare Kurulu'nun 1978 sonundaki bildirisinden haberi olmadığını ve o bildiriyi tasvip etmediğini gösterecek anlamda bunu söylemiş olabilirdi. Oysa şimdi, bizzat Sayın Demirel'in 21 Mart 1979'da söylediği sözleri yineliyorum... Sayın Demirel konuşuyor bundan bir yıl önce:

"Kadınlar Şili'deki gibi tencere, tava çalarak durumu protesto ederlerse şaşmamak gerekir."

31 Mart 1970'te işte yine Sayın Demirel'in söylediği sözler:

"Kontak kapama, kepenk indirme olaylarının üstüne bu hükümetin varış tarzı zorbacadır."

Yani kontak kapatmayı, kepenk kapatmayı tasvip etmekle kalmıyor, kışkırtmakla kalmıyor, bir de o yasadışı eylemlerin üstüne o zamanki hükümetin yasal kurallar içinde çok yumuşakça yürümesini bile "zorbaca" sayıyor.

Bu sözler de gösteriyor ki Türkiye'de baş kışkırtıcı Sayın Süleyman Demirel'dir.

TÜRK-İŞ'in Kaygısı ve Uyarısı

Şimdi biz muhalefetteyiz ve hiç kimseyi kışkırtmıyoruz. Tam tersine, kışkırtılanları yatıştırmaya çalışıyoruz. Ama hükümetin izlediği ekonomik politikalar başlı başına kışkırtmadır. Ona karşın halkın sabırlı davranışı eylemcilerin işini kolaylaştırmama kaygısından ileri gelmektedir. Fakat halkımızın bu sorumluluğu istismar edilemez, halkın sabrıyla oynanamaz.

Türkiye İşçi Sendikaları kadar ılımlı, davranışlarında ölçülü bir büyük işçi kuruluşu da, artık uyarılarını yoğunlaştırmakta, tehlike

çanlarını çalmaktadır. TÜRK-İŞ'in 24 Şubat günlü Yönetim Kurulu bildirisinde şöyle denilmektedir:

"Yalnızca zamlarla ve denetimsiz, gerekçesiz fiyat artışlarıyla tüketimin caydırılması yolu ülkemizin sosyal dengesini olumsuz biçimde etkileyecektir. Ekonomide anarşinin kesin bir denetim altına alınmaması halinde demokratik rejimin yara alacağından TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu'nun açık endişeleri vardır."

Milli Sanayicilerin Feryadı

Yalnız çalışan halk toplulukları değil, yalnız işsizler veya emekliler, dullar veya yetimler değil, özel sektörün asıl milli ve dinamik kesimim oluşturan küçük ve orta boy sanayiciler, Anadolu sanayicileri de, feryat halinde. Ama hükümet onlara da kulaklarını tıkıyor.

Bari burada duysunlar diye, Eskişehir Sanayi Odası Yönetim Kurulu'nun 13 Şubat 1980 günlü bülteninde açıklanan görüşlerinden bazı parçaları yüksek huzurunuzda okuyacağım.

Eskişehir Sanayi Odası Yönetim Kurulu'nun açıklamasından:

"İşletme sermayeleri tamamen yetersiz bir düzeye düşmüştür. Yeni ekonomik politikalardan sonra, son yılların üretimi tıkayan nedenleri ortadan kalksa dahi, yani yeterli hammadde ve yakıt sağlansa dahi, birçok kuruluş üretimlerini sürdürecek sermaye olanaklarından yoksun oldukları için gene de tam kapasite ile çalışamayacaktır. Ya bu dar sermayeli kuruluşlar tesislerini büyük sermayelere devredeceklerdir, ya da ellerinde bulunan sermaye kadar üretim yapma yolunu seçeceklerdir."

Yabancı Sermaye Konusundaki Kaygılar

Devam ediyor açıklama...

"Yatırımlarını sürdürmekte olan ve yeni tamamlamış olan sanayiciler zor duruma düşmüşlerdir. Bundan girişimcilerin yatırımlarını durdurmaları veya daha büyük finans kuruluşlarına devretmeleri gibi sonuçlar doğacaktır."

Yeni Asır gazetesinin 11 Şubat 1980 günlü sayısında bir Egeli sanayicinin feryadını da Meclis Kürsüsü'nden dile getiriyorum. Şöyle diyor sanayici:

"Ne yapacağımızı bilemez haldeyiz. Şurası kesin ki bu şartların devamı halinde yeni yatırımlar başlatmak çok zor olacaktır. Ülke sanayiine canlılık getirilmek isteniyorsa bu kararların derhal değiştirilmesi şarttır."

Özel sektörün ezilmeye mahkûm hale getirilen kesimi söylüyor bunları.

Eskişehir Sanayi Odası yabancı sermayeye verilen aşırı ödünler konusunda daha da kaygılı. Aynı açıklamasında bu konuda şunları söylüyor:

"Özel kesim olarak yabancı sermaye çerçeve kararnamesinin aşırı liberal hükümlerini endişeyle karşıladığımızı belirtmek isteriz. Kararname ile hemen her iş sahasında herhangi bir sermaye ve pay sınırı tanımadan yatırım yapma hakkı dış sermayeye tanınmaktadır. Yeni kararnamede ayrıcalıklar Arap sermayesi ve uluslararası finans kuruluşlarına tanınmıştır ama dünya sermaye piyasasının iç içeliğini bilenler için bunun çok büyük bir değeri olmadığı açıktır. Ayrıca Avrupa Ekonomik Topluluğu ile yapılan anlaşma uyarınca bu tavizlerin Topluluk üyelerine de tanınması gerektiği kuşkusunu taşımaktayız. Bu durumda sanayimiz hiçbir korunması olmaksızın dünya sanayii ile açık rekabet ortamına bırakılmaktadır."

Eskişehir Sanayi Odası şunları da ekliyor:

"Bundan böyle yerli yatırımcılar bu tür girişimlerden kaçınacaklardır."

Bütçenin tümü üzerindeki ilk görüşmeler sırasında yaptığım konuşmada yabancı sermayeye yeni hükümetçe verilen ödünlerden söz etmiştim. O arada yabancı sermayenin Türkiye'ye yüzde 100 payla gelebileceğini, belli kuruluşların yüzde 100 yabancı sermayeyle kurulabileceğini, hatta yerli sermaye ve teknoloji ile kurulmuş kendi fabrikalarımızın bile yüzde 100'üne yabancı sermayenin sahip olabileceğini, onları satın alabileceğini söylediğim vakit Adalet Partisi sıralarından bazı değerli milletvekilleri itiraz etmişlerdi. Belli ki hükümet yabancı sermayeye verdiği ödünlerin bu yönünden kendi grubunu bile habersiz bırakmıştı. Onun üzerine ben bu kürsüde, anımsarsınız, bir şey söyledim:

"Eğer söylediklerim yanlışsa hükümet çıksın, kürsüden, yanlıştır, yabancı sermayeye bu ödünleri vermedik desin, biz de kendilerini kutlayalım" dedim.

Şimdi anımsatırım Adalet Partisi Grubu'na: Benden sonra Sayın Demirel bu kürsüye çıktı ama bu konuya değinmedi bile; bu konudan kaçtı, cevap veremedi. Böylece ikrardan gelen bir sükut içine girmiş oldu.

Haydi muhalefetin bu konudaki uyarılarına kulak vermiyorlar. Hiç değilse özel sektördeki milli Türk sanayicilerine, İzmir'in bazı sanayicilerine, Eskişehir'in, Kayseri'nin sanayicilerine kulak versinler. Onların olsun uyarılarına bir ölçüde değer versinler. Fakat belli ki Sayın Demirel ve hükümet için önemli olan tümüyle özel sektör de değildir. Özel sektörün büyük sermaye çevreleri, tekelci unsurları ve çokuluslu sermaye ile bütünleşen kesimleridir Sayın Demirel ve hükümeti için önemli olan... Onların da ötesinde vurgunculardır, karaborsacılardır, döviz kaçakçılarıdır...

Dışsatımda Döviz Kaçırma Yolunun Açılışı

Dışsatım rejimiyle ilgili yeni kararlar da onlara yarayacaktır.

Daha önce de belirttiğim gibi, işadamlarına, dışsatımdan elde edecekleri hemen bütün dövizleri yurtdışında bırakma olanağı bu hükümetçe tanınmıştır.

Bir yandan, yurtdışına 40 bin dolara kadar her mal sevkıyatının döviz karşılığının dışarıda bırakılmasına izin verilmiştir. Bir de yol gösterilerek, "400 bin dolarlık mal on partide dışarıya sevk edilirse, 400 bin dolarlık dövizin tümü dışarıda bırakılabilir" denilmiştir. Bir TIR kamyonuyla ortalama 40 bin dolarlık mal taşındığına göre, böylece, bir işadamı, bir firma, isterse, dışsatımdan bağlayacağı tüm dövizi dışarıda bırakabilecektir.

Öbür yandan, dışsatımda tescilin kaldırıldığı da birkaç gün önce *Resmi Gazete*'de açıklandı. Buna göre, işadamları, bir dışsatım ürünümüzü, gerçekte sattıklarından daha düşük fiyatla yurtdışına satmış gibi görünebilecekler ve aradaki farkı kaçak döviz olarak kolaylıkla yurtdışında bırakabileceklerdir. Bu yüzden bazı ürünlerimizin dış piyasadaki resmi değerleri de yapay olarak düşürülmüş olacaktır.

Resmi Gazete'de yeni açıklanan kararla dışsatımda tescil kaldırıldığına göre, bundan sonra herhangi bir ürünümüzün dünya pi-

yasalarındaki değeri düşecek olursa, hükümetin yakasına yapışacağız. Hamburg fındık piyasasını günü gününe izleyeceğiz Sayın Demirel. Eğer düşerse sizden bunun hesabını, soracağız. Hükümetinizden hesabını soracağız. Tescili kaldırmakla özel sektörün kendi kendini denetimini bile kaldırdınız. Dış ticareti dürüst tüccarların elinden vurgunculara, üçkağıtçılara bıraktınız. Bunun hesabı mutlaka bir gün sorulacaktır.

Özel Bankaların Kayırılışı

Yanlış yolda direnildiğinin ve daha ileri gidildiğinin örneklerinden biri bu. Öbür ikisi de, demin söylediğim gibi, bankalar sistemine getirilen değişiklik ve hükümetçe hazırlanan yeni Vergi Tasarısı. Bunlar da, hükümetin büyük çıkar çevrelerini, tekelci sermayeyi kayırdığının açık kanıtları.

CHP döneminde çıkarılan bir kararnameyle devlet kuruluşlarının ellerindeki paraları sadece devlet bankalarına yatırmaları istenmişti. Devletin kendi parasını kendi bankasına yatırmasından daha doğal bir şey yoktur.

Fakat şimdiki hükümet bu kararı kaldırdı. Devlet kuruluşlarının, devlet bankalarındaki paraları hemen banka değiştirmeye başladı. Bir anda, bir günde devlet bankalarından alınıp, özel bankalara, büyük aile bankalarına devredilmeye başladı.

Bu, ülkemizde hiçbir ciddi kapitalist düzende görünmedik ölçülere varan aile bankacılığına devlet ve halk sırtından yeni bir destek sağlanmasıdır. O yoldan, tekelci sermayeye güç katılmaktadır.

Acaba bu karar alınır alınmaz paralarını devlet bankalarından çekip özel aile bankalarına yatırmaya başlayan devlet kuruluşlarının devlet bankalarından ne yakınması vardı? Devlet bankaları özel sektör bankalarına göre daha mı düşük faiz veriyordu?

Şimdi biz bir uyarıda bulunmak istiyoruz: Devlet bankalarındaki paralarını çekip özel bankalara yatıran kuruluş yetkilileri kendilerine kuşkuyla bakılacağını bilmelidirler. Onun için, bu yetkililere Meclis kürsüsünden salık veriyorum: Devlet bankalarındaki paralarını oradan çekip özel bankalara yatırma yoluna, bu konuda ilgili bakandan yazılı talimat almaksızın gitmemelidirler.

Devlet Sektörü İçin Oynanan Oyun

Bu kararın başka bir sonucu da olacaktır.

Hükümet, sosyal hizmet gören kamu kuruluşlarının bile devletçe desteklenmesine son vermiştir. Bu kuruluşlara, "Başlarının çaresine baksınlar, fiyatlarını diledikleri gibi yükseltsinler" demiştir. Bu kuruluşlar artık Merkez Bankası'na başvuramayacaklardır. Devlet bankaları zayıflayacağı için, devlet bankalarınca desteklenme olanakları da çok azalacak ve özel bankalar, hele aile bankaları da tabii daha çok özel sektörü ve tekelci sermayeyi destekleyeceği için, devlet sektörü, finansman kaynaklarından büyük ölçüde yoksun kalacaktır. Bu durumda, Kamu İktisadi Teşebbüsleri'ne, devlet işletmelerine, faaliyetlerini sürdürebilmeleri için, halkın sırtına sık sık yeni zamlar bindirmekten başka yapacak bir şey, bir çare kalmamaktadır. Aslında amaç, halkı devlet sektöründen soğutmak, devlet kuruluşlarını ve onların faaliyet alanını "işe yaramıyorlar, açıklarını kapatamıyorlar, grev yapıyorlar" gibi bahanelerle, özel sektörün büyük sermaye çevrelerine, bu arada yabancı sermayeye bölüştürmektir.

Sigarada bu oyun oynanmaya başlanmıştır. Sigara sanayii, böyle bir bahaneyle, yerli ve yabancı özel sermayeye açılmaktadır. Bu, sadece bir başlangıçtır. Türk Hava Yolları'nda da bu oyun oynanmaya başlanmıştır. TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu da bu tehlikeye, bu belirtiye son bildirisinde değinmektedir.*

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun 24 Şubat 1980 günlü Yönetim Kurulu Bildirisinden:

"Olayın özelliğine bakıldığında, (Türk Hava Yolları'nda) ilgili ve yetkililerin bir grev kararını erteleme yolundaki gayretlerine rağmen, lokavt kararını ve uygulamasını birlikte erteleme işlemlerine başvurmamaları ise, TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu'nu şüphe ve endişeye sevk etmiş, gerçek maksadın ekonomik mücadeleye dayalı olup olmadığını tartışmalı hale getirmiştir...

Kamu İktisadi Teşebbüsleri tutarsız eleştirilerle giderek ulusun önünde bir hedef tahtası haline getirilmek istenmektedir.

Bu işyerlerindeki ekonomik gelişmelerden tek sorumlu olanlar, gelmiş geçmiş siyasi iktidarlar ve onların gözü kapalı yandaşları bürokratlardır."

Böyle Ekonomik Modele Böyle Vergi Tasarısı

Ülkemizde ekonomik ve sosyal adaletsizliği olağanüstü boyutlara vardıran yeni modelden sonra, tek umut, bunun gelir dağıtımında yaratacağı yeni ve aşırı dengesizliklerin bir ölçüde olsun bir vergi reformuyla giderilmesiydi. Şimdi bu umut da boşa çıkmaktadır. Hükümetin Meclis'e sunduğu yeni Vergi Tasarısı öyle hazırlanmıştır ki devlet bir eliyle halka verir gibi göründüğünü, öbür eliyle alacaktır. Fazlasıyla alacaktır.

Sermaye gelirlerine, şirketlerine belki bazı Güney Amerika ülkelerinden başka hiçbir ülkede görülmemiş bağışıklıklar, ayrıcalıklar tanınmaktadır bu Vergi Tasarısı'yla. Tanıdığı bazı bağışıklıklar belki birçok Güney Amerika ülkelerinde bile yoktur.

Şimdi birkaç örnek veriyorum bu tasarıdan.

Ücretlilerde yılda 75.600 lira vergi dışı bırakılırken, işadamları için, yüksek gelir grupları için, 1 milyon liralık gelirler, hatta daha çoğu, vergi dışı bırakılmaktadır. Bizim 1978'de getirdiğimiz tasarı da aşırı tüketim eğilimleri, lüks yaşam eğilimleri vergi yoluyla caydırılmak isteniyordu; AP Hükümeti ise, lüks tüketimi vergi sistemiyle özendirmek istiyor.

Bunu, birkaç inanılması zor örnekle göstermek isterim.

Yeni tasarıya göre, yılda 1 milyon lira kazanan bir kişi bunun 200 bin lirasını vergi dışı bırakabilecek. Hem de nasıl? İşyerindeki değil, evindeki özel hizmetçisine, aşçısına, bahçıvanına, şoförüne, tedavi giderlerine, ev kirasına, özel borçlarının faizlerine ödediği paraları, her türlü sigorta primlerini, özel davaları için ödediği her türlü vekalet ücretini vergisinden düşebilecek, zengin vatandaş. Bu gibi özel giderler için ve başka giderler için vergi dışı bırakılacak miktar, yılda 4 milyon lira kazananlarda, 700 bin liraya yükseliyor. Yılda 7 milyon lira kazananlarda, 1 milyon liraya yükseliyor. Yani, daha çok kazandıkça daha az vergi verecek varlıklılar...

Bunun anlamı şudur: Yüksek kazançlı kimselerin evlerinde çalıştırdıkları ve çalıştıracakları aşçıların, hizmetçilerin, bahçıvanların giderini, ev kirasını, şoför aylığını ve saydığım tüm özel giderlerini büyük ölçüde devlet ödeyecektir, büyük ölçüde fakir vatandaş ödeyecektir.

Bu, Sayın Demirel'in Kamu İktisadi Kuruluşları açığını zamlar yoluyla kapatma konusunda ileri sürdüğü felsefeye de terstir. O konuya gelince, "Kim yararlanıyorsa bu hizmetlerden, mallardan, açığını onlar kapatsın, açığını onlar ödesin" diyordu. Şimdi ise zengin vatandaş özel aşçı çalıştıracak, bahçıvan çalıştıracak, şoför tutacak özel işleri için, ama o konuda, "kullanan vergisini ödesin" değil, "kullanan parasını ödesin" değil, "onları kullanamayan kimseler, dar gelirli yurttaşlar parasını ödesin" diyen bir tasarı hazırlamıştır bu hükümet.

Böylelikle, giderek yoksullaşan halkımızın sırtından bir avuç varlıklı kişi lordlar gibi yaşayacaktır. O da, zamane lordları gibi değil, geçmiş çağların lordları gibi yaşayacaktır.

Demirel Hükümeti'nin halktan istediği fedakârlığı kimler uğruna istediği ve halktan fedakârlık beklerken bir avuç varlıklıyı halkın sırtından, halkın cebinden, devletin kasasından nasıl savurganlığa özendirdiği bu Vergi Tasarı'sıyla açık seçik görülüyor.

Vergicilikte, bilindiği gibi, temel kural "az kazanandan az, çok kazanandan çok" alınmasıdır. Anayasamızda da bu kural yer almıştır. Ama, Türkiye'de zaten çok yetersiz biçimde uygulanan bu kural şimdi tümüyle tersine çevrilmektedir; "az kazanandan çok, çok kazanandan ise inadına az" vergi alınması yoluna gidilmektedir.

Buna bir belirgin örnek daha vermek isterim... Şimdiye kadar az kazananlar, düşük gelir grupları, yüzde 10 oranında; çok kazananlar yani, yüksek gelir grupları da yüzde 65'e kadar varan oranlarda vergi öderlerdi. Çağdaş kapitalist ülkeler ölçüleriyle aslında bu yüzde 65'lik oran bile çok yetersizdi. Şimdi yeni tasarıyla ne olacak? Düşük ve orta gelirliler, yüzde 10 yerine, bundan sonra yüzde 45 vergi ödeyecekler; yüksek gelir gruplarının ödeyeceği verginin tavanı ise yine yüzde 65'te kalacak. Fakat, varlıklılardan birçoğu bu oranın da bir hayli altında kalabilecekler.

En az geçim indirimi düşürüldükten sonra yılda 10 bin lira kazanan bir kimse, 10 bin lira üzerinden yüzde 45 vergi ödeyecek; yılda 1 milyon kazanan da, en az geçim indirimi düşürüldükten sonra, gelirinden yüzde 45 vergi ödeyecek. Yani, getirilen tasarı, yılda 10 bin lira kazanan vatandaşla, yılda bir milyon lira kazanan

vatandaşı bir tutan bir vergi tasarısıdır. Bu kadar adaletsiz bir vergi sistemi sanırım dünyanın hiçbir ülkesinde görülmemiştir.

Böylece şimdiye kadar düşük gelir gruplarından alınan yüzde 10, yüzde 15, yüzde 20 gibi müterakki vergi basamakları kaldırılıp, birden bire, en düşük vergi oranı seyyanen yüzde 45'e çıkarılıyor. En yüksek gelir gruplarının vergi tabanı ise eskisi gibi yüzde 65 olarak kalıyor. Vergide müterakkilik kuralı da fiilen işlevini yitirmiş oluyor.

Bu arada hükümet dar gelirli halkla alay edercesine şöyle diyor tasarıda: "Şimdiye kadar yüzde 10-15-20 ödeyen dar ve orta gelirli yurttaşlar bundan böyle yüzde 45 oranında vergi ödeyeceklerdir, ama merak etmesinler" diyor tasarı, "1991'e kadar bu oran yüzde 45'ten yüzde 35'e inecek."

Yani vatandaşın elinden eşeğini alacaksınız, sonra da, "Merak etme 11 yıl sonra eşeğinin semerini sana geri vereceğiz" diyeceksiniz. Böylece 11 yıl sonra da vatandaş yaya kalmış olacak.

Yeni vergi tasarısının adaletsizliği bu kadarla da kalmıyor. Tasarıyla maktu vergilerin büyük bölümü 10 kat arttırılıyor. Örneğin, benzinden litre başına alınan vergi 109 kuruştan 10 lira 90 kuruşa çıkarılıyor. 78 kuruşluk motorin vergisi 780 kuruşa çıkarılıyor. Bu durumda, yeni tasarı yürürlüğe girince, akaryakıt fiyatlarına daha geçen ay yapılan yüzde 100'lük zammın üzerine bir büyük zam daha geliyor demektir.

Yeni tasarıdaki adaletsizlikler, inanılmaz şey ama, bu kadarla da kalmıyor. Halk böylesine ezilirken varlıklıların yükü bu tasarıyla bakın nasıl hafifletiliyor:

Evini kiraya veren bir emekçi veya dul yurttaşımız aldığı kiranın yüzde 45'ini vergi olarak ödeyecektir bu tasarıyla. Fakat iş hanını kiraya veren bir zengin vatandaş, bir sermayedar, iş hanının getirdiği kiralardan, yüzde 45 oranında değil, ancak yüzde 25 oranında vergi ödeyecektir. Yani Demirel Hükümeti açıkça ilan ediyor ve, "Ben küçük konut sahiplerinin değil, han hamam sahiplerinin hükümetiyim" diyor.

Dahası var. Bu söylediğim, taşınmaz malla ilgiliydi. Taşınır sermaye, menkul sermaye geliri sahipleri de, yani şirketlerden yılda

milyonlar, yüz milyonlarca lira gelir sağlayan hisse senedi sahipleri de, ancak yüzde 25 vergi ödeyecekler. Yılda 10 bin veya 100 bin lira kazanan bir ücretli, emek karşılığı olan gelirinin yüzde 45'ini vergi olarak öderken, yılda 100 milyonlar kazananların, üstelik oturdukları yerde sağladıkları, emek karşılığı da olmayan gelirlerinden yalnızca yüzde 25 gelir vergisi ödedikleri dünyanın hangi ülkesinde görülmüştür?..

Bütün bunların dışında tasarıda büyük sermayeye büyük kolaylıklar, bağışıklıklar getiren daha birçok hüküm vardır. Tasarı huzurunuza geldiğinde grubunuz onların üzerinde ayrıca duracaktır.

Bizim 1978 başında getirdiğimiz vergi reformu tasarısını o zaman muhalefette bulunan Adalet Partisi'nin niçin engellediği, o tasarı konusunda, bizim çağrılarımıza karşın, bizimle bir diyalog kurmaktan bile niçin kaçındığı şimdi daha iyi anlaşılmaktadır. Belli ki niyetleri başka idi.

Yeni getirilen tasarı yasalaşırsa Türkiye zenginler için bir vergi cenneti, dar ve orta gelirliler içinde bir vergi cehennemi olacaktır. Bu tasarıyı hazırlayan hükümete vergicilikle ilgili olarak ünlü öyküyü hatırlatmak isterim: Halk, bu tasarı yasalaştığı takdirde, sızlanmayı bırakıp gülmeye başlayacaktır, asıl tehlike de o zaman doğacaktır. Ama Sayın Demirel korkarım o zaman da, "Bakınız halk halinden memnun ki gülebiliyor" diyebilecektir. Şimdi yerinde güldüğü gibi...

Bu tasarı, vicdan sahibi insanlara, vicdan sahibi parlamenterlere, "Beni sakın yasalaştırmayın, yazık olur bu millete" diye haykıran bir tasarıdır.

Umarım ki hükümet bu kadar adaletsiz, bu kadar çirkin bir tasarının bu Meclis'ten kolay kolay çıkmayacağını bilmektedir.

Fakat pek umurunda olmasa gerek. Çünkü o zaman da en az ücretin vergi dışı bırakılması gerçekleşmemiş olacak, oradan bir kazanç sağlamış olacak hükümet. CHP bunun içindir ki en az ücretin vergi dışı bırakılmasını, bu acayip tasarıdan ayrı olarak yasalaştırmak üzere son günlerde girişimlerde bulundu. Fakat aynı kaygıyı paylaştıklarını söyleyenlerce bile maalesef son dakikada

yalnız bırakıldı. Ama bu vergi tasarısının bu haliyle çıkmasını önlemeye çalışırken en az ücretin vergi dışı bırakılmasını başka yollardan sağlama yolundaki girişimlerimizi sürdüreceğiz. Umarız ki kerhen desteklediklerı hükümeti düşürmekten korkanlar hiç değilse bütçeden sonra bu konuda bize yardımcı olsunlar.

Ana çizgileriyle belirttiğim yeni Vergi Tasarısı üzerinde sonuç olarak şunu söylemek isterim: Böyle bir ekonomik modele böyle bir vergi tasarısı yaraşır. Çünkü bu model, daha önce de söylediğim gibi, "ezen ezsin, ezilen ezilsin" diyen bir ekonomik modeldir; "kapan kapsın, batan batsın" diyen bir ekonomik modeldir. Sömürenleri semirten, çalışanları ve dar ve orta gelirlileri ise soyan bir modeldir. Bu modelde devlet büyük sermaye ile, büyük sermayenin yerlisiyle, yabancısıyla el ele vermektedir. Ekonomi ve devlet onlarla birlikte yönetilmektedir. Ezilenlerin, sömürülenlerin sesi çıkmasın diye de hakları, özgürlükleri alabildiğine kısmaya yönelen, buna ister istemez mecbur olan bir modeldir, bu model...

Şikago Okulu - Neandertal Okulu - Demirel Okulu

Bütçenin tümü üzerindeki ilk konuşmada, bu modele, "Güney Amerika" modeli dışında başka bir adın da verildiğini söylemiştim. Bir Amerikalı aşırı sağcı iktisatçının adının verildiğini söylemiştim; veya, o iktisatçı ile arkadaşlarının oluşturduğu gruba izafeten, "Şikago Okulu" da denilir bu ekonomik modele. Bazı vesilelerle de "Şikago Okulu" dendiğini söylemiştim.

Fakat bu arada bu modelin daha ileri örneklerine dünyada yeni bir ad bulunmuş olduğunu öğrendim. Bu tür ekonomik modeller için kullanılan bu yeni ad, "Neandertal Okulu..." Yani mağara devri insanları okulu... Fakat mağara devrinde bile, orman kanunları işlese de, bu kadar adaletsizlik yoktu, olamazdı.

Onun için, şimdi modelin Türkiye'deki boyutları görüldükten sonra, belki buna "Neandertal Okulu" adı da az gelecektir ve doğrudan doğruya "Demirel Okulu" denecektir.

Çalışanların Hakları Çiğneniyor

Bu model Türkiye'ye getirildikten sonra, bu yola girildikten sonra, demokrasiye de, işçilerin, çalışanların haklarına da tahammül edilmez olur. Çünkü demokratik haklara sahip olan işçiler, köylüler, esnaf bu tür bir modelin uygulanmasına izin vermezler. Onun için o haklar göze batmaya başlar ve iktidarda bulunanlarca o haklar giderek kısılmaya başlar.

Nitekim bu haklara, özgürlüklere tahammülsüzlüğün acı belirtileri şimdiden ortaya çıkmaya başlamıştır. Fabrikalardan devlet dairelerine, haber ajanslarına kadar her alanda, çalışanlarla uğraşmaya, onların haklarını çiğnemeye başlamıştır hükümet. Devlet dairelerindeki kıyım eşi görülmedik ölçülere varmıştır. Öyle ki, bırakınız Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti'nin getirdiği memurları, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 21 ay içinde dokunmadığı Adalet Partili eğilimli nice memur bile, "Halk Partisi Hükümeti sana dokunmadığına göre herhalde sende bir iş var" denip, bu hükümetçe sürülmeye başladılar. Müdüründen şoförüne kadar, odacısına kadar, bizim dokunmadığımız, Adalet Partisi Hükümetlerinden devraldığımız kimseler bile cezalandırılmaya başladılar.

Ne yazık ki Sayın Bakanlar bunu gülerek dinliyorlar. Yalan olmadığını bilerek, doğru olduğunu bilerek ve vicdanları sızlamadan, gülerek dinleyebiliyorlar.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın sözleşmeleri fesih edilmiş uzmanları Danıştay'dan karar aldıkları halde bordro dışında bırakılmışlardır. Başbakanın bir devlet adamına yaraşmayan intikamcı duygularının başlıca hedeflerinden biri olan Anadolu Ajansı'ndaki en küçük rütbeli görevliler bile, hiçbir hakları ödenmeksizin, zorbaca yöntemlerle kapı dışına bırakılmışlardır. Öğretmen kıyımı görülmedik ölçülere varmıştır. Kamu kesiminin fabrikalarında ise, on binlerce işçi yasadışı davranışlara bilinçli biçimde itilerek, kışkırtılarak, tazminatsız tasfiyeye çalışılmaktadır.

Demirel Hükümeti'nin bu tutumunun ne kadar tehlikeli ve kaygı verici boyutlara vardığını, bundan ne gibi sonuçlar çıkabileceğini, benim söylememe gerek yok; herhalde kimsenin ılımlı tutu-

mundan kuşku duymadığı TÜRK-İŞ 24 Şubat 1980 günlü Yönetim Kurulu Bildirisi'nde, bu konuyla ilgili olarak bakınız neler söylüyor: "Yaşamını sürdürmek için işgücünü ortaya koyarak çalışan bir insanın siyasi kanaat, inanç, mezhep ayrılığı gibi nedenlerle işine son verilmesi, sürgün ve nakillerle ailesinden ve yöresinden koparılması, bir ölçüde yaşam hakkının elinden alınması demektir. Bu işlemler sosyal açıdan âdeta soyut bir cinayettir."

TÜRK-İŞ devam ediyor:

"Anarşi ve terörün somut olarak cana kıyması ve insanlarımızın yaşama hakkını ortadan kaldırmasıyla, yaşamını sürdürmek için işgücünü ortaya koyarak çalışan bir insanın işine son verilmesi eşdeğerli görülmelidir. TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu işten çıkarma ve nakilleri bu ölçüde bir tutum olarak değerlendirmektedir."

Devam ediyor TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu:

"Esasen yaygın işsizliğin sosyal sıkıntıların şiddetli bir biçimde yaşandığı ülkemizde gerçekten üretime katılarak iş disiplini ve hizmet anlayışı içinde kendisinin ve ailesinin yaşamını sürdürebilmek için bir iş bulabilmiş çalışanı işinden ederek. bunalıma, açlığa ve sefalete itmek, sosyal hayatımızı en olumsuz biçimde etkileyecek davranışlara girmek demektir."

Yine devam ediyor TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu:

"Çalışanların anarşinin kucağına itilmesi ve sosyal patlamalara neden olacak olayların gelişmesi sonucunu doğuracaktır bu tutum." diyor ve şunları ekliyor:

"TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu bu konuda gerekirse etkili gücünü tümüyle kullanmakta kararlı olduğunu ilgililere ve kamuoyuna duyurmaya ittifakla karar vermiştir."

Şimdi düşünce, inanç, parti ayrımı, mezhep ve bölge ayrımı gözetilerek yapılan bu kıyımlar, bu işçi ve memur kıyımları, yakında, hiç kuşkusuz, hak arayan işçilere karşı da uygulanacaktır. Nitekim bunun da belirtileri görülmeye başlamıştır. TÜRK-İŞ'in bu baskı altında kaçınılmaz saydığı patlamalar olursa onlar da, hiç kuşku duyulmasın ki, demokratik işçi haklarını kısmak veya temelinden kaldırmak için bahane olarak kullanılacaktır.

Türkiye'de işçi hakları bir hayli geniştir. Ama fiilen bu işçi hakları işlemez hale getirilmektedir, işinden atılan, fabrikası kapanan

bir işçi en ileri demokratik işçi haklarını nasıl değerlendirebilecektir? Toplu sözleşmelerle haklarını bir ölçüde aldıklarını sananlar da toplumdaki genel sömürü düzeni çarklarına o aldıklarını kaptırmaktadırlar.

Bağımsız yargı organlarının işçi haklarıyla ilgili olarak, iş güvenliği ile ilgili olarak, sağladığı güvence de giderek etkisiz kalmaktadır. Yer yer iş davalarına, iş uyuşmazlığına bakan hâkimlere korkunç baskılar yönelmektedir. Seydişehir'de bir hâkim kendisine getirilen bir yetki uyuşmazlığı davası ile ilgili olarak ağır baskılarla karşılaştığını söylemiş ve davaya bakmaktan istinkâf etmiştir. Onun yerine gelen hâkim de aynı gerekçeyle istinkâf etmiştir. Acaba hükümetin aklına gelmiş midir, "Bu hâkimlerin derdi ne, bu hâkimler, kimlere baskı yaptı?" diye sormak acaba hükümetin aklına gelmiş midir?

Esnafın Ezilişi

Bütçe görüşmelerinin başında yaptığım konuşmada hükümetin, Demirel Hükümeti'nin uygulamaya başladığı bu ekonomik modelin çağdaş anlamda kapitalizmden çok daha gerilerde olduğunu söylemiştim. Zaten Türkiye'nin ekonomik düzeni çağdaş kapitalizmin bir hayli gerisindeydi. Şimdi ondan da daha gerilere gitmektedir.

Elbette kapitalist ülkelerde hatta karma ekonomiyi benimseyen ülkelerde özel sektör vardır, ama özel sektörün üstünde devlet vardır. O ülkelerde özel girişim özgürlüğü korunur, ama ondan önce halkın yaşama hakkı ve siyasal hakları ve özgürlükleri korunur.

Yine ilk konuşmamda söylediğim gibi Adalet Partisi'nden elbette sosyalist olmasını da sosyal demokrat olmasını da isteyemeyiz, ama en azından çağdaş anlamda kapitalist olmasını isteriz. Adalet Partili çoğunluğun da eğiliminin özleminin başka türlü olduğunu sanmıyoruz.

Yeni modelle çağdaş kapitalizm çizgisinin çok daha gerilerine gidecek olan bozuk ve adaletsiz düzende, yalnız işçilerle memurlar değil, yalnız köylüler değil, esnaf ve sanatkârlar da ezilmektedir.

Çünkü halkın satınalma gücü kısıldıkça esnafın mal satabilme olanağı da kısılmaktadır. Gerçi lüks tüketim mallarını alanlara satıcılık yapan esnafın kazancı yine eskisi gibi sürebilir, hatta belki de yükselebilir. Ama dar ve orta gelirli vatandaşlara satış yapan esnaf, yani mahalle bakkalı, mahalle kasabı, mahalle manavı, kasaba, tuhafiyecisi, manifaturacısı... Onların müşterilerinin satınalma gücü artık alabildiğine düşmekte ve bu yüzden esnafın da sıkıntısı günden güne büyümektedir.

Köylünün, Çiftçinin Üretim Gücünün Düşüşü

Köylülerin, çiftçilerin bir bölümü ise gereken düzeyde üretim yapamayacak duruma düşmüşlerdir. Bulsa bile gübreye, bulsa bile mazota, lastiğe para yetiştirebilme gücü kalmamıştır pek çok köylümüzün. Tütün alımında görüldüğü gibi, aslında devalüasyon oranını bile karşılayamayacak ölçüde kalan taban fiyatlarla veya ortalama fiyatlarla, köylümüz, ayakta durmakta ve üretimini sürdürmekte büyük zorluk çekecektir.

Gübreyi, mazotu bir yana bırakınız, devalüasyonu bir yana bırakınız, tütün ortalama alım fiyatındaki artış oranı, o tütünden yapılan sigaranın fiyatındaki artış oranını bile karşılayamamaktadır.

Sayın Demirel geçen gün verdiği bir demeçte bu konuda yanlış rakamlar söyledi. Geçen yıl Ege tütün ekicisine 4.5 milyar lira ödenmiş olduğunu öne sürdü. Oysa gerçekte geçen yıl Ege tütün ekicisine Tekelden 8 milyar 300 milyon, bankalardan da 3 milyar 600 milyon lira olmak üzere, toplam 12 milyar liraya yakın para ödenmiştir. Bunun içinden bir bölümü kredi olarak düşülse bile, geçen yıl Ege'de yaklaşık 160.000 ton tütün alındığına, ortalama fiyat da yaklaşık 60 lira olduğuna göre, ekicinin eline geçen para en az 9.5-10 milyar liradır.

Sayın Demirel, şimdi, 1980 yılında ise, Ege tütün ekicisine 12.5 milyar lira ödendiğini belirtti. Demek ki geçen yıl ödenenle bu yıl ödenen arasında, devalüasyonu ve enflasyonu karşılayacak kadar fark yoktur.

Sayın Demirel'in ayni demecinde yaptığı traktör hesabı da yanlıştır. Geçen yıl Ege'de ekicinin 12 ton tütün satarak bir traktör alırken, bu yıl 8 ton tütün karşılığında bir traktör alabildiğini söyledi. Bu yıl için söylediği rakam doğru olabilir, fakat geçen yıl için söylediği rakam kesinlikle yanlıştır. 1979 Nisanı'ndan önce 220 bin lira olan traktör şimdi, bu hükümetin getirdiği fiyat artışlarıyla, 800 bin liranın üstüne yükselmiştir.*

Tarımda ortaya çıkan zorlukların bir belirtisi, pancar ülkesi Türkiye'nin bu yıl dışardan dövizle şeker almak zorunda kalmasıyla görülmektedir.

Buna mecbur kalacağımızı Sayın Demirel de açıklamıştır.

Oysa Türkiye'de pancar üretimi boldur ama mazotsuzluktan pancar fabrikalara zamanında taşınamamıştır.

Toplumsal Gerilimin ve Bunalımın Artışı

Yeni ekonomik politika tarım kesiminde üretim gücünü böylesine kısınca kentlere akım hızlanacak, kentlerdeki işsizlik ve gerilim de büsbütün artacaktır.

Kendini "hesap adamı" gibi sanıtan Sayın Demirel, "hesap adamı" görüntüsü altında nasıl hesap oyunları ve şaşırtmacaları yaptığını, 29 Ekim günü Millet Meclisi'ndeki görüşmelerin sonunda söylediği sözlerle bir kez daha göstermiştir.

Daha önceki demecinde Sayın Demirel, geçen yıl Ege bölgesinde tütün ekicisinin 12 ton tütün parası karşılığında bir traktör alabildiğini söylerken, 29 Şubat günkü Meclis konuşmasında bu rakamı 12 tondan 15 tona çıkarttı. "Geçen seneki parayla 15 ton sattığı zaman ancak bir traktör alırdı" dedi.

Milletvekili sıralarından, geçen yıl Ege tütün ekicisinin 3.5-4 ton tütün parası ile bir traktör alabildiği hatırlatıldığında ise, Sayın Demirel, "Bu yıl traktörün 800 bin lira olduğunu, o fiyat üzerinden traktör alabilmek için de, geçen yılki tütün fiyatlarıyla 15 ton tütün satmak gerektiğini" söyledi.

Hesap oyunu ve şaşırtmacası şurada: Sayın Demirel, geçen yılın tütün fiyatıyla, bu yılın yaklaşık dört kat artmış traktör fiyatını karşılaştırdığını böylece açığa vurmuş oldu. Oysa, ekicinin geçen yılki alım gücünü hesaplarken geçen yılın tütün fiyatıyla yine aynı tarihlerdeki traktör fiyatını karşılaştırmak gerekirdi.

Geçen yıl şubat ayında 220 bin lira olan bir FİAT-408 traktörünün bu yıl şubat ayındaki fiyatı 833 bin liradır. Demek ki, geçen yıl 3.5-4 ton tütün parasıyla bir traktör alınabiliyormuş.

Buna göre, şimdi, Demirel Hükümeti döneminde, bizzat Sayın Demirel'in ileri sürdüğü gibi, 8 ton karşılığında bir traktör alınabiliyorsa, Ege tütün ekicisi, bir traktör için geçen yıl ödediğinin iki katı tütün parası ödemek zorunda demektir.

Bir yandan ekonomik bunalımın yoğunlaşmasından ve bir yandan da toplumsal dengesizliklerden ve iktidarın, TÜRK-İŞ bildirisinde de belirtilen, kışkırtıcı davranışlarından kaynaklanan toplumsal gerilim ve sürtüşmeler, artık yalnız iş güvenliğini değil rejimimizi de tehdit edici boyutlara ulaşmaya başlamıştır. Askeriyle, polisiyle güvenlik görevlileri için bile can güvenliğinin kalmadığı bir ortama sürüklenmiştir Türkiye...

Bu durum karsısında sorunların kökenine inilecek yerde, gerçekçi teşhisler konup yeterli ve sağlıklı çözümler aranacak yerde, baskıları arttırma eğilimine, asıp kesme eğilimine kapılanlar çoğalmaktadır. Şahların şahına bile yaramamış köhne önlemlere heveslenenler maalesef artmaktadır.

Bu ortamda yeni yetişen kuşağın nasıl bir çırpınış ve bunalım içine sürüklendiğini görmezlikten gelemeyiz.

Böylesine olumsuz koşullar altında yetişen ve gencecik kafaları, yürekleri eğer kendilerini sıkı tutmazlarsa her türlü kışkırtmaya açılan gençleri iki bin yıllarına ait hayallerle kimse avutamaz, kimse oyalayamaz.*

Demokrasiye Bağlı Partiler El Ele Verebilselerdi...

Artık yurtdışındaki işçilerimiz de yurdumuzun haline dertleniyorlar. Tatilleri için yurda gelmekten bile çekinir oldu bazıları. Son kez uçakla dönerken iki kadın işçinin Ankara üzerine geldiğimiz-

---

Bir Anadolu kentinde, lisenin ikinci sınıfında okuyan bir öğrencinin mektubundan:
"Ben lise ikinci sınıfa giden bir kız öğrenciyim... Günümüz Türkiye'sinde ülke ekonomisinin çökmüşlüğünün doğurduğu bunalım Türk toplumunun her bireyini etkilemektedir...
İlerde liseyi bitirince üniversite giriş sınavlarını kazanırsam ben de üniversiteye gideceğim, fakat şimdiden bu sorun beni düşündürtüyor. Eşit eğitim imkanı olmadığından ve üniversite sorunlarının özel okul öğrencilerine göre hazırlanmasından, üniversite giriş sınavlarını kazanacak mıyım yahut kazanırsam öğrenim güvenliğine sahip olacak mıyım? Acaba, zalimce atılan bir kurşuna hedef olmadan, sağ salim okulu bitirebilecek miyim: Ve okulu bitirince iş bulabilecek miyim? İşte önümdeki sorunlar bunlar. Eğer bunları aşarsam bir yaşam kurabilirim."
Bunun gibi binlerce eşitsizlik ve sömürü var Türkiye'de...
"Her gördüğüm haksızlık, her gördüğüm sömürü şekli, belki kötü bir duygu ama beni nefrete boğuyor. Eğer ben şimdiden bu tip duygulara sahip olursam ilerdeki yaşamında nasıl olacağım, bilemiyorum."

de birer cümlelik konuşmasına kulak misafiri oldum. Pencere yanında oturan kadın işçi dışarıya bakıp, "Ankara karlı" dedi. Öbürü dışarıya bakmadan, "Ankara üzüntülü" dedi.

Bazı yanlışlıklarımızı eksikliklerimizi yurtdışından bakarak daha iyi gören işçilerimizden birçoğu, "Neden iki büyük parti el ele verip de bir şeyler yapmıyorsunuz, halkımızı, ülkemizi kurtarmak için?" diye soruyorlar her gittiğim yerde.

İki büyük parti veya demokrasiye bağlı üç parti, el ele versek, mucizeler yaratamazdık ama bunalımdan çıkışın, çıkmazdan kurtuluşun asgari bazı gereklerini olsun yerine getirebilirdik.

Bu asgari gereklerden birisi, Türkiye'de iktidardan iktidara bir kaptan öbür kaba aktarılmayacak, iktidar değişiklikleri sürecinde de tüm halkın güvenini üzerinde toplayabilecek, koruyabilecek bir kamu yönetimi oluşturabilmek. Birimiz gelip birimiz giderek kamu yönetiminde bu türlü bir reformu gerçekleştiremeyiz. Oysa demokrasiye bağlı partiler bir süre için bu bunalım döneminde el ele verseydi en azından Türkiye'de devleti ayağa kaldıracak bir kamu yönetimi sistemini birlikte oluşturabilirdik.

Kamu iktisadi kuruluşlarına, kooperatif birliklerine çekidüzen verebilirdik. Geçen gün Meclis kürsüsünden, Sayın İçişleri Bakanı, Jandarma Genel Komutanlığı'nın bir raporunu okudu. Nasıl her iktidar değişikliğinde bir kuruluşun binlerce işçisi değişiyor, onu anlatan bir rapor... Buna hiçbir toplum, hiçbir devlet, hiçbir kuruluş dayanamaz. Ama hiçbir parti de bu acı gerçekleri tek başına kolay kolay değiştiremez.

Böylesine büyük bir bunalım döneminde, demokrasiye bağlı sorumlu partiler, bir araya gelerek, kooperatif birliklerine demokratik bir yapı verebilirlerdi, kamu iktisadi kuruluşlarını ve tümüyle kamu yönetimini iktidar değişikliklerinden hiç etkilenmeyecek bir hale getirebilirlerdi. Devlet sektörünü bir partizanlık ve baskı aracı olmaktan kurtarabilirlerdi.

El ele verseydik gitgide bozulmaya başlayan çalışma barışını ülkemizde yeniden kurabilirdik.

Hakça bir dağıtım ve destekleme düzenlemesiyle köylümüze tarlasını tam verimle işleyebilecek, verimini arttırabilecek gücü kazandırabilirdik.

Doğal kaynaklarımıza kadar, tarımımıza, hayvancılığımıza kadar ülkemizin kapılarını dış sömürüye açmaksızın da, küçük ve orta boy sanayicilerimizi yabancılara ezdirmeksizin de, ekonomiyi çıkmazdan kurtarmanın ve yabancı sermayeden yararlanmanın yolunu yordamını bulabilirdik.

Elbette dış yardım da gereklidir. Daha çoğu gereklidir. Ama bir ulus önce kendi kendine yardım etmelidir. Durduğu yerde çığ gibi büyüyen bir dış borç yükünün ve petrol faturasının altında eziliyor Türk ulusu, durmadan büyüyen bu açığı el yamasıyla kapatamayız. Oysa bir yandan dış yardım sağlanmaya çalışılırken bir yandan da Türkiye'yi demokratik rejim içinde kurtarmaya çalışan partiler el ele verselerdi, dışsatım gelirlerimizde bizim 1978-79 yıllarında tek başımıza başarabildiğimiz gibi bir atılım yapabilirler, hatta belki onun ötesinde de bir atılım gerçekleştirebilirlerdi; ve bir yandan borç yükümüz artarken bir yandan da o borcu ödeme gücümüzü arttırabilirler, geleceğe güvenle bakmamızı sağlayabilirlerdi.

Yine el ele verseydik, dış yardımları da, ulusal haklarımızdan, sorunlarımızdan ödün vermeksizin sağlayabilirdik.

El ele verebilseydik, yurttaşlarımız arasına "Sünni-Alevi" diye, "Türk soylu-başka soylu" diye ayrılıklar, sürtüşmeler sokulmasını önleyerek ulusal barışı sağlayabilirdik. Şiddet eylemcilerinin yararlandığı küskünlükleri, kırgınlıkları, kuşkuları elbirliği ile giderebilirdik.

Bu şekilde bir el ele verişle, bizim istediğimiz demokratik sol düzen gerçekleşemezdi, bunu biliyorum; Adalet Partisi Hükümeti'nin getirmeye çalıştığı sömürü modeli de elbette gerçekleşemezdi, Milli Selamet Partisi'nin kendine özgü amaçları, hayalleri de gerçekleşemezdi. Ama, toplumun bunalımdan, ekonominin darboğazlardan kurtulacağı ve bütün bu ayrılıklarımızın daha rahat tartışılabileceği bir yola, elbirliği ile sokabilirdik ülkemizi. Ülkemizi o yolda belli bir esenlik noktasına ulaştıktan sonra da yine her birimiz istersek kendi yolumuza gidebilirdik.

Hükümet Kararlarını Siyasetle İlgisiz Göstermenin Sakıncaları

Fakat böyle bir uzlaşma Demirel zihniyetine uymuyor. "Hepimiz ayrı partileriz" diyor, Sayın Demirel. "Her partinin böyle bir bunalım döneminde bile inatla ve münhasıran kendi çizgisini izlemesi gerektiğini" öne sürüyor, başka türlüsünü âdeta demokratik siyasetten uzaklaşmaymış gibi göstermek istiyor. Oysa, bir yandan da bir çelişkiye düşüyor. Sorunların "devlet sorunu" boyutlarına, "millet sorunu" boyutlarına ulaştığını söylüyor. "Aldığımız kararların, getirdiğimiz çözümlerin siyasetle ilgisi yoktur, siyasi bir yönü yoktur" diyor. Nasıl olmaz bunların siyasetle ilgisi? Aldıkları kararların hepsi demokrasiyi yıkasıya siyasetle ilgilidir; vatandaşın boğazını sıkasıya siyasetle ilgilidir; uluslararası alanda Türkiye'yi birtakım çıkmazlara sokasıya siyasetle ilgilidir.

Bir Başbakan, bir büyük siyasal partinin lideri, ikide bir bu akıl ve mantıkdışı sözü yineleyecek olursa, kendisini uyarırım; bazıları da çıkar, "Mademki yaptıklarımızın siyasetle ilgisi yokmuş, siyasi yönü yokmuş, öyleyse ülkeyi yönetmek, bunalımdan çıkarmak için siyasal partilere, siyaset adamlarına da gerek yok" demeye başlarlar.

Hele hükümetin, dış siyasal ilişkileri ilgilendiren en önemli, en hayati sorunları bile, sanki siyasal mekanizma dışında çözülebilir teknik sorunlar gibi göstermesi, bu akıl ve mantıkdışı zihniyetin çok sakıncalı bir örneğidir.

Ege sorunlarına, "Teknik sorunlar bunlar" dedi hükümet. Sonra bu mantığın, bu acayip mantığın bir doğal uzantısı olarak, Ege'ye ilişkin çok önemli bir siyasal sorunu, sanki siyasal mekanizma dışında çözülürmüş gibi, çözülebilirmiş gibi gösterecek kadar da ileri gitti.

Oysa sayın milletvekilleri, yapılması gereken, siyasal karar konularını siyaset dışına çıkarmak veya siyaset dışı gibi göstermek değildir; yapılması gereken, siyasal mekanizma içinde siyasetin demokratik kuralları içinde, hiç değilse böylesine bir bunalım döne-

minde, demokrasiyi benimseyenler arasında bir süre için siyasal uzlaşmayı başarabilmektir. Siyasetin ve partilerin saygınlığı, bu yapılabildiği ölçüde artar, bu yapılabildiği oranda demokrasimiz sağlamlaşır.

Ama Demirel Hükümeti'nin tutumuyla, Demirel zihniyetiyle maalesef bu yola gidilemeyeceği anlaşılmıştır.

Kıssadan Hisse

Ekonomide uygulanmak istenen Demirel modeliyle ve bu modelin kaçınılmaz toplumsal ve siyasal sonuçlarıyla ülkenin ne hale geleceği, demokrasimizin nasıl tehlikelere sürükleneceği ve sürüklenmekte olduğu artık belli olmuştur.

Bu durumda, bunlar belli olduktan sonra, "hele biraz daha yıksın, biraz daha yaksın, biraz daha acıtsın da ne olduğu iyice anlaşılsın" zihniyetiyle zaman yitirmenin ve tehlikeleri günden güne büyütmenin sorumluluğuna biz CHP 'liler katılamayız. Bu tutumu izleyenler, kendileri de ister istemez bu hükümetin sorumluluğunu paylaşmış olurlar.

Sözlerimi bitirirken, bu vesile ile kısa bir öykü anlatmak isterim; bir eski Çin öyküsü:

Bir ara bir köyde yangın çıkmış, bütün kulübeler yanmış; bir kulübenin içinde de bir kuzu bağlıymış, kuzu da yanmış. Yanan kulübeden güzel bir koku gelmeye başlamış. Köylüler gitmişler bakmışlar, yanık kuzuyu görmüşler, kuzuyu tatmışlar, çok beğenmişler; ve o şekilde dünyada "fırında kuzu" denilen yemek icat olunmuş... Fakat birkaç asır, fırında kuzu pişirmek için, o köylüler bir kulübeye kuzu bağlayıp kulübeyi yakmışlar. Uygarlığın, ilerlemenin gereği ise, kulübeyi yakmadan fırında kuzuyu yemenin hünerini gösterebilmektir.

Tabii kulübenin yanmasında da yarar görmeyenler için geçerlidir bu öykü.

Herkesin kıssadan kendine göre hisse çıkaracağını umarım.

III. BÖLÜM

SOKAK ve EKONOMİDEKİ ANARŞİ DEVLETE EGEMEN OLUYOR

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in 28 Ocak 1980 günü yaptığı basın toplantısını açış konuşması.

Ülkeyi Bu Karanlık Günlere Demirel Getirdi

Demirel, 15 yılın yaklaşık 9 yılında, başbakandı. Partisi daha da uzun süre hükümetteydi. Kendi hükümetlerinin o uzun yıllar boyunca izlediği tutumun, gerek ekonomi bakımından gerek iç kavgalar ve bölünmeler bakımından ülkeyi bu karanlık günlere, bu çıkmaza getireceğini zamanında görememiş olmak, bir siyaset adamı için, bir devlet adamı için, bir parti için bağışlanmaz eksikliktir.

Başbakan Sayın Demirel, dünkü basın toplantısında acı ve açık bir tablo çizdi.

Halkın büyük çoğunluğuna yaşamı zindan eden son zamları ve önlemleri, vicdanlı bir devlet adamı olmanın, koltuktan önce, hükümetten önce ülkeyi düşünmenin gereği saydığını belirterek, "Bu acı tablo karşısında günü gün etmeyi vicdanımıza sığdıramazdık" dedi.

Aldıkları kararlar, yaptıkları zamlar için, "Yaptığımızdan başka yapılacak bir şey yoktur" dedi.

Yine Sayın Demirel, Türkiye'nin bugünkü acıklı ve acı noktaya iki ayda gelmediğini söyledi.

Bunu söylerken bir bakıma haklıydı.

Ne var ki, 1965-80 arası 15 yılın yaklaşık 9 yılında kendisi başbakandı. Partisi daha da uzun süre hükümetteydi. Kendi Hükümetlerinin o uzun yıllar boyunca izlediği tutumun, gerek ekonomik bakımından gerek iç kavgalar ve bölünmeler bakımından, ülkeyi bu karanlık günlere, bu çıkmaza getireceğini zamanında görememiş olmak, bir siyaset adamı için, bir devlet adamı için, bir parti için bağışlanmaz bir eksikliktir.

Hele 1975-77 arası dönem, yani üç yıllık Cephe Hükümetleri dönemi, petrol fiyatlarındaki hızlı artışla başlayan dünya ekonomik bunalımının, en varlıklı ve gelişmiş ülkeleri bile kaygılandırdığı ve uzun süreli köklü önlemlere yönelttiği yıllardı.

O üç yıl boyunca sorunları gözden saklayıp, bir günden öbürüne erteleyip, günü gün etmekten başka ne yaptı, hangi önlemi aldı, Demirel başkanlığındaki Cephe Hükümetleri?..

Şimdi "vicdan"dan söz eden, "Hükümet umurumda değildir, umurumda olan Türkiye"dir diyen Sayın Demirel, o üç yıl boyunca, petrol ve enerji bunalımının Türkiye üzerindeki ağır yükünü hafifletmek için, Türkiye'yi göz göre göre sürüklendiği döviz darboğazından esirgemek için hangi cesur adımı attı, hangi çözümü getirdi?

Bırakınız herhangi bir çözüm getirmeyi, petrol üretimi bile azaldı o dönemde; enerji gereksinmesini kendi kaynaklarımızdan karşılayacak santrallerin yapımı sürüncemede bırakıldı; Türkiye'nin dışalımları arttırılırken, dışsatımları, döviz gelirleri geriletildi.

DÇM'lerle, yani "dövize çevrilebilir mevduat" denen emanet dövizlerle ve tefeci kredileriyle, üç yıl, günü gün ederken vicdanı sızlamadı mı Sayın Demirel'in?

1978 başında biz hükümete girdiğimizde, büyük bölümü çok kısa vadeli olmak üzere, faizleriyle birlikte 18 milyar dolarlık dış borç devraldık.

O kadar borçla Türk ekonomisine üç yılda ne katıldığını, enerji sorununa ne çözüm getirildiğini; dışsatım gelirlerinin 1976'dan 1977'ye, yaklaşık 2 milyar dolardan 1 milyar 733 milyon dolara neden ve nasıl düşürüldüğünü; o kadar borçlanmaya karşın üç yıl

sonunda Merkez Bankası'nın 70 sente muhtaç duruma nasıl getirildiğini çok sorduk, ama bir yanıt alamadık bugüne kadar.

Vicdan ve Demirel

Biz, Demirel'in bıraktığı borçları erteletmek, Türkiye'ye uygun koşullu yeni krediler bağlayabilmek, Türk devletine dünyada yeniden saygınlık kazandırabilmek ve yeni dış pazarlar bulup dışsatım gelirlerimizi arttırabilmek için çırpınırken, işçileri, köylüleri, memurları, esnafı, şoförü, ev kadınlarını açıktan ayaklanmaya kışkırtmak hangi vicdanın, hangi memleket sevgisinin gereği idi?.. "Vicdan"dan söz eden Sayın Demirel, biz hükümetteyken kullandığı ağır deyimler için, acaba şimdi olsun biraz vicdan azabı duymakta mıdır?

1978 başında, iflasın eşiğinde, enkaz halinde bir ekonomi devralmıştık. O enkazın altından ülkeyi kurtarıp, ekonomiyi yeniden canlandırabilmek için; Cephe Hükümetlerinden bize miras kalan ağır dış borç yükünü hafifletebilmek, borç taksitlerini erteletebilmek için, ülkeden ülkeye dolaşmak zorunda kaldığımız günlerde bizim yurttan kaçtığımızı iddia ederken, vicdanı neredeydi Sayın Demirel'ın?..

Biz o borçları erteletmek, Türkiye'ye uygun koşullu yeni krediler sağlayabilmek, Türk devletine dünyada yeniden saygınlık kazandırabilmek ve yeni dış pazarlar bulup dışsatım gelirlerimizi arttırabilmek için çırpınırken, işçileri, köylüleri, memurları, esnafı şoförü, ev kadınlarını açıktan ayaklanmaya kışkırtmak, hangi vicdanın, hangi memleket sevgisinin gereği idi?..

Şimdi topluma içirtmekte olduğu acı ilaçları "cesaret" eseri olarak gösteriyor Sayın Demirel... Kendi hükümetlerinin ekonomimizde açmış olduğu derin yaraları iyileştirmek için bizim getirmek zorunda kaldığınız çok daha hafif ilaçtan ise "çılgınlık ve cinnet" eseri diye niteliyordu. O önlemleri almanın "geri zekâlılık" olduğunu söylüyordu.

Dünkü konuşmasında "vicdan"dan söz eden Sayın Demirel, biz hükümetteyken kullandığı ağır deyimler için, acaba şimdi olsun biraz vicdan azabı duymakta mıdır?

Yüz Gün Sonra Cennet Vaat Eden Demirel, 77 Günde Ekonomiyi Felç Etti

Demirel, CHP Hükümeti için, "Bu hükümet gider, dert biter" diyebiliyordu. Hükümeti kurduğu sırada da yüz gün sonrası için neredeyse cennet vaat ediyordu. Oysa hükümete gelişinin 77. gününde, dertler bitmek şöyle dursun, ekonominin felç olduğunu şimdi kendisi itiraf ediyor.

Biz hükümetteyken gelen çok daha hafif zamlar için, "Bunlar zam değil, vatandaşı soymaktır" diyen, "Zamla öldürdükten sonra diriltmeye imkân yoktur" diyen Sayın Demirel, şimdi kendi getirdiği korkunç zamlar için, "Başka yapılabilecek bir şey yoktur, başka yapılacak bir şeyi bilen varsa söylesin" diyebilmektedir.

Bütün bunları bırakınız, daha son kez hükümete gelmeden bir ay kadar önce, Sayın Demirel, Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti için, "Bu Hükümet gider, dert biter" diyebiliyordu. Hükümet'i kurduğu sırada da, yüz gün sonrası için neredeyse cennet vaat ediyordu.

Oysa, Hükümet'e gelişinin 77. gününde, dertler bitmek şöyle dursun, ekonominin felç olduğunu şimdi kendisi itiraf ediyor.

Bu acılı günlerde geçmişi irdelemek, bu tür polemiklere girmek istemezdim. Ama Sayın Demirel, son konuşmalarında bile, bir yandan polemiğe girmeyeceğini, demagoji yapmayacağını söylerken, bir yandan da, Türkiye'de her şeyin 21 aylık Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti döneminde bozulduğunu iddia etmekten, o yolda imalarda veya açık iddialarda bulunmaktan hâlâ kendini alamadığı için bunları hatırlatma zorunluluğunu duydum.

Kaldı ki 21 aylık hükümet dönemimizin hesabını, ben, devir-teslim sırasında açık açık verdim.

Merkez Bankası'ndaki döviz rezervlerini nerede bulup nereye çıkardığımızı, işçi dövizleri girişim ve dışsatım gelirlerini nereden nereye yükselttiğimizi, ne kadar borç yükünün ne kadarını ertelettiğimizi ve ne kadar yeni kredi olanakları sağladığımızı, ne stoklar bıraktığımızı anlattım. Kısacası, ne sorunlar devralıp ne olanaklar devrettiğimizi, hiçbiri yalanlanamayan rakamlarla, yeni Demirel Hükümeti kurulurken, bir bir açıkladım.

1978 ve 1979 yılları, Türkiye'de dışsatım gelirlerinin hızla arttığı yıllar olmuştu. 1979 yılında, Cumhuriyet Halk Partisi hükümetteyken, başlıca sanayi dallarında üretim artışları başlamıştı. Hem de büyük zorluklara karşın...

Hele 1979'un ilk altı ayında Türkiye görülmemiş güçlüklerle, engellerle karşı karşıyaydı; Cephe Hükümetlerinden kalan ve henüz ertelenememiş olan dış borçların yüzlerce milyon dolarlık taksitlerini ödemek zorundaydık ve henüz hiçbir dış kredi gelmemişti; dünya petrol fiyatlarında ise yüzde yüze varan bir artış dönemine girilmişti.

O aylarda bazı sıkıntılar çekildi. Ama bu kış olduğu gibi evler hastaneler yakıtsız bırakılmadı; yakıtsızlıktan okullar kapatılmadı... Tarlalar zamanında ekildi, ürünler zamanında kaldırıldı ve pazarlandı.

Evet, mazot almak için bazen kuyrukta beklendiği oldu; ama tüm çiftçiler yeterince mazotu zamanında alabildiler. Hiçbiri gübresiz ilaçsız kalmadı. *Fuel-oil*'sizlikten fabrikalar kapanmadı; şehirlerarası otobüs seferlerinde de mal taşımacılığında da en küçük bir aksama olmadı.

Ekonomi için "felç oldu" deyimini, o sıralarda, Sayın Demirel bile kullanamadı.

Üstelik Türk ekonomisine yeniden güvenilirlik kazandırılarak, yalnız 1979 yılında, 2 milyar 735 milyon dolar tutarında uygun koşullu krediler sağlandı; bu kredilerin büyük bölümü de, daha kullanılmasına vakit kalmadan, yeni hükümete devredildi.

Bu durumda, son iki buçuk ayın sıkıntılarını, önceki hükümetten devralınmış gibi göstermek, "vicdan"dan söz eden bir başbakana yaraşmıyor.

AP Halkın Yaşam Koşullarını Dayanılmaz Ölçüde Ağırlaştırdı

"CHP hükümetten gider, dert biter" diyenler, hükümete geldikten sonra, Türk ekonomisini kapkaranlık bir döneme soktular. Fabrikalar birbiri ardından kapanmaya, üretim büyük ölçüde düşmeye, dışsatım ve işçi dövizleri hızla gerilemeye başladı; ve sıfırın altında 20 dereceye kadar varan soğuklarda insanlar hastanelerde, evlerde yakıtsızlıktan titreşir oldular; okullar yakıtsızlıktan tatil edildi; mal taşımacılığı büyük ölçüde aksadı. AP Hükümeti'nin kuruluşundan bu yana, halkın pahalılıktan ve yokluklardan çektiği sıkıntı çığ gibi büyüdü.

Gerçek o ki, "Cumhuriyet Halk Partisi hükümetten gider, dert biter" diyenler, hükümete geldikten sonra, Türk ekonomisini kapkaranlık bir döneme soktular.

Fabrikalar birbiri ardından kapanmaya, üretim büyük ölçüde düşmeye, dışsatım ve işçi dövizleri hızla gerilemeye başladı; ve sıfırın altında 20 dereceye kadar varan soğuklarda insanlar hastanelerde evlerde yakıtsızlıktan titreşir oldular; okullar yakıtsızlıktan tatil edildi; mal taşımacılığı büyük ölçüde aksadı.

Adalet Partisi Hükümeti'nin kuruluşundan bu yana, halkın pahalılıktan ve yokluklardan çektiği sıkıntı çığ gibi büyüdü. Şimdi bunların da üstüne gelmeye başlayan zincirleme zamlar ve fiyat artışları ise, halkın çok geniş bir kesimi için, yaşam koşullarını dayanılmaz ölçüde ağırlaştırmaktadır.

Kışın başından beri ısınacak yakıt bulamayan halk, şimdi, yakıt bulsa bile, yüzde yüz artan fiyatlar karşısında o yakıtı nasıl alabileceğini kara kara düşünmektedir.

İki aydır ürününü pazarlara veya limanlara taşımak veya mevsimi gelen yerlerde tarlasını işlemek için gerekli mazotu bulamayan köylü, şimdi, mazot bulsa da mazota ve, fiyatları yüzde 500'le yüzde 750 arasında yükseltilen gübreye, nasıl para yetiştireceğini bilemez durumdadır.

İki aydır zaman zaman çay, şeker, sigara bulamayan yurttaşlardan birçoğu, şimdi, yeni zamlardan sonra, bunları bulsalar da alabilmekte zorluk çekeceklerdir.

Haftalardır kağıt sıkıntısından bunalan gazeteler, şimdi, kağıt bulsalar bile, yüzde 400'ü aşan kağıt fiyatı artışını nasıl karşılayabileceklerinin ve okuyuculara nasıl aktarabileceklerinin kaygısı içindedirler.

Devlet Devlet Olmaktan Çıkarılmaktadır

AP Hükümeti'nin izlediği tutumla, anayasamızın temel ilkelerinden olan "sosyal devlet" kavramı bir yana bırakıldığı gibi, devlet artık neredeyse devlet olmaktan çıkarılmaktadır. Çünkü kapitalizmin en ileri gittiği ülkelerde bile devletin üstlendiği bazı temel ekonomik ve mali işlevler ve görevler, hükümetin bu tutumuyla, çok büyük ölçüde, özel sektörün güçlü bir kesimine bırakılmaktadır.

Bu durumda, kamuoyunun ve basının dikkati, daha çok, son günlerin korkunç fiyat artışları üzerinde ve –petrol ve gübre gibi başlıca dışalım malları bakımından– yüzde yüze varan devalüasyon üzerinde yoğunlaşmaktadır. Halkın çektiği ıstırap karşısında dikkatlerin bu konulara yoğunlaşması bir bakıma doğal sayılabilir.

Oysa, Adalet Partisi Hükümeti'nin, 75. günü dolarken almaya başladığı ekonomik ve mali kararlar, devalüasyonun ve fiyat artışlarının da ötesinde sorunlar ve bunalımlar yaratacak niteliktedir. Bu kararlarla belirlenen hükümet tutumu şimdilik gözden kaçmaktadır.

Bu basın toplantımda ben, demokrasiyi tehlikeye ve ülkeyi çok daha ağır bunalımlara sürükleyebilecek, devleti ekonomide tümden etkisizleştirebilecek bu son derecede sakıncalı tutuma dikkatleri çekme gereğini duyuyorum.

Bu tutumla, anayasamızın temel ilkelerinden olan "sosyal devlet" kavramı bir yana bırakıldığı gibi, devlet artık neredeyse devlet olmaktan çıkarılmaktadır.

Çünkü kapitalizmin en ileri gittiği ülkelerde bile devletin üstlendiği bazı temel ekonomik ve mali işlevler ve görevler hükümetin bu tutumuyla, çok büyük ölçüde, özel sektörün güçlü bir kesimine bırakılmaktadır.

Merkez Bankası'nın işlevlerini birçok alanda özel bankalar ve büyük sermaye üstlenmektedir. Petrolü veya petrol için gerekli dövizi bulmaktan, dışalıma ve dışsatıma kadar birçok alanda devletin görevleri alabildiğine sınırlanmaktadır.

Devlet fiyat ve piyasa denetimiyle ilişiğini kesmektedir; fiyatları ve piyasayı tam anlamıyla başıboş bırakmaktadır. Devletin elinde, geçen gün Maliye Bakanı'nın yaptığı gibi, "Ne olur, fiyatları gerekenin üstünde arttırmayın!" diye yalvarmaktan başka bir olanak kalmamaktadır.

Bırakınız özel sektörü, kamu iktisadi kuruluşları bile, o arada kamu hizmeti gören bazı kuruluşlar bile, maliyetlerini ve fiyatlarını diledikleri gibi yükseltebileceklerdir. Devlet bunlara sosyal görevler de veremeyecektir.

Hakça bir sunu-istem dengesi bir ölçüde olsun kurulmadan ve devlet sektörünün kaynaklarını sorumluca kullanmasını güvence altına alıcı bir düzen gerçekleştirilmeden, fiyatları böylesine başıboş bırakmak, halkı insafsızca ezmek demektir.

Öte yandan, madencilik, tarım ve hayvancılık, gıda ve yem sanayii gibi alanlarda ve sırf yerli sermayeyle ve teknolojiyle yapılabilecek en basit işlerde bile, kapılar, yabancı sermayeye ardına kadar açılmaktadır. Üstelik, yabancı sermayeye ilişkin konularda, hükümetin yasa gereği olan karar yetkileri de büyük ölçüde kaldırılmaktadır.

Anayasa gereği olan planlı kalkınma süreci ise fiilen sona erdirilmektedir.

Kısacası, ekonomide devlet artık devreden çıkarılmaktadır; kapitalizmi en ileri biçimiyle uygulayan ülkelerde bile görülmedik ölçüde devreden çıkarılmaktadır. Oysa, sayın başbakanın dilinden düşürmediği "fevkalâde hal" dönemlerinde, yalnız sokaktaki anarşiye karşı değil, ekonomik anarşiye karşı da devlet etkinliğini arttırmak gereklidir. Nitekim enerji bunalımı dolayısıyla, birçok

kapitalist ülkeler ve hükümetler bu gereksinmeyi duymaktadırlar. Bu, devletçiliğin değil, devlet olmanın gereğidir.

Fakat, bundan böyle, Türk ekonomisinin ve toplumunun yönetimini ve yönlendirilmesini, geniş ölçüde, bazı büyük sermaye çevreleriyle onların işbirliği yapacağı bazı dış finans çevreleri üstlenmiş olacaklardır.

Dikta Rejimiyle Yönetilen Ülkelerde Bile İflas Etmiş Düzen, Türkiye'ye İthal Ediliyor

Dikta rejimi altındaki kimi Güney Amerika ülkelerinde bile iflas etmiş bir düzen, şimdi, üstelik daha ileri boyutlarla, Türkiye'ye ithal ediliyor. Bu yola gidilirken, Türkiye'nin toplumsal bunalımlar içinde kıvranan bir demokratik ülke olduğu, böyle bir ülkede o tür bir düzenin nasıl gerilimlere ve sorunlara yol açabileceği unutulmuş görünüyor.

Dikta rejimi altındaki kimi Güney Amerika ülkelerinde bile iflas etmiş bir düzen, şimdi, üstelik daha ileri boyutlarla, Türkiye'ye ithal ediliyor. Bu yola gidilirken, Türkiye'nin toplumsal bunalımlar içinde kıvranan bir demokratik ülke olduğu, böyle bir ülkede o tür bir düzenin nasıl gerilimlere ve sorunlara yol açabileceği unutulmuş görünüyor.

Yeni Adalet Partisi Hükümeti'nin kurulduğu günlerde, büyük sermaye çevrelerince belirtilen bir isteği bu noktada anımsatmak isterim:

"Hükümet anarşiyi halletsin, ekonomiyi bize bıraksın" demişti o çevreler.

Terör ve toplumsal kargaşalık anlamında anarşiyi halledemeyen, tersine, büsbütün ağırlaştıran bu hükümet, şimdi, ekonomiyi, özel sektörün belli bir kesimine ve bazı dış mali çevrelere bırakmaktadır; bazı büyük sermaye çevrelerinin isteğini böylece yerine getirmiş olmaktadır.

Sokaklar, Okullar ve Devlet Daireleri "Bozkurtlar"a, Ekonomi de Başka Bazı Kurtlara Bırakıldı

Demirel, birlikte tertiplere giriştiği bazı çıkar çevrelerine bir açık çek vermişti. Şimdi o çıkar çevreleri, o açık çeki diledikleri gibi doldurup Demirel Hükümeti'nin önüne koymuşlardır. Demirel Hükümeti de o çekin ağır bedelini, devletin ve halkın sırtından ödemektedir.

Sayın Demirel'in sık sık yakındığı "anarşi," bu durumda, sokakta olduğu gibi, ekonomide de asıl şimdi korkunç boyutlara varacaktır. Ekonomide artan anarşinin ise, sokaktaki ve toplumdaki anarşiyi büsbütün körükleyeceği kuşkusuzdur.

Sokaklar, okullar ve devlet daireleri "bozkurtlar"a bırakılırken, ekonomi de başka başka kurtlara bırakılmaktadır.

Geçen yılın ilkbaharında, biz hükümetteyken, bir "Ekonomiyi Güçlendirme Programı" uygulamaya başlamıştık. O arada, başta altın ve döviz kaçakçılığı olmak üzere, bazı spekülatif kazanç alanlarını toplum yararına bir ölçüde denetim altına alma girişiminde bulunmuştuk. O aşamada kimi çıkar çevrelerinin, hükümeti düşürmek için, içerde ve dışarıda engellemek için, nasıl bir kampanya açtıkları hatırlardadır.

Bunun üzerine, 15 Mayıs 1979 günü yaptığım bir konuşmada ben şunları söylemiştim:

"Eğer bir devlet, büyük sermaye çevrelerinin paralı duyurularıyla, uyarılarıyla, muhtıralarıyla ve paralarıyla hükümet değiştirip kurar duruma gelirse o devlet bir daha kolay kolay belini doğrultamaz. Bu yoldan öldürülecek, düşürülecek bir hükümetin yerine gelecek herhangi bir hükümet ölü doğmuş, en azından lekeli doğmuş olur" demiştim.

Şimdi öyle bir leke, Adalet Partisi Hükümeti'nin aldığı yeni politika kararlarında, bütün karalığı ve çirkinliğiyle görülmektedir.

Belli ki Sayın Demirel, o sırada, birlikte tertiplere giriştiği bazı çıkar çevrelerine bir açık çek vermişti. Şimdi o çıkar çevreleri o

açık çeki diledikleri gibi doldurup Demirel Hükümeti'nin önüne koymuşlardır. Demirel Hükümeti de o çekin ağır bedelini, devletin ve halkın sırtından ödemektedir.

Söz konusu çıkar çevreleri o açık çeke ne yazmışlardır?.. Ne yazdıklarını, daha bu hükümetin kurulduğu günlerde, "Hükümet ekonomiyi bize bıraksın" diyerek açığa vurmuşlardır.

Hükümet de, gerçekten, daha 75. günü dolarken, ekonomiyi bazı iç ve dış çıkar çevrelerinin ellerine bırakmış, "Türkiye'yi ve Türk ekonomisini alın, dilediğiniz gibi yönetin" demiş olmaktadır.

Bu tutumun uygulayıcısı ve müşahhas güvencesi olarak da, büyük sermaye çevrelerinin bir has adamı, şimdiye kadar hiçbir bürokrata tanınmamış hükümet-üstü yetkilerle donatılarak, dümenin başına geçirilmiş durumdadır.

Bu tutum karşısında, yalnız halk değil, yönetimi büyük ölçüde ele geçiren belli büyük çıkar çevreleri dışındaki küçük ve orta boy özel sektör birimleri de ya ezilip yok olacaklardır veya büyüklerin uydusu durumuna geleceklerdir.

Bazı büyük sermaye çevreleri, yıllardır, bir Cumhuriyet Halk Partisi-Adalet Partisi koalisyonu önerirlerdi. Böyle bir koalisyona ülkenin en çok gereksinme duyduğu dönemde biz bir koalisyon çağrısı yaptık. Fakat o çevreler, ne zamandır ister göründükleri böyle bir koalisyona, bu kez karşı çıktılar. Neden karşı çıktıkları artık bellidir: Daha geçen yaz başlarında elinden bir açık çek aldıkları Sayın Demirel'i, şimdi, tek başına hükümet kurduğu sırada, kıskıvrak yakalamış, avuçlarının içine almış durumdadırlar. O sayede devleti teslim alma noktasına gelebilmişlerdir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin katkısıyla kurulacak bir hükümetinse buna izin vermeyeceğini, kuşkusuz, çok iyi bilmektedirler. Onun için, Cumhuriyet Halk Partili bir hükümetin adını bile duymak istememeleri doğaldır.

Devlet gemisi batmaya terk edilirken, kendi gemilerini kurtarmaktan başka bir şey düşünmeyen birtakım kaptanlar, bugün, devletin yerini alma, devletin birçok temel işlevlerini üstlenme hesabı içindedirler.

Türkiye Devletsiz Düzene Sürükleniyor

Türkiye, ekonomisiyle, toplumsal ve siyasal yaşamıyla, çağımız dünyasında eşi görülmeyen bir devletsiz düzene, daha doğrusu düzensizliğe sürüklenmektedir. Sokakta artarak süren anarşi, bu nedenledir ki, şimdi, ekonomide ve tümüyle devlette de egemen olmaktadır.

Böylece, Türkiye, ekonomisiyle, toplumsal ve siyasal yaşamıyla, çağımız dünyasında eşi görülmeyen bir devletsiz düzene, daha doğrusu düzensizliğe sürüklenmektedir. Sokakta artarak süren anarşi, bu nedenledir ki, şimdi, ekonomide ve tümüyle devlette de egemen olmaktadır.

Dünkü basın toplantısında, "Yaptığımızdan başka yapılacak bir şey yoktur" dedi Sayın Demirel... "Yapılacak başka bir şey bilen varsa söylesin" dedi.

Şimdiye kadar açıklanan önlemlere ve politika kararlarına bakılırsa, Demirel Hükümeti, bize göre, yapılması en sakıncalı olanları yapmıştır.

Böylesi bir ekonomik bunalım ve darlık döneminde devletin ekonomideki etkinliğini arttırmak gerekirken, devleti etkisizleştirme yoluna girmiştir.

Belli büyük çıkar çevrelerine ekonomiyi hatta devleti teslim ederken, güçleri ve olanakları sınırlı geniş bir sanayici ve çiftçi kesimini neredeyse üretim ve yatırım yapamayacak duruma getirmiştir.

Türk ekonomisinin özgücünü arttırmak ve dışa bağımlılığını azaltmak gerekirken, yabancı sermayeden de bu amaçla yararlanmak gerekirken, ekonominin dışa bağımlılığını büsbütün arttırıcı, ve kendi sanayicilerimizin çiftçilerimizin geniş bir kesimini yabancı sermayeye ezdirici bir tutum izlemeye koyulmuştur.

Devleti ve halkı güçsüzleştirirken, haksız kazanç kapılarını büsbütün açmıştır.

Dışalımı karsızlaştırmak gerekirken ödüllendirmiştir.

"Yaptığımızdan başka yapılacak bir şey yoktur" diyor Sayın Demirel... Oysa bütün bunlar yapılmaması gerekenlerdi.

Neler yapılması gerekirdi?.. O konudaki düşüncelerimizi ise, Sayın Demirel'in açıklamaları sona erdikten sonra belirteceğim.

Türkiye'yi 1977 sonunda iflasın eşiğine getiren tutumdan daha sorumsuzca, daha ilkel ve daha tehlikeli bir tutum şimdi uygulamaya konulmaktadır.

Türkiye'nin, bölgemizin ve dünyanın böylesine ağır bir bunalım döneminden geçmekte olduğu bir sırada, Türk devletinin ve toplumunun bu tür bir serüvene tahammülü yoktur.

Hükümetin bu tutumuna karşı, demokrasi kuralları içinde etkin bir mücadele açmak, demokrasiyi, devleti ve halkı korumanın kaçınılmaz gereği olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi bu konuda üstüne düşen görevi tüm gücüyle yerine getirecektir.

IV. BÖLÜM

"YAPAN YAPSIN, KAPAN KAPSIN" DÖNEMİ

CHP Genel Başkanı Ecevit'in 1 Şubat 1980 günü yaptığı basın toplantısı.

Demirel'in Halka Hediyesi Zam... Zam... Zam...

Bu zamlardan daha önemlisi, zamların ardındaki zihniyet... Kimin neyi kaça sattığına bakmayacak devlet. Özel sektörde olsun, devlet sektöründe olsun, herkes ve her kuruluş malını dilediği fiyata satabilecek.

Elektriğe, kömüre, gaza, mazota, *fuel-oil*'e yüzde yüz zam...

Demir-çelik ürünlerine yüzde yüz zam...

Çimentoya bir büyük zam, hemen ardından bir zam daha...

Kağıda yüzde 400, tuza yüzde 500 gübreye yüzde 500'le yüzde 750 arası zam...

Ekmeğe, süte, ete zam, sigaraya, beze, şekere zam, PTT'ye, demiryoluna, uçağa, otobüse ve daha nicelerine zam...

Birinin acısına alışılmadan yenileri ve daha büyükleri ardı ardına gelen zam haberlerini günlerdir her akşam radyoda televizyonda dinleyen, her sabah gazetelerde okuyan yurttaşlarımız, soruyor olmalılar:

"Ne zaman arkası kesilecek bu zamların?" diye...

Acı gerçek o ki arkası kesilmeyecek. Bunlar daha başlangıç... Şimdi bu zamların başka ürünlerdeki maliyetlere yansımasına ve o yüzden yapılacak zamlara, yer alacak fiyat yükselişlerine geliyor sıra...

Bu zamlardan daha önemlisi, zamların ardındaki zihniyet... Kimin neyi kaça sattığına bakmayacak devlet. Özel sektörde olsun devlet sektöründe olsun, herkes ve her kuruluş malını dilediği fiyata satabilecek.

Devlet Aradan Çekiliyor

Demirel Hükümeti, kıtlık döneminin amansız piyasasının kucağına, halkı, dar ve orta gelirlileri, hiç korunmasız bırakıveriyor.
"Bırakın yapsın, bırakın geçsin, bırakın ezsin" zihniyetinin, sanırım hiçbir ülkede örneği görülmemiş ölçüsüz bir uygulaması bu...

Kapitalizmin en ileri gittiği ülkelerde bile, kıtlık dönemlerinde, devletin halkı esirgeyici ve piyasayı denetleyip düzenleyici işlevlerine ağırlık verilirken, Türkiye'de bugün, Demirel Hükümeti'nin zihniyetiyle, devlet, "Ben aradan çekiliyorum" diyor ve kıtlık döneminin amansız piyasasının kucağına, halkı, dar ve orta gelirlileri, hiç korunmasız bırakıveriyor.

"Bırakın yapsın, bırakın geçsin, bırakın ezsin" zihniyetinin, sanırım hiçbir ülkede örneği görülmemiş ölçüsüz bir uygulaması bu...

"Yapılacak başka bir şey yoktur!" derken, hiç yapılmaması gereken yapılmış oluyor.

Bu zihniyetin çok ilginç bir yönünü de şu mantıkla açıkladı geçen gün Sayın Başbakan:

"Kimler trene biniyorsa, demiryollarının zararını onlar ödesin!"

"Kimler kömür kullanıyorsa, kömür işletmelerinin açığını onlar kapatsın!"

"Kimler telefon ediyorsa, telefon idaresinin zararını onlar karşılasın!"

Bu Demirel mantığı silsilesi içinde ardı ardına başka örnekler de sıralanabilir:

"Kimler yemeğe tuz atıyorsa, Tekel'in tuzdan zararını onlar karşılasın!"

"Kimler okula gidip kitap okuyorsa, SEKA'nın açığını onlar kapatsın!"

Fakat devlet kavramıyla bağdaşmayan bu mantığa göre bile açıklanamayacak zamlar da yapılıyor. Örneğin devletin telefon hizmetlerinden bir zararı olmadığı halde, telefon ücretleri de büyük ölçüde yükseltiliyor; elektrik maliyetini elektrik kullananların karşılaması gerektiğini söyleyen başbakan, elektriğin, kilovat saat başına maliyet açığının 60 kuruş olduğunu belirttiği halde, kilovat saat başına 164 kuruşluk zam getiriliyor.

Devlet kavramıyla neden bağdaşmaz bu mantık?

Çünkü, "kimler kullanıyorsa, kimler yararlanıyorsa" diye sözü edilen yurttaşların büyük çoğunluğu, bu tür hizmetleri yapsın diye vergi öderler devlete... Devlet birtakım kamu hizmetlerini yerine getirsin diye, o arada ulaşımı, iletişimi, eğitimi sağlasın, yurttaşları aç bırakmasın, kışın soğukta bırakmasın diye vergi öderler.

İnsan sağlığı ve mutluluğu açısından gerekli, insan kişiliğinin gelişmeği açısından gerekli öyle mallar ve hizmetler vardır ki, Amerika'sından, Ortak Pazar ülkelerinden nice yoksul ülkelere kadar her yerde, bunların zararını açığını bir ölçüde olsun devlet karşılar. Yalnız kamu hizmeti veya toplumsal hizmet gören devlet kuruluşlarının zararını değil, üreticilerin de giderlerini, gübre desteklemesiyle, ilaç desteklemesiyle, fiyat desteklemesiyle, olabildiğince, devlet üstlenir. Bunları üstlenebilme gücünü de vergi alarak edinir. Gereğinde yüksek gelirlilerden daha çok vergi alır bu amaçla, vergi kaçırma yollarını tıkamaya çalışır, hakça bir vergi düzeni getirir.

Oysa vergi adaleti yerine zamların zulmünü getirdi Demirel Hükümeti...

Kamu kesiminin açığının bir bölümünü olsun, zamları bu korkunç boyutlara vardırmadan, hakça bir vergi reformu yoluyla karşılayabilirdi hükümet... Fakat Hükümet Başkanı, o yolu düşünmüyor bile, "Başka yapılabilecek bir şey yoktur" diyor.

Bu konuda, "Başka yapılabilecek bir şey vardı ise siz neden yapmadınız?" diyemez bize...

Çünkü 1978 başından beri öyle bir vergi reformunu gerçekleştirmek için uğraştık; ama kendi partisinden gelen eşi görülmedik engellemelerle karşılaştık.

Yapan Yapsın, Kapan Kapsın!

Yalnız almasını bilen fakat hiçbir şey vermeyen bir zihniyet mi işbaşında?.. O da değil... Halktan zalimce aldığını, bir avuç çıkarcıya cömertçe veren bir zihniyet şimdi hükümettedir.

Şimdi, hiç değilse, en az ücretin vergi dışı bırakılması ve gelir vergisi dilimlerinin, bu zamlardan ve devalüasyondan çıkacak sonuçlar da göz önünde tutularak, yeniden düzenlenmesi yoluyla, dar gelirlilerin omuzlarındaki dayanılmaz yük bir ölçüde olsun hafifletilebilirdi. Fakat, hükümet onu da yapmaya istekli görünmüyor. Halktan alınabileceğin kat kat fazlasını alıyor hükümet.

"Pekiyi, dar gelirliye ne vereceksiniz?" diye sorulduğunda da, "Vermek çok iyi şeydir ama ola ki veresin!" diyor Sayın Başbakan...

Daha üç buçuk ay önce, Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti için, "Bu Hükümet gider dertler biter" diyordu aynı kimse... Şimdi, taşınamayacak kadar büyülttüğü dertlere en küçük bir deva getirmeye razı olmuyor.

Öyleyse, yalnız almasını bilen fakat hiçbir şey vermeyen bir zihniyet mi iş başında?... . O da değil... . Halktan zalimce aldığını, bir avuç çıkarcıya cömertçe veren bir zihniyet şimdi Hükümettedir.

Temel mallara, hizmetlere zam üstüne zam getiren, halktan en küçük bir yardımı esirgeyen, kamu kuruluşlarından bile devlet desteğini çeken bu hükümet, özel sektörün güçlü kesimine en geniş destekleri sağlıyor; onunla da yetinmeyip, "Fiyatlarınızı, kârlarınızı dilediğiniz gibi yükseltebilirsiniz" diyor.

Zam zulmünün ardındaki zihniyete bir başka örnek:

Bir gazeteci geçen gün Sayın Başbakan'a sordu, "Lüks inşaata demir verilecek mi?" diye...

Sayın Başbakan'n yanıtı şu oldu:

"Lüks konut inşaatına demir verilmesin diye bir karar almayı düşünmüyoruz."

Aynı Başbakan, demir üreten kamu kuruluşlarına, "Piyasayı günü gününe izleyeceksiniz, karaborsada demir fiyatları ne kadar yükselirse siz de hiç beklemeden yükselteceksiniz!" diye buyruk veriyor.

Demir kıt olduğu için, bu durumda demir fiyatları alabildiğine yükselecek; "Kaça olsa alırım, diyebilen bir avuç varlıklı, bu kıtlık döneminde, dilediği kadar demir alıp –fabrikalar da değil– kâşaneler yaptırabilecek; işçi, memur, emekli ise, 80-100 metrekarelik bir mütevazı sosyal konut için gerekli demiri alma gücünü kendinde bulamayacak; ve devlet bu haksızlığa seyirci kalacak; seyirci kalmanın da ötesinde, teşvikçi olacak.

Bu konuda da, "Yapılabilecek başka bir şey yoktur" diyebilir Sayın Demirel...

Oysa, kapitalizmi en ileri ölçüsüyle uygulayan ülkelerde bile, temel malların böylesine kıt olduğu dönemlerde yapılabilecek olan bellidir ve herkesçe bilinir: O kıt mallar için bir ekonomik ve sosyal öncelikler sırası saptanır; o sıralamaya göre de, kıt olan temel mallar, varlıklıların lüksüne değil, "Kaça olursa olsun alırım" diyebilenlere değil, en çok gereksinmesi olanlara, gereğinde devlet desteğiyle verilir.

Bu, devlet olmanın gereğidir.

Biz hükümetteyken, her türlü engellemeye karşın, bunu yapmaya çalıştık; kıtlığı çekilen temel mallar için hakça bir dağıtım düzeni kurmaya uğraştık. Aksaklıklar oldu Elbette... Ama devletin deneyimi arttıkça aksaklıklar da düzeliyordu.

Kaldı ki devlet eğer yapması gerekeni yeterince yapamıyorsa, "Yapan yapsın, kapan kapsın!" denmez çağımızın toplumunda... Devlet düzeltilmeye, devlete işlerlik kazandırmaya çalışılır.

Devlet Düşmanlığı mı?

Halkı düşünmeyen, devleti sevmeyen, devleti küçümseyen, devletin tüm görevlerini, yetkilerini elden çıkarmaya azmeden bir zihniyet sergilendi üç gece televiz-

yon ekranlarında... Böyle bir zihniyet elinde ülkenin, en kötü anlamda ve her alanda anarşiye sürüklenmesinden daha doğal, daha kaçınılmaz ne olabilir?..

Fakat şimdi işbaşında bulunan hükümetin zihniyeti de niyeti de bambaşkadır: Devleti hiçbir şey yapamaz gibi gösterip, hatta, bilinçli olarak, kasıtlı olarak, devleti hiçbir şey yapamaz duruma getirip, "Görüyorsunuz işte, devlet yapamıyor!" demek ve devletin temel işlevlerini bile büyük sermaye çevrelerine devretmek...

Hükümetin zihniyetinin de niyetinin de bu olduğu, Başbakan'ın üç gün süren basın toplantılarında apaçık sergilendi. Halkı düşünmeyen, devleti sevmeyen, devleti küçümseyen, devletin tüm görevlerini, yetkilerini elden çıkarmaya azmeden bir zihniyet sergilendi üç gece televizyon ekranlarında... Böyle bir zihniyet elinde ülkenin, en kötü anlamda ve her alanda anarşiye sürüklenmesinden daha doğal, daha kaçınılmaz ne olabilir?..

Devletin sigara fabrikalarının yapımını hükümette bulunduğu yıllar boyunca savsaklamış olan, şimdi hükümete geldiğinde de devlet kesiminde çalışma barışını, işçi huzurunu sağlayamayan bir başbakan çıkıp, "Görüyorsunuz işte, sigara fabrikalarını bitirmeye devlet gücü yetmiyor, üstelik işçiler de direniyor, o yüzden sigara bulunamıyor, öyleyse sigarayı özel sektöre bırakmaktan başka çare yoktur" diyebiliyor.

Aynı mantığa göre şu da denemez mi:

"Ülkemizde yıllardır ilaç sanayii özel sektörün ve yabancı sermayenin elinde... Bu sanayinin büyük kesimi devleti de hastaları da sömürüyor; hammadde sanayiine geçmeyi de istemiyor; ve ülkede birçok ilaçlar bulunamıyor; öyleyse ilaç sanayiini devletin üzerine almasından başka çare yoktur...

Ama bunu söyleyecek olsak, biliyoruz ki, Sayın Demirel bizi hemen "sermaye düşmanı" olmakla itham eder. Oysa aynı mantığa göre kendisinin de "devlet düşmanı" sayılması gerekmez mi?

Şimdi Tekel'in sigara fabrikalarında sahneye konulan bu oyun, çok geçmeden, devlet sektörünün başka iş kollarında da oynanacaktır.

Örneğin, kâr eden Türk Hava Yolları'nı zarar eder duruma getirme ve en kârlı hatları –altyapı ve birçok hizmetler devletçe karşılanmak koşuluyla– özel sektöre devretme planları şimdiden biçimlenmeye başlamıştır.

Oysa devlet sektöründen partizanlık eli çekilse, kadroların militanlarla şişirilmesinden vazgeçilse, kilit mevkilere o militanların koruyucuları ve destekçileri değil de gerçek işletmeciler getirilse; bunların yanı sıra da, çalışanlar yönetime, kâra ve sorumluluğa ortak edilse, hem devlet sektörü çok daha verimli çalışır hem de devlet işletmelerinde çalışma barışı kendiliğinden sağlanır.

Fakat bu yola gitmeden, devlet işletmelerine, şimdi yapıldığı gibi, fiyatlarını-tarifelerini diledikleri gibi yükseltme yetkisi verilirse, ne olacağı bellidir: Bu işletmelerde devlet parasıyla beslenen partizanların ve militanların masrafı ve savurganlığı, sık sık gelecek yeni zamlarla, doğrudan doğruya halka fatura edilecektir.

Biz, devlet sektöründe söylediğim gibi bir düzenin, yasa gücünde kararnamesini tüm ayrıntılarıyla hazırladık; ama hükümetimiz tek başına bir Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti olmadığı için Bakanlar Kurulu'ndan geçiremedik. Tek başımıza iktidara geldiğimizde, devlet sektörüne getireceğimiz düzen budur.

Ulusal Ekonomi Yabancı Sermaye Egemenliğine Sokuluyor

Hükümetin açıkladığı politika kararları, güçlü yabancı sermayenin ezici rekabeti karşısında, kendi sanayicilerimizi, kooperatiflerimizi, salça fabrikası bile kuramayacak, işletemeyecek duruma getirebilir. Üstelik, küçük yatırımlarla kısa sürede büyük kâr sağlayabileceği basit teknolojili iş alanlarının kendisine ardına kadar açıldığını gören yabancı sermaye, o tür işler için gelir Türkiye'ye, asıl gereksinme duyduğumuz alanlar için gelmez. Özel sektörün, zaten yabancı sermayeyle içli dışlı olmuş güçlü kesimi, bundan zarar görmeyebilir, tedirgin olmayabilir; ama küçük ve orta boy sana-

yiciler, gerçek anlamda milli sanayiciler, esnaflıktan sanatkârlıktan sanayiciliğe geçmeye çabalayanlar, ya silinip giderler ya da büyük sermayeyle yabancı sermayenin uydusu, tutsağı durumuna gelirler.

Demirel Hükümeti, devletin birçok işlevlerini özel sektörün güçlü kesimine devrederken, ulusal ekonomiyi de yabancı sermaye egemenliğine sokma çabası içinde görünüyor.

Kuşkusuz, yabancı sermaye için daha çekici duruma getirilmelidir ülkemiz... Ama kendi sanayicilerimizin kendi güçleriyle ve teknolojileriyle kolayca kurabilecekleri ve kurmakta oldukları sanayiler için değil, kendi mühendislerimizin çıkarabileceği ve işleyebileceği madenler için değil, kendi köylümüzün çiftçimizin yaptığı ve –biraz devlet desteğiyle– çok daha iyisini yapabileceği tarım işletmeciliği, bahçecilik, hayvancılık için değil; kendi başımıza yapamadığımız, kendi olanaklarımızla dış pazar bulamadığımız alanlara çekilmelidir yabancı sermaye... Hükümetin şimdi açıkladığı politika kararları ise, güçlü yabancı sermayenin ezici rekabeti karşısında, kendi sanayicilerimizi, kooperatiflerimizi, salça fabrikası bile kuramayacak, işletemeyecek duruma getirebilir. Üstelik, küçük yatırımlarla kısa sürede büyük kâr sağlayabileceği basit teknolojili iş alanlarının kendisine ardına kadar açıldığını gören yabancı sermaye, o tür işler için gelir Türkiye'ye, asıl gereksinme duyduğumuz alanlar için gelmez.

Özel sektörün, zaten yabancı sermayeyle içli dışlı olmuş güçlü kesimi, bundan zarar görmeyebilir, tedirgin olmayabilir; ama küçük ve orta boy sanayiciler, gerçek anlamda milli sanayiciler, esnaflıktan sanatkârlıktan sanayiciliğe geçmeye çabalayanlar, ya silinip giderler ya da büyük sermayeyle yabancı sermayenin uydusu, tutsağı durumuna gelirler.

Ne var ki Güney Amerika modeli bir ekonomiye yönelmeye kararlı görünen Demirel Hükümeti'nin, yalnız halkı değil, milli sanayiciyi de ezip ezdirmekte bir sakınca görmediği anlaşılmaktadır.

Hükümet diyebilir ki, "Çetin bir döviz darboğazı içindeyiz; bu darboğazı bir an önce aşabilmek için, nereden nasıl döviz sağlayabilirsek sağlamalıyız."

Fakat bu, tıpkı eski Demirel Hükümetlerinin, "Enerjiyi en kolay tarafından nasıl sağlayabilirsek sağlamalıyız" deyip, yıllar yılı kendi ulusal kaynaklarımıza dayalı enerji santrallerini ihmal etmesine, dıştan alınan petrole dayalı santrallere ağırlık vermesine benzer...

O tutum, artan petrol fiyatları karşısında, nasıl, Türkiye'yi, korkunç bir enerji ve döviz darboğazına sürüklediyse, bu tür bir döviz sağlama ve yabancı sermaye politikası da, Türkiye'yi, çok geçmeden ağır sorunlarla karşı karşıya getirebilir.

Sayın Demirel, "Türk ekonomisi felç olma noktasına son iki ayda gelmedi" diyor.

Doğrudur.

Demirel Hükümetlerinin on beş yıl önceden beri izlediği döviz ve enerji politikaları, Türkiye'yi bu duruma getirmede önemli bir etken olmuştur.

Türkiye, dışsatımdan elde ettiği tüm döviz geliriyle, yalnızca petrol gereksinmesini bile karşılayamaz durumdadır. Fakat bunun bütün sorumluluğunu dünya petrol fiyatlarındaki hızlı artışa yüklemek gerçekçi olmaz. Petrol ve enerji bunalımından pek çok ülke sıkıntı çekiyor. Ama hiçbiri Türkiye'nin çektiği kadar sıkıntı çekmiyor. Dünyadaki 156 devletten, Türkiye dışında hiçbiri, tüm dışsatım gelirleriyle petrol dışalımına yetişemeyecek kadar sarsılmamıştır petrol bunalımından.

Buna yalnızca, kendi doğal kaynaklarımıza dayalı enerji üretiminin savsaklanması veya enerji bunalımına karşı gerekli önlemlerin zamanında alınmaması da neden olmuş değildir. Nüfusuna, toprak büyüklüğüne ve gelişmişlik düzeyine göre, Türkiye'nin tükettiği petrol ve enerji çok az bile sayılır.

Asıl sorun, yıllar boyunca, hele Demirel Hükümetleri süresince, dışsatım gelirlerimizi ve genel olarak döviz kazanma gücümüzü arttırmaya gereken önemin verilmemiş olmasıdır. Bizim durumumuzdaki ülkeler arasında dışsatım gelirleri bizim kadar yavaş artan bir ülke daha yoktur 1977'de, Cephe Hükümetlerinin son yılında ise dışsatım gelirlerimiz büyük ölçüde düşmüştür.

Ekonomiyi Biz Hasta Yatağından Kaldırdık, Demirel'se Felç Etti

Ekonomiyi hasta yatağına düşüren, eski Demirel Hükümetlerinin tutumudur. 21 ayda biz gerçi güllük gülistan etmedik ekonomiyi, ama, hasta yatağından ayağa kaldırabildik. Şimdi, iki-iki buçuk ayda, ekonomiyi bu kez felç durumuna düşürense, kuşkusuz Demirel Hükümeti'dir.

1978 başında biz hükümete geldik, çetin engellere güçlüklere karşın, dışsatım gelirlerimizde, hiçbir ülkenin kolay kolay sağlayamayacağı kadar artış sağladık. Fakat Demirel Hükümeti işbaşına geldi, dışsatım gelirlerimiz yeniden hızla gerilemeye başladı. 1979'un son iki ayında, Demirel Hükümeti döneminde, 1978'in son iki ayına göre 210 milyon dolar geriledi dışsatım gelirlerimiz.

Bu gerçek ortada iken, Sayın Demirel'in, "Üç ay önce durum güllük gülistandı da, iki ayda mı ekonomi felç oldu?" sözü havada kalıyor.

Ekonomiyi hasta yatağına düşüren, kendi eski hükümetlerinin tutumudur. 21 ayda biz gerçi güllük gülistan etmedik ekonomiyi, ama hasta yatağından ayağa kaldırabildik. Şimdi, iki-iki buçuk ayda, ekonomiyi bu kez felç olma durumuna düşürense, kuşkusuz Demirel Hükümeti'dir.

"İki ayda nasıl bu duruma gelir bir ekonomi?" diyor Sayın Demirel... Bunun yanıtını vermek bize değil, Sayın Demirel'e düşer.

Üç yıllık Cephe Hükümetleri döneminde alınan milyarlarca dolarlık dış krediye karşın, 1977'de devletin nasıl "70 sente muhtaç" duruma düşürüldüğünün, Merkez Bankası çekleri dünyanın dört bir yanından "geçersizdir" diye geri çevrilir duruma düşürdüğünün yanıtını vermek de kendine düşer.

Şimdi tevile kalkışıyor ama 1977 yılında Türkiye'nin "70 sente muhtaç" duruma düşürüldüğü çok doğrudur. O kadar ki, 1977 ortalarındaki bir aylık hükümetimizi kurduğumuzda, Merkez Bankası'nda, dışardan röntgen filmi getirtmek için 48 bin dolar

bulamadık... Bırakınız 48 bin doları, tetanos serumu getirtmek için, onun yarısı kadar, 24 bin dolar döviz bulamadık Merkez Bankası'nda...

Oysa, 1979 sonlarında kendilerine hükümeti devrettiğimiz sırada, Merkez Bankası rezervleri, devraldığımız noktanın çok üstündeydi; bize bırakılan kısa vadeli dış borçların 5 milyar dolarlık büyük bölümü ertelenmişti; 1979 yılında uygun koşullu 2 milyar 206 milyon dolar dış kredi sağlanmış ve kullanmamıza vakit kalmadığı için, bunun çok büyük bir bölümünü yine Demirel Hükümeti'ne devretmiştik; işçi dövizlerini büyük ölçüde arttırmıştık; birçok temel maddelerin üretimini yükseltmeye, durmuş fabrikaları çalıştırmaya başlamıştık; üstelik dışa satılabilir büyük tarım ürünleri stoku devretmiştik yeni hükümete...

Bütün bunlara karşın, Demirel Hükümeti'nin, iki buçuk ayda ekonomiyi nasıl olup da kendi deyimiyle "felç olma" noktasına getirebildiği, nasıl olup da hızlanan dışsatımlarımızı iki ayda 210 milyon dolar geriletebildiği gerçekten meraka değer.

Fakat, şimdi, hükümetin izlemeye başladığı yeni tutum büsbütün kaygı verici...

Yeni Modelin Siyasal Rejimi ve Dış Politikası

Türkiye'ye yeni ve yabancı bir ekonomik model biçilmek isteniyor. Devlet geleneklerimizle de, kökleşmiş demokrasimizle de, halkımızın özgür karakteriyle de bağdaşmayan bir ekonomik model...
Devletin ekonomik ve toplumsal anlamda giderek etkisizleşeceği ve halkla yabancılaşacağı, halkın ezileceği, büyük çıkar çevrelerinin de sömürdükçe semireceği bir model...
Bu modelin, ister istemez, kendi siyasal rejimi ve kendi dış politikası da vardır.

Geçen basın toplantımda belirttiğim gibi, Türkiye'ye, yeni ve yabancı bir ekonomik model biçilmek isteniyor. Devlet gelenekle-

rimizle de, kökleşmiş demokrasimizle de, halkımızın özgür karakteriyle de bağdaşmayan bir ekonomik model...

Devletin temel görevlerini, geniş ölçüde, bazı büyük çıkar çevrelerinin üstleneceği, o çevrelerin de bazı dış çıkar çevreleriyle birlikte, Türkiye'yi içerde ve dışarıda yönlendirmeye çalışacağı bir model...

Devletin ekonomik ve toplumsal anlamda giderek etkisizleşeceği ve halkla yabancılaşacağı, halkın ezileceği, büyük çıkar çevrelerinin de sömürdükçe semireceği bir model...

Bu modelin, ister istemez, kendi siyasal rejimi ve kendi dış politikası da vardır.

O dış politikanın ne olabileceği, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki dış politika görüşmeleri sırasında, Sayın Dışişleri Bakanı'nın söylediklerinde değil, söylemediklerinde okunabilir.

Batı'yla ilişkilerimiz dışında hiçbir uluslararası ilişkimize yer verilmeyen bir konuşmaydı o... Bölge ülkeleriyle, Afrika ile ulusal bağımsızlık hareketleriyle son yıllarda hızla gelişen ilişkilerimize hiç değinilmeyen bir konuşma... "NATO'ya güven verelim" diye olacak, Yunanistan'la aramızdaki NATO'ya ilişkin sorunlara bile hiç yer vermeyen, Ege sorunlarına tek bir cümle ile değinip geçen, Batı'dan beklenen krediler dışında, uluslararası ekonomik ilişkilerimize, bu ilişkilerde CHP Hükümeti'nin sağladığı çok unsurlu dengeye, ima yoluyla bile ilişmeyen bir konuşma...

Son Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti'ne gelinceye kadar, Türkiye, uzun yıllar, Batı'dan gelen taşıma suyla döndürebildiği kadar değirmeni döndürmeye alışmıştı. Dış ekonomik ve mali ilişkiler denilince, akla, Batı'dan nasıl ne kadar kredi alınabileceği; jeopolitik durumumuzun bu amaçla nasıl değerlendirilebileceği gelirdi yalnızca... Kendi olanaklarımızla ve çok yönlü uluslararası ilişkilerle güçlenmek değil, kendi gücümüzle döviz kazanmak değil, ne yapıp edip belli kaynaklardan ödünç döviz bulmak düşünülürdü.

Türk Toplumu, Üstüne Giydirilmek İstenen Yabancı ve İğreti Modeli Kesinlikle Reddedecektir

Demokrasiyle bağdaşması olanaksız bir ekonomik model Türkiye'nin üstüne giydirilirse ve bunun sonucu olarak da Türkiye, demokrasiden uzaklaşırsa, Batı'dan belki bir süre için yardım alır, ama Batı'yla arasındaki en sağlam ve sürekli bağ da kopmuş olur. Üstelik sırf jeopolitik nedenlerle, stratejik nedenlerle sağlanacak yardım, Türkiye'yi kendi bölgesinde de yalnızlaştırır.

Şimdi yeniden öylesine dar ve tek yanlı bir düğünce ve yaklaşım sürecine girildiği anlaşılıyor.

Oysa bir ülkenin kendi döviz kazancı artmadan, dış ödemeler gücü artmadan, ödünç döviz bulma olanakları da ya çok sınırlı kalır ve bir noktaya gelip –1977'de olduğu gibi– tükenir veya –daha kötüsü– ancak bağımsızlığının aşınması pahasına sürdürülebilir.

Hele bölgedeki bazı gelip geçici gelişmelerin, kimi devletler gözünde ülkemize kazandıracağı stratejik öneme dayalı birtakım dış yardım hesapları, sanki bize ödün veriliyormuş gibi görünürken, aslında, bizi kendi öz gücümüzden ve geleceğimizden ödünler verme durumuna düşürebilir.

Batı'yla dostluğumuz ve ittifakımız, kuşkusuz, uluslararası ilişkilerimizin önemli unsurlarındandır. Fakat Batı'yla aramızdaki gerçek bağ, jeopolitik değildir, stratejik değildir, demokratiktir.

Demokrasiyle bağdaşması olanaksız bir ekonomik model Türkiye'nin üstüne giydirilirse ve bunun sonucu olarak da Türkiye, demokrasiden uzaklaşırsa, Batı'dan belki bir süre için yardım alır, ama Batı'yla arasındaki en sağlam ve sürekli bağ da kopmuş olur. Üstelik sırf jeopolitik nedenlerle, stratejik nedenlerle sağlanacak yardım, Türkiye'yi kendi bölgesinde de yalnızlaştırır.

Onun için Türk toplumu, şimdi üstüne giydirilmek istenen yabancı ve iğreti modeli her yönüyle ve kesinlikle reddetmelidir ve herhalde reddedecektir.

V. BÖLÜM

GÜNEY AMERİKA MODELİ VE O MODELİN BEDELİ

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in 14 Şubat 1980 günü yaptığı basın toplantısı.

Zamların Zulmüne İşkencelerin Zulmü de Ekleniyor

Hükümetin getirdiği Güney Amerika ekonomik modelinin ardından bu ekonomik modelin kendi rejimini de Türkiye'ye getireceğini, bunun için zorlamada bulunacağını söylemiştim.

Şimdi, Türkiye'de bunun tertipleri, bunu gerçekleştirmenin tertipleri hızla tezgâhlanmaktadır; Türkiye'de Demirel Hükümeti döneminde özellikle son haftalarda, hele yeni ekonomik politika uygulanmaya başladığından beri ağır bir baskı ve işkence dönemi başlamıştır. Korkunç zamların zulmü altında ezilen halkı ses çıkaramaz duruma getirmek için ve Türkiye'yi tez elden faşizme sürükleyebilmek için, şimdi zamların zulmüne, yasadışı baskıların, işkencelerin de zulmü eklenmektedir.

Dünkü basın toplantısında genel sekreterimiz, bu zulüm ve işkencelerin Kayseri'deki örneklerinin canlı kanıtlarından bazılarını sergiledi. Konya Ereğli'sinden örnekler verdi. Ülkemizin batısından doğusuna, Suluova'dan Kırıkhan'a kadar her yerinde, hemen her yerinde zulüm ve işkence, hükümetin teşvikiyle, bilgisi içinde yapılan zulüm ve işkence dayanılmaz boyutlara varmaktadır.

Türkiye, nazari olarak hâlâ bir demokratik ülkedir. Ama, Uganda'daki İdi Amin yönetimi sona erdiğinden beri dikta rejimiyle yönetilen ülkelerde bile görülmedik ölçüde insan hakları çiğ-

nenmekte, ayaklar altına alınmaktadır ülkemizde. Yaşını başını almış, çocuk torun sahibi, durmuş, oturmuş insanlar, geceleri evlerinden alınmakta, sözde devletin kolluk gücü durumunda olan kimselerce evlerinden alınmaktadırlar, gözleri bağlanarak kent dışına götürülmekte, işkence görmektedirler ve yine gözleri bağlanarak şehrin içine bırakılmaktadırlar.

Türkiye, nazari olarak hâlâ bir demokratik ülkedir, ama suçsuz insanlara siyasal düşünceleri hatta dinsel inançları dolayısıyla, neredeyse, engizisyon işkenceleri yapılmaya başlamıştır. Bu işkenceleri yapanlar da, genellikle devletin kolluk güçleridir, bir kısım polisleridir veya polis kılığına sokulmuş bazı iktidar eşkıyasıdır. Bu durumdan en çok gerçek ve iyi niyetli polislerin tedirgin ve huzursuz olduklarına inanıyorum.

Türkiye yine nazari olarak bir demokratik hukuk devletidir. Fakat, gerçek veya sahte devlet güçlerinden işkence görenlerin rapor almaları, yasal yollardan haklarını aramaları bile engellenmeye çalışılmaktadır. Haklarını aramaya kalkışanlara devletin kolluk gücü kılığındaki SS özentisi, Gestapo özentisi eşkıya, daha da ağır baskılar ve işkenceler yapmaktadır. Faşist caniler cezaevlerinden kaçırılırken, tutuk ve cezaevleri binlerce masum insanla doldurulmak istenmektedir. Birkaç kışkırtıcı militanı yakalamak veya sindirmek bahanesiyle, masum halk topluluklarına karşı insanlıkdışı kırım ve kıyım yöntemleri uygulanmaktadır. Nazilerin en zalim bazı komutanlarının veya Gestapo liderlerinin işgal altındaki ülkeler halkına karşı uyguladıkları için, hâlâ kınandıkları bazı yöntemler Türkiye'de yer yer gerçek veya sahte devlet güçleri tarafından, Türk halkının belli kesimlerine karşı uygulanmaktadır.

Bu hükümet kurulduğundan beri yurdun birçok yerinde her türlü eylemin dışında kalmış CHP'lilere kargı ağır baskılar ve işkenceler uygulanmaya, CHP'liler öldürülmeye, işyerleri, evleri sistemli olarak tahrip edilmeye başlamıştır. Son Temsilciler Meclisi bildirisiyle iktidar partisi, şimdi CHP'yi ve CHP'lileri açık hedef olarak göstermektedir. Böylece bizim, ülkenin içinde bulunduğu sıkıntılardan, bunalımlardan kurtulmak için, kurtulmasını kolaylaştırmak için, dayanışma içine girelim, gerekirse işbirliği yapalım diye

iyi niyetle uzatmış olduğumuz elimiz AP iktidarı tarafından, geri çevrildiği gibi, CHP "düşman" ilan edilmektedir, "hasım" ilan edilmektedir.

"Böl ve Yönet, Böl ve Sömür"

Atatürk milliyetçiliğinin ve laikliğinin getirdiği eşitlik ve birlik ortamında, uzun süre eşitlik içinde kardeşçe yaşamış olan Türk milleti, birkaç yıldır AP ve MHP tarafından, "Sünni ve Alevi" diye, "Türk ve Kürt" diye bölünmek isteniyor. Milletimizi bu şekilde bölme çabaları Cephe Hükümetleri döneminde yoğunlaşmıştı, şimdi en ileri noktasına varmıştır. Bazı Ortadoğu ülkelerinde yabancı ve sömürücü güçlerin tertipleyip kışkırttığı etnik bölücülüğü, mezhep bölücülüğünü Türkiye'de iktidarla bazı ortakları yapmaktadır. Son Temsilciler Meclisi bildirisinde, MHP ağzıyla, "son Türk devleti" sözünü eden AP iktidarı âdeta "son Türk devleti" dediği güçlü Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni bölüp parçalama çabası içindedir.

Bu devleti kuran partiyi baş hedef gösterme girişimleri ve devlet kadrolarındaki atamalarda izlenen politika, bu bölücülüğün başka örnekleridir.

Sömürgeciliğin baş yöntemi olan "böl ve yönet, böl ve sömür" yöntemi şimdi Türkiye'de iktidar tarafından bütün açıklığıyla, acılığıyla uygulanmaktadır.

"Böl ve yönet, böl ve sömür" yöntemi uygulamasının bu ölçülere varışının Türkiye'ye en ileri ölçüde bir sömürü düzeni getirmeyi öngören bir ekonomik model uygulamasıyla aynı zamana gelmesi, bir rastlantı değildir. Tertibin doğal bir sonucudur, doğal bir parçasıdır.

AP'lilerin büyük çoğunluğunun iyi niyetine, barışçılığına, demokrasiye bağlılığına içtenlikle inanıyorum. Fakat, partileri kılık ve nitelik değiştirmektedir. Son Demirel Hükümeti'nin elinde AP, artık MHP'lileşme sürecini de aşarak, MHP'ye dönüşmüştür, MHP ile bütünleşmiştir. AP Temsilciler Meclisi'nin son bildirisi kelimesi kelimesine bir MHP bildirisidir. Örtülü Cephe Hükümeti'nin artık örtüsü

kalkmış, Cephe Hükümeti'nin de ötesinde bir AP-MHP bütünleşmesi ortaya çıkmıştır. Bildiri bunun somut bir belgesidir.

Bildiride, içe dönük olarak kavga kışkırtıcılığı yapılırken, dışa dönük olarak da soğuk savaş çığırtkanlığı yapılmaktadır. Büyük güçlüklere, sıkıntılara karşın, demokrasiye ve insan haklarına bağlılığıyla dünyada saygı toplayan Türkiye, dünyadaki jeopolitik önemini sorumluca değerlendirişi ile saygı toplayan Türkiye, Cephe ortaklarının hele bugünkü hükümetin elinde bu saygınlığını yitirdikçe, onun yerine soğuk savaş kışkırtıcılığıyla ilgileri üstünde toplamaya çalışmaktadır.

CHP'yi Zayıflatmak Uğruna Devleti Çökertmek

Birkaç hafta önce özel olarak görüştüğüm önde gelen bir AP'li, "Türkiye'de en büyük sorunun ve adaletsizliğin sol oylar CHP'de toplanırken, sağ oyların bölünmesi olduğunu" söylemişti ve bu sorunun çözülmesi, bu adaletsizliğin giderilmesi için de, CHP'nin ve benim yardımımızı istemişti. Ben, bu garip sözü şimdiye kadar bir sır olarak tuttum, sakladım. Ama, artık AP Temsilciler Meclisi bildirisinde bu açıkça ortaya çıkmıştır. Bana bu sözü kimin söylediği de artık önemli değil. Çünkü, AP Temsilciler Meclisi bildirisinde resmi parti görüşü olarak açıklanmıştır.

Demirel ve çevresinin yıllardan beri izledikleri strateji, böylece kendi ağızlarından açığa vurulmuştur.

CHP'yi parçalamak ve zayıflatmak uğrunda, Sayın Demirel, demokrasiyi ve devleti bile çökertmeyi göze almaktadır. Sol oyların tamamına yakınının CHP'de toplandığı doğru değildir. Dışımızdaki solun bize verdiği zarara birçok örnekler vardır. CHP'nin güçlü olduğu yerlerde "seçime boykot" kampanyasını yürütenler, bazı sol fraksiyonlardır. CHP hükümette iken, ona karşı haksız direniş girişimlerinde bulunanlar bazı sol örgütlerdi. Bizim dışımızdaki bazı sol partilerin son seçim kampanyasındaki TV konuşmaları en başta CHP'ye zarar vermiştir. Bizim düzenlediğimiz açık hava toplantılarına en büyük engellemeler, dışımızdaki bazı sol gruplardan ve fraksiyonlardan gelmektedir.

Türkiye gibi hızlı ve düzensiz değişimin sosyal sancılar ve tepkiler dönemini yaşayan bir ülkede, sol eğilimliler, eğer büyük ölçüde Demokratik Sol doğrultuyu benimsiyorlarsa ve orada duruyorlarsa, komünizmden korkanların buna yerinmeleri değil, sevinmeleri gerekir. CHP, kendi sol doğrultusuna ters düşen sol akımları ve düşünceleri kendi kapısından ve evinden uzak tutmak için, öteden beri her çabayı göstermektedir. Hatta, onlara karşı fazla itici davrandığı için, bazı çevrelerce kınanmaktadır.

Bu tutumuyla ve stratejisi ile CHP, Türkiye'de komünizme karşı, demokrasi kuralları içinde en büyük engeli oluşturmaktadır. Demirel yönetimindeki AP yönetimi ise, son Temsilciler Meclisi bildirisinde de açıkça belirtildiği gibi, sağın, faşizmden, şeriatçılığa kadar uzanan kaçık uçlarını AP'de toplamanın gayreti ve tertibi içindedir.

Dini Sömürü Aracı Olarak Kullanan AP-MHP Ortaklığıdır

Milliyetçi Cephe hareketi ve hükümeti, bu stratejinin, amacına ulaşamamış bir uygulamasıydı. Şimdi, başka bir yöntem uyguluyor Sayın Demirel. Bir yandan Milliyetçi Hareket Partisi'yle bütünleşme, AP'yi ve devleti MHP'ye teslim etme, bir yandan da Milli Selamet Partisi'ni bölme ve tutsak alma yöntemini ve taktiğini uyguluyor.

Türkiye'de yobazlığı, hele dini bir sömürü aracı olarak istismar etmenin asıl temsilcisi Demirel yönetimindeki AP ile onun suç ortağı olan MHP'dir. Yalnız Türkiye'de değil, özellikle Almanya'daki Türkler arasında, yobazlığın en karası, bölücüsü ve sömürücüsü AP-MHP ortaklığını yansıtan birtakım örgütlenmeler ve kurumlaşmalar yoluyla yürütülmektedir. Bu kurumlar ve örgütler bir süredir Alman resmi makamları nezdinde kendilerini Türk işçilerinin resmi temsilcileri gibi gösterme ve Türk işçilerinden Alman makamları yoluyla ödenti kestirip milyonlarca markı kendilerinde toplama girişimlerini sürdürmektedirler.

Hükümetten ayrılmadan önce Alman resmi makamlarını uyardık. Dost Alman hükümetince bu uyarılarımızın dikkate alındığını veya alınacağını umuyorum.

Oyun Artık Açıkta Oynanıyor

Demirel Hükümeti'nce uygulamaya konulan yeni ekonomik politikanın nasıl sosyal ve siyasal sonuçlar getireceğini, o politika açıklanır açıklanmaz söylemiştim. Kaygılarım kısa sürede ve hızla gerçekleşmeye başladı. Güney Amerika modelinin artık açıktan propagandası yapılıyor. Ben, uygulanmaya başlayan ekonomik politikanın bu modeli öngördüğünü ilk kez söylediğim yakit bunu bir abartma sayanlar olmuştu. Oysa, şimdi Türkiye'deki bazı büyük çıkar çevreleri, Güney Amerika modelini öven yazıları, sağa sola dağıtmaktadırlar, bir propaganda aracı olarak kullanmaktadırlar. Bunlar arasında, Şili'deki Pinochet rejimini, dikta rejimini öven yazılara bile rastlanmaktadır.

Böylelikle oyun artık saklı değil, böylesine açıkta oynanmaktadır. Bu, öyle bir ekonomik politikadır ki, hele Türkiye'nin koşullarında, salt ekonomik bakımdan bile başarılı olması çok güçtür. Başarılı olması durumunda da, o başarının sosyal ve siyasal bedeli, hatta bağımsızlığımız açısından bedeli korkunçtur.

Bu modelle, yoksullar büsbütün yoksullaşır, küçük ve orta boy sermaye ezilir, büyük sermaye ve vurguncu çevreleri ise, semirdikçe semirir.

Bu sömürüyü ve semiriyi sürdürebilmek için de, halk üzerindeki baskıları ve zulmü gitgide artırmak gereklidir.

Güney Amerika modeli ekonomik politika açıklandıktan sonra, daha üç hafta geçmeden, bu kaçınılmaz süreç bütün çıplaklığıyla ortaya çıkmıştır.

İşçiler de Kışkırtıcıların Kucağına İtiliyor

Bu süreci sürdürebilmek için, şimdi kamuoyunun dikkatini el çabukluğuyla birtakım umacılar üzerinde toplama taktiği sürdürülmektedir. Kendilerini solcu sanan veya sol görünüp sağ vuran birtakım militanlar da, bu taktiğin uygulanmasını kolaylaştırmaktadırlar. Bir-iki istisna dışında bu hükümet kuruluncaya kadar, kavgaların, şiddet eylemlerinin, yasadışı her türlü eylemin dışında

kalmış olan işçi kesimi de, şimdi Demirel Hükümeti'nin taktikleriyle bu kışkırtıcı militanların kucağına itilmektedir.

Bu militanların hesabının görülmesini en başta CHP ister. Ama bu hesap demokratik hukuk devleti kuralları içinde görülmelidir. Hükümet ise öyle yapmıyor, İzmir'de görüldüğü gibi, binlerce işçinin iş sözleşmelerinin feshedildiğini gazete duyurularıyla duyurarak, bu korkunç işsizlik ve pahalılık döneminde, binlerce işçinin gözünü açlık tehlikesiyle korkutuyor. Sonra da, yasadışı yöntemlerle, onları can kaygısına düşürerek bir avuç militanın, tedhişçinin kucağına âdeta zorla itiyor.

TARİŞ dahil tüm işyerlerinde sağ-sol ayırımı gözetilmeksizin tüm tedhişçilerin ayıklanması bizim de isteğimizdir. Ama hükümetin amacı o değildir. Amaç bir yandan TARİŞ'i sağcı militanlara teslim etmek, bir yandan da Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti döneminde üretimi ve dışsatımı büyük ölçüde artmış olan kooperatif birliklerinin işlevlerini bazı büyük çıkar çevrelerine devretmektir; bu yarı halk yarı devlet kuruluşlarını, üreticinin hakkını gözeten gelirini yükselten kuruluşlar durumundan çıkarıp birer sömürü aracı durumuna getirmektir. Bu kooperatif birliklerinin dışsatım işlevleri geniş ölçüde bazı çıkar çevrelerine devredilirken, aynı zamanda hükümetin özel girişime, dışsatımdan elde edecekleri dövizi, Türkiye için elde edecekleri tüm dövizi, dışarıda bırakma olanağı tanıyan garip karar da yürürlüğe konmuştur.

Bir yandan dostlarımızdan yardım istenirken, döviz istenirken, kredi istenirken, yurtdışındaki işçilerimizin Türkiye'ye daha çok döviz göndermeleri istenirken, bir yandan Türk üreticisinin, işçisinin ürettiği mallardan Türkiye'nin hakkı olarak, Türk ulusunun hakkı olarak elde edilen dövizi yurtdışında bıraktırmaya, yani döviz kaçakçılığını yasallaştırmaya kimsenin hakkı yoktur. Bunun mutlaka hesabı sorulacaktır.

Dileğim, bu oyunlar karşısında, bu taktikler ve kışkırtmalar karşısında dileğim, barış ve güvenlik içerisinde işlerini yapıp geçimlerini bir ölçüde olsun sağlamak dışında bir niyetleri, amaçları olmayan masum işçilerin, gerek bugünkü iktidardan gelen kışkırtmalara, gerek bu iktidar tarafından kucaklarına itildikleri militanlara kapılmamalarıdır, bu oyunlara gelmemeleridir.

Bu arada hükümetten bir şey istiyorum. İzmir'de bir mitingde atıldığı öne sürülen ve bütün yurttaşlarımızın nefretle karşıladığı bir sloganı kışkırtma aracı olarak kullanacak yerde, sloganı ortaya atanları biran önce yakalayıp kanıtlarıyla adalete teslim etmelidir hükümet.

Eğer hükümet bunu kanıtlamaz ve hukuk açısından gereğini yapmazsa, o sloganın da, Kars Kalesi'ne kızıl bayrak çekildiği iddiaları gibi, birtakım sağcılar, eliyle sokak ve cami duvarlarına yazıldığı saptanan din düşmanı sloganlar gibi, bir sağ provokasyon, bir sağcı aldatmaca ve kışkırtıcılık örneği olduğu kanısı yaygınlaşacaktır. Dünyada ve ülkemizde bu tür aldatmacaların ve kışkırtmaların pek çok örnekleri görülmüştür. Özellikle faşizm bu tür aldatmacalar ve kışkırtmalar yoluyla iktidara gelmeye çalışır.

VI. BÖLÜM

İŞÇİ HAREKETİ, DEMOKRATİK SOL VE SÖMÜRÜ DÜZENİ

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in 20 Şubat 1980 günü Ankara'da, CHP Genel Merkez İşçi Komitesi toplantısında yaptığı konuşmanın genişletilmiş metni.

Cumhuriyet Halk Partisi bir süre önce, Tüzüğü ve Programı gereği olarak, Genel Merkez İşçi Komitesi'ni oluşturdu. Buna değişik konfederasyonlardan veya bağımsız sendikalardan birçok CHP'li değerli sendika lideri arkadaşlarımız katılmış bulunuyorlar. Çalışmalarımıza bu aktif katkıları için kendilerine teşekkür ederim.

İşçiler arasında CHP'nin Demokratik Sol bir parti olarak örgütlenmesi yolunda, toplumsal örgütlenmesi yolunda, Genel Merkez İşçi Komitesi'nin oluşturulması ilk adımdır. Komite, bir süreden beri toplumsal örgütlenmeyi illerde ve işyerleri düzeyinde gerçekleştirmenin hazırlık çalışmalarını yapıyordu. Bu hazırlık çalışmaları sonuçlanmıştır. Önümüzdeki ay örgütlenme yurt çapında umarım ki gerçekleştirilmeye başlayacaktır.

Bugün kısa bir toplantı yapıyoruz. Fakat, mart ayında yeniden bir araya gelerek, hem toplumsal örgütlenme sorununu daha ayrıntılı ele alacağız; hem de yeni hükümet döneminde işçi haklarına, tümüyle halka ve demokratik rejime yönelen ve artık iyice belirginleşen tehlikeleri önlemek ve bu tehlikeler karşısında gerek halkın ve işçilerin haklarını gerek demokratik rejimi korumak üzere, CHP ve işçi hareketi olarak ortaklaşa izlememiz gereken yolu birlikte görüşeceğiz.

Sınaileşmiş veya sınaileşme sürecindeki toplumlarda, ancak ekonomi işçilerle ve tüm çalışanlarla anlaşarak ve uzlaşarak yönetilirse, el ele yönetilirse, ekonomide başarı ve toplumda barış ile huzur sağlanabilir. Bu da, çalışanların ülke yönetimine, dolayısıyla siyasete ağırlıklarını koymalarıyla gerçekleşir.

Sorunları ve Çözümleri Siyasetten Soyutlama Çabası

Ekonomik sorunları ve önlemleri, toplumsal sorunları ve önlemleri, iç güvenlikle ilgili sorunları ve önlemleri siyasetten soyutlama olanağı, siyasetten ayrı düşünme olanağı yoktur. Böyle bir soyutlama ancak Sayın Demirel'in mantığı içinde veya mantık saptırması içinde söz konusu olabilir.

Son zamanlarda bu zorlama ile, Başbakan Sayın Demirel, hükümetin aldığı her önlem ve karar için, "Bu önlemlerin, bu kararların siyasetle ilgisi yoktur; siyasi yönü yoktur" diyor. Bunu Meclis kürsüsünde geçen gün de vurguladı. Eğer bu sav, akla, mantığa, gerçeklere temelinden aykırı olan bu sav, sık sık yinelenecek olursa, bunun demokratik açıdan bir de şöyle tehlikesi çıkar: Günün birinde bazı kimseler, bazı çevreler, "Madem Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu sorunların siyasal yönü yokmuş, madem bu sorunlara karşı getirilen önlemlerin, çözümlerin siyasetle ilgisi yokmuş, o halde bu sorunları çözmek için siyasete de gerek yok, siyasal partilere de gerek yok, siyaset adamlarına da gerek yok, siyasal haklara ve özgürlüklere de gerek yok" diyebilirler. Acaba, Sayın Demirel'in isteği bunu dedirmek midir, diye bir soru ister istemez akla geliyor.

Tabandan Oluşmayan Yenilikler ve Kurumlaşmalar

Çalışanların ülke yönetimine, ekonomiye ve dolayısıyla ülke yönetimine ağırlıklarını koymaları, siyasal haklar ve özgürlükler kısılarak sağlanamaz. Onun içindir ki, komünist rejimlerde veya komünizme yönelmiş, komünizmi amaçlayan rejimlerde, çalışanların yönetime ağırlıklarını koymaları genellikle bir aldatmacadır.

Demokratik rejimlerde, bizim öngördüğümüz ve gereksinme duyduğumuz gibi bir toplumsal anlaşmayı ve uzlaşmayı sağlama şansı en güçlü olan partiler, sosyal demokrat veya Demokratik Sol doğrultudaki partilerdir.

Türkiye'de sosyal demokrat veya Demokratik Sol hareketle işçi hareketinin bütünlüğü, bazı Avrupa ülkelerinde veya özellikle

İskandinav ülkelerinde görüldüğü gibi, tarihsel süreç içinde kendiliğinden oluşmuş değildir; sonradan oluşturmaya çalıştığımız bir süreçtir. O yüzden de bazı güçlüklerle karşı karşıyayız.

Aslında Tanzimat'tan beri Türkiye'deki yeniliklerin ve kurumlaşmaların hiçbiri tarihsel süreç içinde tabandan kendiliğinden oluşmuş değildir; hepsi yukarıdan aşağıya doğru oluşturulmak istenmiştir. Türkiye'nin güçlükleri de büyük ölçüde bununla ilgilidir.

Aynı şey Türkiye'de, işçi hareketi için de, sendikal hareket için de söz konusudur, CHP'deki Demokratik Sol hareket için de söz konusudur.

Biz, önümüzdeki günlerde yapacağımız toplantılarda, bu sorunu, bu güçlüğü de aşmanın yollarını değerli sendikacı arkadaşlarımla birlikte araştıracağız.

Ekonomi ve Toplum, Çalışanlarla mı Sömürenlerle mi El Ele Yönetilecek?

Türkiye bugün, iki kesin seçenekle karşı karşıyadır. Biri, demin söylediğim gibi, ekonomiyi ve dolayısıyla toplumu ve bir ölçüde devleti, çalışanlarla birlikte, çalışanlarla el ele yönetmek; ikinci seçenek ise, çalışanlarla değil, çalışanları sömürenlerle veya sömürmek isteyenlerle el ele yönetmek.

Bu konuda kesin bir seçme yapma zorunda olmayan kapitalist toplumlar vardır dünyada. O toplumlar belli bir iç dengeye ulaşmışlardır; kendilerine özgü bir uzlaşma sağlayabilmişlerdir. Bu dengenin ve uzlaşmanın sağlanabilmesinde, sosyal demokrat hareketlerin ve demokratik işçi hareketlerinin büyük etkisi olmuştur. O toplumlar, sorunu bu yoldan çözebilmektedirler. Ama, Türkiye'de kapitalizm denen olgu da zaten çok ilkel bir aşamadadır. Onun için böyle bir denge söz konusu değildir, iki seçenek arasında kesin bir seçme zorunluluğuyla karşı karşıya gelmiştir Türkiye: Ekonomi ve toplum, ya çalışanlarla el ele vererek, onlara siyasette ağırlık kazandırılarak yönetilecektir veya onları sömürmek isteyenlerle, yerli veya yabancı büyük çıkar çevreleriyle, büyük sermaye çevreleriyle el ele verilerek yönetilecektir.

CHP bunlardan birinci yolu seçmiştir, yani çalışanlarla el ele yönetme yolunu seçmiştir, İskandinav sosyal demokrasisi bunun her bakımdan çok başarılı ve olumlu örneklerini oluşturur. Adalet Partisi ise, hükümetteki yüzüncü gününün dolmak üzere olduğu şu sırada açıkça görülüyor ki, kesin olarak ikinci yolu seçmiş durumdadır. Yani, büyük sermaye çevreleriyle el ele vererek toplumu ve ekonomiyi yönetme ve yöneltme yolunu, seçmiştir.

AP'nin ve AP Hükümeti'nin bu seçmeyi yapması karşısında toplumsal ve ekonomik yapımızda zaten var olan dengesizlikler göz önünde tutulursa, Türkiye'de demokrasi de, ekonomi de, çalışanların hakları, o arada işçi hakları da, ciddi bir tehlikeyle karşı karşıya gelmiş olmaktadır.

Çalışma Barışının Sarsılmaya Başlaması

Son haftalarda Türkiye'de çalışma barışının ilk kez ciddi olarak sarsılmaya başlamış olması bunun açık bir belirtisidir, açık bir kanıtıdır. Bazı çevrelerin "falan çevreler kışkırtıyor, CHP cesaret veriyor da ondan bu işçi hareketleri oluyor" demeleri, gerçeğe aykırıdır. CHP'nin 1963'te Türkiye'ye getirdiği demokratik çalışma düzeninden sonra, toplum ne kadar karışırsa karışsın, ne kadar çalkalanırsa çalkalansın, işçi kesimi, istisnai bazı durumlar dışında, toplumun en sakin kesimini, köşesini oluşturmuştu. Üç aylık yeni AP Hükümeti döneminde işçi kesiminin de yer yer olaylara sürüklenmesi, işçi kesiminde de huzursuzluğun, çalkantıların başlamış olması, ikinci seçeneğin yapılmış olmasından, yani toplumu bazı büyük çıkar çevreleriyle el ele vererek yönetme seçeneğinin seçilmiş olmasından doğan bir sonuçtur, kaçınılmaz bir sonuçtur. Kışkırtma bu yola girilmiş olmasından, yani hükümetin tutumundan ileri gelmektedir.

CHP'ye Düşen İşlev

Bu tehlike karşısında CHP'ye büyük bir işlev düşüyor. CHP bu işlevi öncelikle işçilerle el ele vererek yerine getirebilir.

Türkiye'deki gerçek anlamda demokratik kitle örgütü CHP'dir. Kendilerine "demokratik kitle örgütü" denen birçoğunu saygıyla karşıladığımız kuruluşlar ise, teknik anlamda, gerçek anlamda, kitle örgütü sayılabilmenin tam tersine, meslek veya sınıf gruplaşmalarını temsil etmektedirler.

Kaldı ki, Türkiye'de birtakım oyunların sonucu veya başka nedenlerin sonucu olarak bu meslek veya sınıf gruplaşmaları bile bölünmüş durumdadır.

Onun için CHP'ye özel ve büyük bir işlev düşmektedir. CHP bu işlevini kendi dışındaki bazı gruplaşmaların ve akımların ardından sürüklenerek değil, onlara olabildiğince yön vererek yerine getirebilir. Bunun için de, Demokratik Sol doğrultumuzu benimseyen halk kesimlerinin ve örgütlerin CHP çevresinde güçlerini birleştirmeleri gerekir. Genel Merkez İşçi Komitesi'ne bu bakımdan büyük görevler düştüğüne inanıyorum.

Truva Atı İçerde

Türkiye'de tehlike artık gerçekleşme aşamasındadır, ufukta değildir, kapının eşiğinde değildir, kapıdan içeri girmiştir; rejime yönelik ve çalışanların haklarına yönelik tehlike, bu hükümet döneminde, kapıdan içeri girmiştir ve ekonomik önlemler adını taşıyan bir Truva Atı biçiminde girmiştir. Bu Truva Atı'nın içinden, bir ekonomik model görüntüsü taşıyan Truva Atı'nın içinden, değişik bir rejim modeli de, değişik bir siyasal, dış siyasal ilişkiler, uluslararası ilişkiler modeli de artık ortaya çıkmaktadır. Bu tehlikeye karşı mücadelemizi barış içinde yürütmek zorundayız, demokratik hukuk devleti kurulları içinde yürütmek zorundayız ve buna kararlıyız. Her zaman da öyle yaptık ve yapacağız. Bu arada işçi kesimini de kendisine hazırlanan tuzaklardan esirgemek için üzerimize düşen görevi elimizden geldiğince yapmaya çalışıyoruz ve yapmaktayız.

Çalışma Barışını Bozma Tertiplerinin Ardındaki Plan

Kışkırtmalar çok açıktır, işbaşında bulunan hükümet, işyerlerindeki ve işkollarındaki uyuşmazlıkları körüklemek ve çözümsüz bırakmak için elinden geleni yapmaktadır.

Buna bir taze örnek, Türk Hava Yolları'ndaki grevi erteleme kararı alırken, lokavtı erteleme kararı atmamasıdır ve o yoldan Danıştay'ın grevi erteleme kararını bozmasını kaçınılmaz duruma getirmesidir.

Belli ki, THY'de oluşturulmak istenen bir şey var. Bu, daha önce de belirttiğim gibi, en verimli bazı hava hatlarını, uçak seferi hatlarını, özel sektöre devretme planının bir parçası olabilir.

TEKEL işyerlerindeki sorunların sürdürülmesi de sigara sanayiini özel ve yabancı büyük sermayeye devretme planının bir parçası olabilir.

TARİŞ'teki kışkırtmalar elbette çok yönlüdür, ama temelde onun da belli bir hükümet planının parçası olduğunu gösteren birçok belirtiler vardır. Bir yönüyle bu, bazı sağcı militanları yeniden kooperatif birliklerine yerleştirmek üzere uygulamaya konulan bir tasfiye planıdır; bir yönüyle de, CHP Hükümeti döneminde TARİŞ ve benzer kooperatif birlikleri tarafından başarıyla yürütülmüş, ülke yararına, üreticiler ve tüketiciler yararına yürütülmüş bazı işlevleri bu birliklerin elinden alma planıdır.

Devletin ve kooperatif, birliklerinin dışsatım işlevlerini büyük ölçüde özel sektöre devretme kararı ile TARİŞ'teki olayların aynı zamanda yer alması bir rastlantı olamaz.

Öte yandan, enerji işkolunda birtakım uyuşmazlıklar, sürtüşmeler hükümetçe çözümsüz duruma getirilmek isteniyor. Belki bunun da ardından, "İşte devlet elektrik sorununu çözemiyor, bunu da özel sektöre devredelim" görüşü ortaya atılacaktır.

Genel olarak çalışma yaşamıyla ilişkili uzlaşmazlıklar, Adalet Partisi Hükümeti'nce, uzun süre askıda bırakılmaktadır.

Bazı yetki uyuşmazlıklarına bakan hâkimler ise, ağır baskılar altına alınarak, davaya bakamaz duruma getirilmektedirler. Seydişehir'de, hâkimler, bu baskılardan bunalarak, Seydişehir Alüminyum Tesisleri'yle ilgili yetki uyuşmazlığı konusuna bakmaktan istinkâf etmişlerdir.

Bütün bu tertiplere kargı güçlerimizi Cumhuriyet Halk Partisi çevresinde birleştirmek zorundayız.

Bunalımın Ardındaki Ekonomik ve Toplumsal Nedenler

Türkiye'deki gerilim ve toplumsal olaylar, o arada şiddet eylemleri, başta Demirel olmak üzere bazı çevreler ne derlerse desinler, Türkiye'nin ekonomisindeki ve toplum yapısındaki düzen bozukluğundan ve adaletsizliklerden soyutlanamaz.

Tüm büyük kentlerimiz gecekondu mahalleleriyle çevrilidir. Ankara'da nüfusun yarıdan çok daha fazlası gecekondularda oturmaktadır.

Öte yandan, kilosu 260 lira ile 300 lira arasında et satan kasap dükkanları (tabii bunda kasapların kusuru yok, üreticinin de kusuru yok) hiç et yiyemeyen bazı yurttaşlarımızın oturdukları mahallelerle iç içedir.

Toplumumuzda öyle koşullar ve koşullandırmalar var ki, bunların toplumsal gerilimlere, sürtüşmelere yol açmaması olanaksızdır.

Örneğin, geniş halk toplulukları, çarpık sanayi yapısının ve sömürü düzeninin bir gereği olarak, lüks tüketime, aşırı tüketime eğilimli olarak koşullandırılmışlardır. Oysa halk topluluklarının büyük kesimi, lüks tüketim şöyle dursun, sağlıklı yaşam için gerekli tüketim mallarını alabilecek maddi olanaktan bile, sağlıklı beslenme için gerekli maddi olanaktan bile yoksundur ve gitgide daha yoksun duruma düşmektedir.

Çocuklarımız gençlerimiz, yükseköğrenim gereksinmesini duyacak biçimde koşullandırılıyorlar. Bir bakıma olumlu bir şey bu... Ama bu gereksinmeyi karşılama olanağı çok sınırlıdır.

Örneğin bir yılda 480 bin çocuğumuz gencimiz üniversite giriş sınavlarına girmişlerdir. Ama bunlardan ancak 40 bin kadarı yüksek öğrenim olanağından yararlanabilmiştir. Onlardan da çoğu, istemediği alanlarda yükseköğrenim yapma zorundadır.

Kaldı ki yükseköğrenim yapanların iş bulabilme, hele gönüllerince ve eğitimlerine uygun alanlarda iş bulabilme, bulacakları işle geçimlerini sağlayabilme, birer yuva kurabilme olanakları gitgide kısılmaktadır.

Böylelikle çocuklarımız, daha gençlik çağına adım atarken, gelecekle ilgili bir güvensizlik ve umut kırıklığı duygusuna itilmektedirler.

Bu durumda Türkiye'de olup bitenleri çocukların gençlerin üzerine yıkmak, olup bitenlerden onları sorumlu tutmak büyük haksızlıktır.

Elbette suç işleyenin cezası verilecektir. Elbette terör eylemlerine karşı, kimlerden ve nereden gelirse gelsin, suçu işleyenler çocuk da büyük de olsalar, bazı kuruluşlar da olsalar, demokratik hukuk devleti kuralları içinde ceza verilecektir.

Ama bir yandan bunu yaparken, bir yandan da kimin hangi yola niçin, nasıl sürüklendiğini anlamak zorundayız. Bir doktor tedavi etmeden önce, hastalığı teşhis eder, teşhis etmeye çalışır. Türk toplumu birtakım sorunlarla karşı karşıyadır.

Ekonomi, Başbakan'ın deyimiyle "felç" olmuştur. Başbakan, "Türkiye'de yangın var" diye bağırıyor. Şiddet eylemleri çok büyük boyutlara ulaşıyor. Bunların ekonomik, sosyal nedenleri, psikolojik nedenleri üzerinde durmadıkça, sağlıklı çözümler, tedavi yolları getirmeye olanak yoktur.

Hele işsizliğin bu boyutlara vardığı, fabrikaların birbiri ardından kapanıp işsizler ordusuna her gün yüzlerce, binlerce yeni işsiz eklendiği, işletmelerin greve zorla sürüklendiği, itildiği ve işsiz kalanlar için, özellikle işsiz kalanlar için, yaşam pahalılığının dayanılmaz ölçülere vardığı bir ortamda, yalnızca yasal önlemlerle, polisiye önlemlerle toplumda huzur ve barış sağlanabileceğini sanmak kendi kendini aldatmaktır.

Tuzağa Düşmeksizin Tuzaktan Kurtarmak

Biz, bu yaklaşımın karşısında daha gerçekçi bir yaklaşım izleyerek barışçı mücadelemizi sürdüreceğiz. Bu arada, oyuna gelenlerin ardından sürüklenmedik ve sürüklenmeyeceğiz. Oyuna gelenlerin, tuzağa düşürülenlerin, kışkırtmalara kapılanların büyük çoğunluğunun aslında masum olduklarına inansak bile, onların ardından sürüklenemeyiz.

Onlara, nasıl bir oyuna geldiklerini, önlerinde ne gibi tuzaklar açıldığını göstermek zorundayız.

Onların ardından sürüklenip onlarla birlikte tuzağa düşmeksizin onları tuzaklardan esirgemek, kurtarmak zorundayız.

Onların ardından sürüklenerek toplumda veya siyaset alanında güç kazanmaya çalışmak, o gençleri, çocukları, tuzağa düşürülenleri kurtarma anlamına gelmez; tam tersine, onları daha tehlikeli durumlara itme anlamına gelir.

Sömürü Düzeni ve Uygulanan Plan

Tuzağa düşürülenleri, bilmeden kışkırtmalara kapılanları, oyuna getirilenleri, kuşkusuz, yalnızca öğütle de yalnızca güvenlik önlemleriyle de kurtarma olanağı yoktur.

Önemli olan, tezgâhlayan oyunları zamanında görebilmek ve iş işten geçmeden bozabilmektir.

Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal düzeni bozuktur. Temelinden bozuktur. Yeni uygulanmaya başlayan ekonomik modelle, Güney Amerika modeliyle, çağdaş sömürü modeliyle, düzen büsbütün bozulmaktadır.

Adalet Partisi Hükümeti'nin "Yüzüncü Gün"ü dolmak üzere... Yüz gün dolunca bu enkazın ve yangının içinden, bu tozun dumanın içinden ne çıkacak diye, birçok kimse merakla bekliyor.

Sanırım ne çıkacağı belli, oldu. Bu yüz günde, sömürü modelinin planı uygulamaya konuldu ve yüz gün dolarken modelin çizgileri gitgide belirginleşmeye başladı.

Planın Önündeki Engeller

Planı amacına ulaştırma önünde bazı engeller vardır.

Şimdi o engelleri aşmaya çalışılmaktadır.

Engellerden biri Cumhuriyet Halk Partisi'dir. Onun için Cumhuriyet Halk Partisi, başlıca hedeflerden biri olarak alınmıştır. Her gün CHP'ye karşı türlü tertipler tezgâhlanmaktadır, ağır ve haksız suçlamalar yöneltilmektedir. CHP yıpratılmak, yalnızlaştırılmak veya iç sorunlara sürüklenmek istenmektedir.

Engellerden bir başkası, demokratik işçi hareketidir ve demokratik işçi haklarıdır.

Bir başka engel, bağımsız yargı organlarıdır.

Daha başka anayasal kurumlar da, Güney Amerika modelini Türkiye'ye uygulama planı önündeki engeller arasında yer almaktadır.

Bu planın önündeki bir önemli engel de Türk Silahlı Kuvvetleri'dir, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin demokrasi bağlılığıdır ve o bakımdan bir güvence oluşturmasıdır. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin, bazı Güney Amerika ülkelerinde olduğu gibi, bu modelin uygulanışında alet olarak kullanılamayacağı bilinmektedir.

Nitekim, ülkemize Güney Amerika modelini, bu çağdaş sömürü modelini öteden beri getirmek isteyenler, Türk Silahlı Kuvvetleri'ni planlarına alet edemeyeceklerini bildikleri içindir ki, Silahlı Kuvvetler dışında birtakım başka yasal, yarı yasal ve yasadışı örgütlenmeler ve güçler oluşturmaya çalışmaktadırlar.

Bundan 12 yıl önce düzenlenmeye başlayan "komando kampları" bunun bir örneğidir.

İşçilerin gücünü, örgütsel gücünü kırmak yolundaki planlar bir yandan işçi hareketini kendi içinde bölmek ve bazı kışkırtmalar yoluyla birtakım eylemlerin içine sürüklemek biçiminde oluyor, sonra bu eylemler vesile bilinerek gerekçe gibi kullanılarak geniş işçi tasfiyelerine yönelmek biçiminde oluyor; bir yandan da işçi haklarını kısma yönünde yasal hazırlıklar için kamuoyu ve ortam oluşturmaya çalışılıyor.

Bütün bu eğilimler, oyunlar, tehlikeler karsısında, demokratik işçi hareketinin, bir bütünlük içinde, çalışanların haklarını koruması gerekir; yalnız işçiler için değil, işçiler dışındaki çalışanlar kesimi açısından da koruması gerekir. Cumhuriyet Halk Partisi de, bir Demokratik Sol parti olarak, buna kendi katkısını yapmayı görev bilmektedir; bir sorumluluk gereği, demokrasiye bağlılığının gereği bilmektedir.

İşçiler Dışındaki Çalışanlar Kesimlerinin Sorunları ve Örgütlenme Zorunluluğu

İşçiler dışındaki çalışanlar kesimleri derken, örneğin, köylüleri kastediyorum. Son alınan ekonomik önlemler ve girdi fiyatların-

daki aşırı yükseliş, köylüyü, bırakınız geçinmek, gereğince üretim yapamayacak duruma düşürmüştür. Ama, köylüler gerçek anlamda örgütlenemedikleri için, bu olanaktan yoksun bırakıldıkları için, kooperatif hareketi de Türkiye'de büyük ölçüde yozlaştırıldığı için, köylülerin sesi çıkamamaktadır, çıktığı kadarıyla da duyulamamaktadır, duyulduğu kadarıyla da etkinliği olamamaktadır.

Çiftçiler adına konuşma iddiasında olan başlıca kuruluş Ziraat Odaları Birliği'dir. Oysa, üst düzeyde bu kuruluş, köylünün değil, bazı güçlü ekonomik çevrelerin çıkarlarını ve sesini yansıtmaktadır. Yapısı gereği öyledir. Türkiye'de yaygın ve güçlü bir kooperatif hareketi olmadığı için, Ziraat Odaları Birliği gerçek anlamda köylüye dayanmamakta, köylünün yararını korumamaktadır.

Türkiye'de kamu görevlileri de sağlıklı, bir demokratik örgütlenme olanağından yoksundur.

Dünyanın hiçbir demokratik hukuk devletinde, kamu görevlilerinin, memurların, yasal meslek örgütlenmesi olanağından bizdeki kadar yoksun bırakıldıkları görülmez.

Kamu görevlilerine tanınan örgütlenme haklarının, hak arama yollarının işçilere tanınanlardan şu veya bu ölçüde farklı olması savunulabilir, Türkiye'nin koşullarına göre bir süre için bu kabul edilebilir. Ama "hiç örgütlenemezler" demenin sonucu nedir? Bu yüzden kamu görevlileri, aslında en sakıncalı biçimde örgütlenme yoluna itiliyorlar. Sonra da bu istismar ediliyor. Devlet yönetiminde çok büyük bir ağırlığı olan, sayıları bir milyona yaklaşan bu yurttaşlarımız, kamu görevlileri, kendileri açısından yönetime herhangi bir ağırlık koyamama durumunda kalıyorlar. Bu da onları büyük huzursuzluklara yöneltiyor.

Onun için, kamu görevlileri arasına ideolojik sürtüşmelerin, örgütlenme eğilimlerinin sızmasından yakınırken, bu hastalığın da nedenlerini objektif olarak teşhis etmeye değerlendirmeye çalışmak gerekir. Bu arada özellikle kamu kesimindeki teknik personelin huzursuzluğunun ardındaki ekonomik nedenleri, toplumsal nedenleri de çok gerçekçi biçimde değerlendirmek gerekir.

Biz, bir yandan parti olarak, bir yandan da parti ve işçi işbirliği halinde bu sorunlara da çözüm getirmeye çalışacağız.

Bu arada, esnaf ve sanatkârların, hatta özel kesimdeki küçük ve orta boy sanayi işletmecilerinin de yeni ekonomik modelde ezileceğine kuşku yoktur.

Olağanüstü boyutlarda artırılan ve bundan sonrası için de serbest bırakılan fiyatlar, yalnız tüketici halkı değil, yalnız girdi almakta güçlük çeken üretici halkı değil, esnafı ve sanatkarı da ezmektedir bugün. Esnafın satış olanağı artık büyük ölçüde daralmıştır. Fiyatlardan kendisinin sorumlu olmadığına halkı inandırabilmek için de, Ankara'da bile, yer yer bazı esnaf, fiyatlar serbest olduğu likide, bir izahta bulunma, mazeret gösterme mecburiyetinde olmadığı halde, kendiliğinden vitrinine sattığı malın maliyetini yazma zorunluluğunu, asma zorunluluğunu duymaktadır, halk kendisini anlasın, mazur görsün diye...

Bu yeni ekonomik modelin küçük ve orta boy sanayi işletmelerini de nasıl ezmesi şimdi şimdi fark edilmeye başlıyor. Bunun ilk farkına varan, her zaman olduğu gibi, Eskişehir Sanayi Odası oldu. Eskişehir Sanayi Odası'nın bu konudaki uyarıları ve feryadı çok ilginçtir.

Gazeteci arkadaşlarım beni mazur görsünler, Güney Amerika ekonomik modelini destekleyen güçlü iş çevrelerinin sesi gazete manşetlerinde dile getiriliyor, ama bu ekonomik modelin sakıncalarını belirten bir kısım özel sektör çevrelerinin sesi dile getirilmiyor.

Bu bakımdan, bir milli sanayi yapısını oluştuğu kadarıyla koruyabilmek ve daha da geliştirebilmek istiyorsak, işçi haklarıyla birlikte özel sektörün bu ekonomik modelle ezilmeye mahkûm olan kesiminin de sorunları üzerine eğilmemiz gerekir; yerli ve yabancı sermayeye uydulaşmaya veya yok olmaya mahkûm olan küçük ve orta boy sanayi işletmecilerinin sorunları üzerine de eğilmemiz gerekir. Bunu da toplumsal açıdan bir görev saymamız gerekir.

Kooperatifleri ve KİT'leri Demokratik Yapıya Kavuşturma Zorunluğu

Bu arada, kooperatiflerin, kooperatif birliklerinin ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin (KİT'lerin) daha demokratik bir yapıya ve

ekonomik açıdan daha işlerliği olan bir yapıya kavuşturulması zorunludur.

Bunun üzerinde parti olarak önemle duruyoruz, İşçi Komitelerimizle birlikte de durmak zorundayız.

Parti Programımızda bu bakımdan yapıcı somut ilkeler ve çözümler yer almaktadır.

Türkiye'deki gibi Esnaf Kefalet Kooperatifleri'ne, Türkiye'deki gibi Tarım Kredi Kooperatifleri'ne, Türkiye'deki gibi kooperatif birliklerine dünyanın hiçbir yerinde rastlanamaz.

Kooperatif bir ekonomik ve demokratik örgütlenme biçimidir; üreticilerin ve tüketicilerin ekonomik amaçla ve sosyal amaçla demokratik örgütlenme biçimidir. Ama bizde kooperatifçiliğin asıl güçlü kesiminin yöneticileri iktidarlar tarafından atanıyor. Bunun demokrasiyle de kooperatifçilikle de ilgisi yoktur.

Onun için, gerek TARİŞ, FİSKOBİRLİK, ÇUKOBİRLİK, ANTBİRLİK, GÜNEYDOĞU gibi kooperatif birliklerinin gerek Esnaf Kefalet, Tarım Kredi gibi kooperatif kuruluşlarının yapısını süratle demokratik bir duruma getirmek zorundayız. Parti olarak bunun da çalışmasını yapıyoruz.

Bu gerçekleşebilirse, kooperatif birliklerinde, Esnaf Kefalet ve Tarım Kredi Kooperatiflerinde yıllardan beri oynana gelmiş olan ve hele bu yeni hükümet döneminde daha ileri boyutlara varan oyunlar da kendiliğinden önlenebilir.

Öte yandan, kamu iktisadi kuruluşlarına kaynaklarını sorumluca kullandırıcı bir yapı verilmedikçe, "Fiyatları dilediğin gibi yükseltebilirsin" demek, onları da, halkın üzerinde bir sömürü aracı haline getirmekten başka bir sonuç veremez. Bir yandan iktidar, iyi işletmecileri değil, koyu partizanları bu işletmelerin başına getirecek; işçi alımında, görevli alımında her partizanlığı yapacak; ondan sonra da, "Fiyatları dilediğin gibi saptayabilirsin" diyecek!.. Bunun anlamı, KİT'lerdeki sorumsuzluğun, partizanlığın, savurganlığın ve buraları militan yuvası durumuna getirmenin faturasını halka ödetmek ve ekonomiye ödetmek demektir.

KİT'lerde de tüm çalışanları yönetime ve sorumluluğa etkin biçimde katacak bir düzenlemeyi yapmak zorundayız. Bilindiği gibi,

hükümetteyken zaten bunun bütün yasal hazırlığını yapmıştık, ama o yapısı içinde hükümetimizden geçirme olanağını bulamamıştık. İlk fırsatta Meclis'e de getirip olabildiğince gerçekleştirmeye çalışacağız.

1963'te, biraz önce söylediğim gibi, CHP, demokratik işçi haklarının Türkiye'ye gelmesine öncülük etmişti. Şimdi, kamu iktisadi kuruluşlarının ve kooperatifçilik hareketinin demokratikleşmesine ve tüm çalışan halk kesimlerinin etkin biçimde ve demokratik anlamda örgütlenmesine de gereken katkıyı yapmak ve bu alandaki öncülük işlevini yerine getirmek kararındadır.

Sorular ve Yanıtlar

SORU:

"Güney Amerika modelinin yerleştirilmesinden" söz ettiniz. "Bu modele karşı çıkan güçlerden" söz ederken, "Silahlı Kuvvetlerimizin demokrasiye bağlılığından" bahsederek "bir engel teşkil ettiğini" söylediniz. "Yasadışı örgütlerin mevcudiyetinden" bahsettiniz. Demokrasiye bağlı bir ordunun mevcut olduğu Türkiye'mizde hangi yasadışı güçler olabilir ki, ordunun gücünü aşabilsin ve böyle bir modeli uygulatabilsin? Ya bu model uygulanamayacak demektir ya da orduyu da aşan bir tehlike mevcuttur. Bu konuda bir tehlike mevcutsa, bunun halka açıklanması ve herkesin bunu bilmesi çok iyi olur. Bu güçlerin kimler olduğu konusunda ne dersiniz?

YANIT:

Bildiğiniz gibi, Türk Silahlı Kuvvetleri, geleneksel olarak toplumumuzun bir parçasıdır. Toplumdan soyutlanmış değildir. Şah dönemindeki İran ordusunu düşünecek olursak, birçok Güney Amerika ülkelerindeki, o arada Şili'deki ordunun yapısını düşünecek olursak, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yapısındaki ve geleneklerindeki özelliğin Türk demokrasisi açısından ne kadar büyük bir güvence olduğu ortaya çıkar.

Tabii, "Türkiye'ye bu Güney Amerika ekonomik modeli ve dolayısıyla Güney Amerika rejim modeli getirilmek isteniyor" derken, "bunda başarı sağlanacaktır" demek istemedim. Tersine, bunu Türkiye'ye tam anlamıyla uygulamanın güç olduğunu vurgulamak istedim. Bu arada, bu oyuna Türk Silahlı Kuvvetleri'nin alet edilemeyeceği yolundaki kanımı da belirtmek istedim.

Saydığım tüm engeller karsısında, bugünkü Hükümet ve daha uzun bir süreden beri AP, ne yapmak istiyor? Bu da sanırım ortadadır.

1968'den bu yana uzun süre açıktan ve iktidar desteğiyle faaliyet göstermiş olan, o "komando kampları" denilen militan yetiştirme kampları, gayri resmi anlamdaki "komando kampları," kuşkusuz bu planın bir parçasıydı. Türkiye'ye öyle bir model getirme yolunda öteden beri hazırlanan planın, stratejinin daha yıllar önce hazırlanmaya başlamış bir unsuruydu.

Öte yandan, Türk polisi yıllardan beri bölünmek isteniyor. Polisimizin büyük çoğunluğunun çok iyi niyetli olduğuna, eğitim eksiklikleri bulunsa bile çok iyi niyetli olduğuna kesin inanıyorum; fakat polisin içine de militanlar sokmak suretiyle bu oyun gerçekleştirilmek isteniyor.

Nihayet birtakım kışkırtıcı ajanlar kullanarak, aslında bu oyunun bir parçası, unsuru olmaması gereken kesimlerin, örgütlerin içine de kışkırtıcılar sokularak, oyun tezgâhlanmak isteniyor.

O arada, tabii, toplumdaki bütün kuruluşlar kışkırtılıyor, tahrik ediliyor. Bunun en son örneklerinden biri, "İzmir'de bir toplantıda sergilendiği" bazı çevrelerce iddia olunan çirkin bir sloganla, hepimizin nefretle karşıladığı bir sloganla ilgilidir.

Geçen gün de bunun üzerinde durdum. Bunun üzerinde dururken de, hükümetten bir istekte bulundum: "Madem Meclis kürsüsüne kadar getiriyorsunuz bu sloganı, öyleyse lütfen bunu kanıtlayınız ve yargı organları önünde gereğini yapınız" diye. O zamandan beri ağızlarından bir kelime ses çıkmadı bu konuda. Sayın Genelkurmay Başkanı'nın geçenlerde bir gazetede çıkan sözlerinden öyle anlıyoruz ki, Genelkurmay da bu sergilendiği iddia edilen sloganın kanıtlarını, fotoğraflarını bütün İzmir'de araştırmış fakat, bulamamış.

Bu slogan atılmış mıdır, atılmamış mıdır, bilmiyorum. Belki de atılmıştır, ama eğer bir yandan bu slogan istismar edilir, bir yandan da sorumluları ve kanıtları adaletin önüne getirilmezse, varacağımız yargı şudur: Bu da, demin değindiğim kışkırtıcı, ajanlık oyunlarının, ajan-provokatör oyunlarının çok açık ve çirkin bir yeni örneği olabilir. Nasıl geçmişte cami duvarlarına İslamiyet aleyhinde veya komünizm lehinde sloganlar yazanlardan bazılarının koyu sağcı oldukları ortaya çıktıysa, nasıl bizzat Demirel'in ağzından, "Kars Kalesi'ne kızıl bayrak çekildiği" yalanı, görevli komutanın yalanlamalarına karşın, Meclis kürsülerinde bile yinelendiyse, bu slogan hikayesi de, eğer kanıtıyla, sorumluluğuyla aydınlığa kavuşturulmazsa, adalet önüne getirilmezse, belli ki yine öyle bir kışkırtıcılık oyunudur.

Bu tür kışkırtıcılıklarla, "Türkiye'ye komünizm geldi, geliyor; Türkiye bölündü, bölünüyor" havası, kaygısı, psikozu yaratılarak, doğal eğilimleri ve gelenekleri gereği bir Güney Amerika modelinin gerçekleşmesine alet olamayacak olan, alet olmak istemeyecek olan toplum kesimleri ve kuruluşlar da, bir propaganda baskısı altında, bir manevi baskı altında tutulmak isteniyor. Bu arada halk da öyle bir manevi baskı altında tutulmak isteniyor.

Bu gibi yollardan belli çevreler, bugünkü hükümeti de kullanarak, bu modeli Türkiye'ye getirebilmenin çarelerini araştırıyorlar.

Geçen gün bir vesileyle söylediğim gibi, Türkiye'de bu modeli salt ekonomik açıdan bile başarılı kılmak çok zordur. Ama, ekonomik açıdan başarılı kılınabilecek olursa, yaratacağı sosyal ve siyasal sorunlar ve bunalımlar çok korkunçtur.

SORU:

Bilindiği gibi Güney Amerika modelinde iç siyasi güçlerin bu modeli gerçekleştirme çalışmaları dışında, dış siyasi güçlerin de bu modeli etkileyen ve hatta iç siyasi güçleri doğrudan doğruya kullanarak bu modeli gerçekleştiren yönde çabaları oluyor. Bunu geçmişte Şili'de gördük, ITT Şirketi'nin, Birleşik Amerika Devletleri'nin bu yönde çalışmaları, Arjantin'de, Brezilya'da var. Türkiye için de bu yönde belirtiler var mıdır?

YANIT:

Olabilir kuşkuyuz. Gerçi Türkiye'de yabancı sermayenin, uluslararası kuruluşların şu anda yerleşmiş çok büyük çıkarları yoktur. Ama olması için yeni ekonomik modelle kapılar açılmaktadır. Ekonomik çıkar açısından bu gibi çevrelerin Türkiye ile fazla ilgileri bulunmasa bile, üyesi bulunduğumuz bölgedeki ekonomik çıkarları veya stratejik çıkarları açısından Türkiye büyük önem taşımaktadır. O bakımdan Türkiye ile ilgili bazı planlar da olabilir.

SORU:

"Türkiye'deki tehlike rejime yöneliktir ve kapıdan içeri girmiştir" dediniz biraz evvel. Çeşitli siyasi kulislerde konuşulanları da göz önüne alarak sormak istiyorum. Türkiye'de ordunun müdahalesine müsait bir ortam görüyor musunuz?

YANIT:

Ben, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin böyle bir eğilim içinde olduğuna ihtimal vermiyorum. Ama, koşullar belli ve artık açıkça görülen bir plan içinde, bir strateji içinde o noktaya getiriliyor ki, –ayrıntılara girmeyeyim, somut bir olasılık üzerinde durmak istemiyorum– her şey beklenebilir; antidemokratik her şey beklenebilir. Demin değindiğim gibi, bizzat başbakanın son zamanlarda diline doladığı akıldışı, bilimdışı, gerçekdışı söz bile demokrasi dışı bir yönetime çağrıda bulunma anlamını verir. Yani, "Türkiye'deki sorunların hiç siyasetle ilgisi yoktur, ekonomiyle ilgisi yoktur, toplum sorunlarıyla ilgisi yoktur; bizim getirdiğimiz önlemlerin, çözümlerin siyasi bir yönü yoktur" demek ne anlama gelir? Bundan, öyleyse siyasete gerek yoktur, siyasal partilere, dolayısıyla çok partili rejim olan demokrasiye gerek yoktur anlamı çıkabilir.

SORU:

1960'lı yılların sonunda da Türkiye'de bir Güney Amerika modelinin yaratılmak istendiğini söylediniz. Bundan birkaç gün sonra 12 Mart Muhtırası oldu. Şimdi yine bir Güney Amerika tipi ekonomik model uygulanmak isteniyor diyorsunuz ve ilave ediyorsunuz Silahlı Kuvvetler'in buna engel olacağını...

YANIT:

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bu oyuna alet edilemeyeceği kanımı belirtiyorum. Bir gözlemimi ve inancımı belirttim.

SORU:

KİT'lerde partizanca yerleşimden şikâyet ettiniz. Oysa, bütün hükümetler bir ölçünün içinde belirli kuruluşlarda partizanca atamalar yahut da kişi yerleştirmelerinden dolayı şikâyet ediyorlar. Bunun en son örneğini de Sayın Demirel Meclis'te TARİŞ ile ilgili olarak verdi, "üretimin artmadığını, oysa çalışan sayısının arttığını" belirtti. Bu konudaki görüşünüz nedir?

YANIT:

Ben, herhangi bir iktidarı ayırarak değil, genel bir sorundan söz ettim. Gerçekten hangi parti iktidara gelirse gelsin bugünkü kamu yönetimi anlayışı, bugünkü KİT'ler yapısı, bugünkü kooperatifçilik yapısı içinde yönetimi partizanlıktan kurtarmanın olanağı yoktur. Bunun iktidardan iktidara biçimi değişik olabilir, ölçüşü değişik olabilir, ama bu bir değişmez olgudur. Bu ancak kamu iktisadi kuruluşların yapısı değiştirilerek önlenebilir. Fakat, Sayın Demirel'in o somut iddiasında bir yanlışlık var. CHP iktidarı döneminde işçiler nasıl alındı, alınmadı, bunu tartışmaya açık tutuyorum. Daha doğrusu bunun tartışmasına girmiyorum. Ama, CHP Hükümeti döneminde kooperatif birliklerinin, o arada TARİŞ'in, işçi sayısını arttırılmış olmakla birlikte, Demirel'in söylediği gibi üretimi düşmüş değildir. Tam tersine üretim çok büyük ölçüde artmıştır. Yeni kuruluşlar oluşturmaya başlamıştır TARİŞ... Yeni ve hızlı yatırımlara girmiştir ve Türkiye'nin dışsatımına büyük hız katmıştır. Yani, personel sayısının arttırılması bir kadro şişirme hareketi değildi, ölçü kaçmış mıdır, kaçmamış mıdır, bilemem, kesin bir şey söyleyemem, ama "CHP döneminde TARİŞ'te işçi sayısı arttı, üretim artmadı" demek gerçeğe ters düşer.

Fakat, dediğim gibi, ben, herhangi bir iktidar, herhangi bir parti ayırımı gözetmeksizin kamu iktisadi kuruluşlarının ve kooperatif birliklerinin yapılarını eleştirdim.

SORU:

Demirel Hükümeti'nin benimsediği ekonomik politikanın yansımalarından bahsederken, bunun uluslararası ilişkilerimize de yansıdığını söylediniz. Acaba bu alanda ne gibi belirtiler gördünüz?

YANIT:

Evvelce de üzerinde bir kaç kere durmuştum. Dünyada dış siyasal ilişkilerle, uluslararası siyasal ilişkilerle, uluslararası ekonomik ilişkileri veya siyasal anlamda, dış politikayla, dış ekonomik ilişkiler politikası birbirinden ayıragelmiş Türkiye'den başka bir devlet yoktur tarih boyunca... Bildiğim kadar başka her ülkede dış ekonomik ilişkilerle dış siyasal ilişkiler içice yürütülmüştür; hatta çoğu kez de ekonomik ilişkiler ağırlık taşımıştır.

Şimdi uygulanmakta olan, uygulamaya konulan modelin özellikle yabancı sermayeye ilişkin yönü göz önünde tutulacak olursa, bunun şöyle bir ipucu ortaya çıkar: Dış ekonomik ve siyasal ilişkileri birlikte yürütmeye, olumlu anlamda birlikte yürütmeye, biz başladık; şimdiki hükümet de birlikte yürütüyor ama, bize göre, çok olumsuz ve tehlikeli anlamda birlikte yürütüyor. Bu modelin türlü yönlerine bakacak olursak, yerli büyük sermaye ile yabancı büyük sermaye bütünleşmesinden büyük ölçüde yararlanmayı öngören bir modeldir bu.

Bunun uluslararası ilişkilerimizde de birtakım yansımaları olması beklenebilir.

Öte yandan bir başka kaygı verici belirti, geçen gün bir vesileyle söylediğim gibi, bu hükümetin dış politikada belli şeyleri uygulayıp, belli şeyleri uygulamaktan kaçınmasıdır.

Örneğin Dışişleri Bakanı'nın Meclis'teki genel görüşmeler sırasında yaptığı konuşmada, söylediği şeylerden çok, söylemediği şeyler, atladığı şeyler önemlidir.

Biz, bölge ülkeleriyle, ekonomik ve siyasal anlamda çok yakın ilişkiler geliştirmeye başlamıştık. Bunlara hiç değinmiyor Sayın Bakan... Afganistan ve İran sorunlarına ancak bütün dünyanın ilgilendiği çerçeve içinde değiniyor. Yunanistan ile aramızda NATO'ya

ilişkin soruna hiç değinmiyor. Kıt'a Sahanlığı FIR hattı gibi sorunlara bir kısa cümle ile üstü kapalı değinip geçiyor.

Yıllardan beri NATO kendi kusurları dolayısıyla, bazı NATO üyesi ülkelerin kusurları dolayısıyla, Türkiye'de NATO'ya karşı güvenin sarsıldığını fark eder ve Türk toplumunda NATO'ya karşı yeniden güven uyanmasını sağlamaya çalışırken; şimdi Türk Dışişleri Bakanı çıkıyor, "NATO'nun Türkiye'ye karşı sarsılmış olan güvenini tamir etmeye çalışıyoruz" diyor.

Ortak Pazar Türkiye'nin birtakım yasal ekonomik ve sosyal haklarını Türkiye'den yıllardır esirger durumdadır. Böyle bir aşamada ilişkilerimizi düzenlemeye çalışırken, hükümette bulunduğumuz sırada, "Bir yandan siz bizden esirgediğiniz hakları işlerliğe kavuşturun; bir yandan da, Türk ekonomisi bir kriz içinden geçmekte olduğu için, bizim bazı yükümlülüklerimizi erteleyin" dedik. Bu erteletme hakkı da aramızdaki anlaşmanın bir açık hükmünden doğuyordu. Bunu Batılılar haklı buldular, kabul etmemekle birlikte haklı buldular; ama bir Türk Dışişleri Bakanı çıkıyor, "Bizden önceki hükümet Ortak Pazar ile ilişkilerimizi dondurdu, Ortak Pazar'dan haksız isteklerde bulundu" diyor. Yani, dışarıda bazı çevrelere hoş görünmek uğruna, kesin ulusal haklarımızı bile haşıraltı etmeyi, ulusal sorunlarımızı bilmezlikten gelmeyi uygun görüyor bu hükümet...

Adalet Partisi Hükümeti'nin, bölgemizdeki bazı olumsuz gelişmeleri, bütün dünyayı kaygılandıran bazı gelişmeleri, Türkiye'ye ilgi çekmek ve daha çok yardım sağlamak için vurgulama eğilimi de beni kaygılandırıyor.

Çünkü bu, gerek dünyada gerek Türkiye'de bir soğuk savaş psikozunu körükleme ve istismar etme anlamına gelir.

Dış politika konusunda bu gibi kaygılarımız var.

Bizim görüşümüze göre, dostlarımızın Türkiye'ye yardımını ve desteğini, bu gibi tehlikeli yollardan değil, Türk ulusunun demokrasiye bağlılığını, bölgemizde bir güven ve istikrar unsuru olduğunu, bir yandan Güney-Kuzey diyaloguna, bir yandan da Doğu-Batı diyaloguna katkı olanaklarını vurgulayarak sağlamaya çalışmak çok daha olumlu bir yaklaşımdır.

"Gerçi Türkiye bu yeni ekonomik modeli izlemeye başladığı için sevinenler arasında, kapitalizmi cid[redacted]keler de bulunabilir. Ama onlar kendilerin[redacted]eceği sömürü olanakları için sevinirler b[redacted]

Bu ekonomik politikayla, hele bu ekonomik politikanın dış politika gerekleri yerine getirilmekle, krediler de gelir Türkiye'ye. Fakat o kredileri ödeyebilme gücü gelmez ve böyle bir ekonomik politikanın dış politikadaki bedeli, ulusal bağımsızlık yönünden riskleri, yükleri arttıkça artar.

Böylece yabancıların kazancı artar; işçimizin, köylümüzün alın teri karşılığında sağlanan dövizi yasallaşmış döviz kaçırma yollarından yurtdışında bırakanların kazançları artar; ama Türkiye'nin kazancı artmaz, Türk halkının kazancı artmaz; Türk halkı işçisiyle, köylüsüyle, memuruyla ve fabrikaları çalıştıracak mühendisiyle yoksullaştıkça yoksullaşır, ezildikçe ezilir, hatta özel sektördeki küçük ve orta boy işletmeciler, gerçek anlamda milli sanayiciler de ezilirler, ya yok olup giderler ya da büyük sermayenin, yabancı sermayenin uydusu durumuna gelirler."

Bu kitapta 24 Ocak 1980 tarihinde Demirel hükümeti tarafından açıklanan ünlü istikrar tedbirlerinin hemen ertesinde ana muhalefet partisi lideri Bülent Ecevit'in yaptığı konuşmalar yer almaktadır. Ecevit bu konuşmalarında tedbirlerin Türkiye'deki ekonomik düzeni daha da ağırlaştıracağı öngörüsünde bulunarak bunun ülkeye bazı ciddi siyasi bedellerinin olabileceği yolunda, sonradan haklı çıktığı bir uyarı yapmaktadır.

9 789944 887083

KDV dahil fiyatı